

En la transició cap a la vida adulta, els adolescents afronten avui un entorn cultural que multiplica les oportunitats, però també el patiment emocional.

## Adolescents sota pressió



## **Maria Espeus**

Nascuda a Borås (Suècia, 1949), resideix a Barcelona, on ha desenvolupat bona part de la seva carrera professional, immortalitzant amb la càmera nombrosos personatges públics. La seva obra ha estat publicada, entre altres mitjans, a *El País*, *La Vanguardia*, *Vogue*, *Time*, *The New York Times* i *The Sunday Times*. Va ser l'autora dels retrats oficials dels Jocs Olímpics de Barcelona 92. Ha rebut el Lleó de Plata del Festival de Canes per la pel·lícula *Orígenes: año internacional Gaudí* (2002), el premi Qwerty 2007 de BarcelonaTV pel llibre sobre el Raval de Barcelona *El otro/The other* i el Premi Nacional de Cultura CoNCA (2017).

*De l'ombra a la llum* és una col·lecció de quinze retrats en blanc i negre que Maria Espeus va fer el 2017 a dones que havien patit violència masclista. La iniciativa va sorgir en el marc d'un projecte de fotografia participativa de la Fundació Setba, entitat cultural que treballa per a la transformació social a través de l'art, i amb l'objectiu de visibilitzar aquesta xacra i empoderar les víctimes que l'han patit en primera persona. Cinc de les quinze dones no van voler mostrar la cara per por del seu maltractador. El 25 de novembre del 2017, Dia Internacional per a l'Eliminació de la

Violència vers les Dones, els retrats van formar part de la campanya de TMB *Tria la teva causa*. El 2018, durant el festival DOCfield, es van mostrar al Pati de Ciències de la Universitat de Barcelona i, el 2019, al claustre del Monestir de Sant Cugat del Vallès. La mostra encara continua itinerant. La selecció d'onze retrats que publiquem va acompanyada de les frases que l'escriptora Rosa Regàs va escriure expressament per a aquest projecte.



# El malestar emocional dels adolescents

L'adolescència és una etapa de grans canvis vitals; canvis físics i hormonals que transformen el cos, però també canvis psicològics que sovint comporten turbulències emocionals

difícils de gestionar. Al repte de deixar enrere la infància i endinsar-se en la vida adulta, s'hi afegeix ara la pressió d'un món en plena transformació, que ofereix enormes possibilitats, però també un alt nivell d'exigència. El contrast entre unes expectatives cada cop més altes i les creixents dificultats per assolir-les genera una tensió vital que no tots els adolescents estan en condicions d'afrontar.

Diferents estudis i enquestes alerten d'un malestar emocional en augment entre els adolescents, que es tradueix en un increment de la demanda d'atenció mèdica per quadres d'ansietat, crisis d'angoixa, autolesions i intents de suïcidi. Malgrat tenir més facilitats tecnològiques que mai per a la comunicació, les enquestes mostren una elevada taxa d'aïllament i soledat no desitjada entre els més joves; fins i tot més que entre la gent gran. Les noves tecnologies ofereixen oportunitats de relació i de participació de les quals molts adolescents gaudeixen i que aprofiten de manera constructiva. Però cal vigilar que no esdevinguin també una font de malestar psicològic, com passa quan generen addicció, dificulten les relacions personals o actuen com a cambres d'eco que amplifiquen els problemes i ofereixen falses solucions. També en el terreny afectiu-sexual s'estan produint canvis importants. S'ha de celebrar que cada cop més joves puguin viure la sexualitat d'una manera lliure, madura i sense prejudicis, però no podem ignorar la pervivència de patrons masculistes i violents que perpetuen rols de dominació i que generen patiment, especialment per a les noies.

No s'ha d'enfocar d'una manera esbiaixada ni estigmatitzar aquesta etapa de la vida: totes les generacions han hagut d'afrontar reptes. Però tampoc no podem minimitzar els senyals d'alerta sobre una realitat que crea patiment i en la qual es pot intervenir. La qüestió no és com són ara els adolescents ni quines són les seves preferències, perquè han de poder ser lliures de triar-les i de traçar el seu propi camí, sinó quina és la millor manera d'acompanyar-los perquè puguin enfortir la seva resiliència davant les adversitats i fer una transició enriquidora i saludable cap a la vida adulta. — Milagros Pérez Oliva



Construiré una cabana que cobriré de flors on mai ningú no hi podrà entrar.



# Dossier

## Adolescents sota pressió

4-9

**David Bueno**

El cervell dels adolescents, una època de canvi i transformació

10-14

**Sandra Escapa**

La soledat no desitjada: quan estar connectat no és suficient

16-19

**Julia Rosanna Sánchez-Valverde**

El parany del discurs que porta els joves a la precarietat

20-25

**José Ramón Ubieta**

Adolescències híbrides: entre la presència i la virtualitat

26-30

**Paula Barrantes i Maria González**

Des d'on mirem la sexualitat adolescent?

32-35

**Montserrat Dolz**

Benestar i resiliència per a un creixement saludable

36-40

**Isidro Maya**

El poder transformador del voluntariat en l'adolescència







# El cervell dels adolescents, una època de canvi i transformació

## David Bueno

Durant l'adolescència es produeixen canvis morfològics i fisiològics que afecten profundament el cervell. De manera instintiva, es busca trencar els límits establerts i es qüestiona tot allò après durant la infància, com a forma d'endinsar-se en el món dels adults.

L'adolescència és una etapa crucial de la vida, un espai de canvi i transformació durant el qual es basteix el que serà la joventut i l'edat adulta. Biològicament, el sentit adaptatiu de l'adolescència és deixar enrere els comportaments infantils, quan es depèn de tot i per a tot dels adults, per ser un adult més, en igualtat de drets i responsabilitats. Es produeixen canvis morfològics i fisiològics que afecten profundament el cervell. Progressivament van madurant les capacitats cognitives i es modifiquen els patrons de comportament, sovint de manera asincrònica. Es reestructuren moltes xarxes neuronals, seguint programes biològics i genètics, però també en interacció dinàmica amb l'ambient. S'estableixen multitud de connexions neurals noves que permeten emmagatzemar els aprenentatges i les experiències propis de l'edat i que construeixen els nous patrons de conducta, alhora que també es produeix un procés d'eliminació controlada d'altres connexions neurals, bàsicament les que mantenen els comportaments infantils, un procés que es coneix amb el nom de *poda neural*.

Tots aquests processos, tanmateix, no es produeixen de manera aïllada, sinó que se sustenten en les experiències viscudes durant la infantesa i la preadolescència. Aquest article desgrana alguns dels punts clau del desenvolupament cerebral i mental dels adolescents, i exposa la importància de mantenir-los estimulats, de donar-los suport emocional sense sobreprotegir-los, d'oferir-los bons exemples i d'ajudar-los a mantenir-se allunyats de l'estrès crònic.

Durant l'adolescència es produeixen canvis morfològics i fisiològics que afecten profundament el cervell.



### David Bueno i Torrens

Doctor en Biologia, és director de la Càtedra de Neuroeducació UB-EDU1st i professor i investigador de la Secció de Genètica Biomèdica, Evolutiva i del Desenvolupament de la Universitat de Barcelona. La seva trajectòria s'ha centrat en la genètica del desenvolupament i la neurociència, i la seva relació amb els processos d'aprenentatge. És assessor en temes de neuroeducació de l'Oficina Internacional d'Educació de la Unesco. Ha rebut el Premi Europeu de Divulgació Científica (2010), el premi Magisterio per la seva contribució a la neuroeducació (2018), la Distinció del Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona (2019), el premi ASIRE a les activitats de la Càtedra de Neuroeducació (2021) i el premi Joan Lluís Vives a l'edició universitària (2022).

## La construcció de la bastida principal

El cervell és un òrgan que es troba en un procés de formació i reestructuració constant, cosa que comporta la maduració progressiva de les funcions mentals i de les capacitats cognitives. Aquests canvis no són lineals, sinó que en determinats períodes vitals els programes biològics i genètics intrínsecs del cervell prioritzen l'establiment de determinades connexions neurals, cosa que condiciona —però no determina— els patrons de conducta en les etapes posteriors de la vida. Per això, per parlar del cervell dels adolescents cal començar per la infantesa. I fins i tot abans, pel desenvolupament fetal.

Diversos treballs han demostrat que durant les darreres setmanes de desenvolupament fetal el cervell realitza els primers aprenentatges, que queden plasmats en connexions neurals. Per exemple, s'ha vist que els infants nascuts de mares que van patir nivells moderats o alts d'estrès psicosocial durant la segona meitat de la gestació presenten una reducció en el volum de substància grisa del cervell i un dèficit en el control de les funcions executives, que inclou alteracions en la connectivitat de l'escorça prefrontal i de les amígdales. L'escorça prefrontal inclou les xarxes neuronals que permeten reflexionar, planificar, decidir basant-nos en els raonaments que hem fet i gestionar les emocions. L'amígdala, al seu torn, és la zona que genera les emocions, i és de funcionament molt automatitzat.

Entre el naixement i els tres anys, el cervell afavoreix l'establiment de connexions neurals que absorbeixen informació de l'entorn, amb un èmfasi especial en l'entorn socioemocional. Això permet que els patrons de conducta dels infants s'adaptin al medi on viuen. Dit d'una altra manera, l'entorn actua directament sobre l'estructura física del cervell a través de l'establiment de connexions neurals, que condicionen els patrons de conducta posteriors. Per exemple, s'ha descrit que l'estrès familiar i social influeix en la connectivitat de diverses àrees de l'escorça cerebral relacionades amb la gestió emocional, i això indueix a comportaments més impulsius i a un increment de la probabilitat de patir depressió en etapes posteriors de la vida. També disminueixen la curiositat i la creativitat, especialment a partir de l'adolescència.

Entre els quatre i els onze anys destaca el desenvolupament del que s'anomenen *competències bàsiques*, que deriven dels tres paràmetres clau en educació: conèixer, fer i saber (per aquest ordre). En aquest sentit, destaca especialment la maduració de la denominada *teoria de la ment*. És la facultat mental que fa possible que tinguem en compte els estats mentals d'altres persones sense suposar que les seves idees o pensaments són com els d'un mateix, i viceversa. També implica distingir entre una acció i l'objectiu a què està orientada aquesta acció, encara que aquest objectiu no s'hagi revelat de manera explícita. En aquesta funció mental hi participen diverses àrees del cervell, com l'escorça prefrontal i altres zones implicades en l'empatia. És també l'època del desenvolupament de les capacitats logicomatemàtiques, de la lectoescriptura, de potenciar la memòria *per se* i, també, de donar valor a l'esforç.



L'esforç mereix un punt específic, atès que és una capacitat crucial per continuar avançant en la vida. S'ha vist que, quan una persona percep que l'esforç que ha de fer per aconseguir una fita és realitzable i, a més, anticipa que el procés li serà satisfactori (o premiador), s'activen mecanismes cerebrals vinculats a la motivació i a l'optimisme que l'afavoreixen. És important, per tant, que es valori l'esforç que fan els infants per si mateix, més enllà de la consecució dels objectius que s'hagin marcat o que els hàgim marcat, perquè descobreixin el valor i la importància d'aquest procés cognitiu que permet desplegar els recursos necessaris per vèncer les dificultats i ser resilients.

De manera similar, s'ha vist que una criança positiva, en comparació amb una de negativa, afavoreix l'empoderament en arribar l'adolescència, i incrementa la confiança en els recursos propis, la curiositat, la creativitat, la motivació i l'optimisme. La criança negativa es caracteritza per poca o nul·la calidesa afectiva i per la reprovació en negatiu de les actituds que cal reconduir en els infants (per exemple, "quin desastre",

"no fas mai res bé", "quantas vegades t'he de dir que..."). La criança positiva, en canvi, és tot el contrari: suport emocional no sobreprotector i reconducció positiva, propositiva i proactiva de les actituds que calgui esmenar (per exemple, "això ho podem fer millor, o d'una altra manera").

---

Una criança positiva afavoreix l'empoderament de l'adolescent: incrementa la confiança, la curiositat, la creativitat, la motivació i l'optimisme.

Amb tot això es construeix la bastida bàsica sobre la qual s'aixecarà l'adolescència. Sabent que tot es pot reconduir perquè el cervell continua sent extremadament plàstic i malleable. Però aquesta bastida contribueix a preconfigurar el canvi cap a la joventut i l'edat adulta.

### **Canvis en el cervell adolescent**

L'adolescència és, com s'ha dit, una època crucial de canvi i de maduració, en què cal tenir en compte diversos elements. Un dels més evidents és l'endarreriment del cicle circadiari, que marca els estats de son i de vigília. És un cicle biològic que dura aproximadament 24 hores i que es genera de manera automàtica gràcies a determinats processos genètics, neuronals i fisiològics. Aquest sistema permet que les funcions corporals es comencin a activar una mica abans del despertar, i al crepuscle facilita la relaxació que precedeix un bon son.

Durant l'adolescència, a causa de la maduració de la glàndula pineal i d'altres zones del cervell implicades en el control del ritme circadiari, aquest cicle s'altera. La somnolència nocturna s'inicia més tard, i al matí el cos i el cervell també es comencen a activar més tardanament que durant la infància i l'edat adulta. Aquest fet, combinat amb els horaris que han de seguir de manera habitual, comporta en alguns adolescents una manca de descans, que s'ha vist que fa disminuir el rendiment cognitiu i incrementa l'estrès.

---

Quan vulguem que els adolescents prenguin decisions raonades i es facin càrrec de les seves pròpies emocions, cal que rebaixem el seu nivell d'estrès.

També es produeixen canvis en tres zones clau del cervell, que permeten entendre molts dels comportaments que mostren. D'una banda, l'amígdala, que és el nucli neuronal que genera les emocions, es torna hiperreactiva. Això implica que respon més ràpidament i amb més

intensitat de manera emocional davant de qualsevol situació. Aquest fet té una explicació biològica. Els adolescents s'han d'enfrontar per primer cop a situacions d'adult sense tenir el bagatge d'experiències que els adults han acumulat amb el temps. Davant d'una situació nova, sovint no saben si pot ser una amenaça o una oportunitat, i els cal reaccionar amb rapidesa. Aquesta és, precisament, la funció del sistema emocional: generar respostes ràpides davant situacions que es perceben com a urgents.

De manera paral·lela, l'escorça prefrontal es reorganitza profundament. Adquireix moltes connexions noves i n'elimina d'altres que tenia, i això fa que perdi, temporalment, eficiència de funcionament. La funció de l'escorça prefrontal és permetre i gestionar la reflexió, la planificació, la presa de decisions basades en els raonaments que s'han fet i la gestió dels estats emocionals. No és que els adolescents no puguin fer cap d'aquestes funcions cognitives. Per descomptat que poden, però els costa més esforç i més temps. Tenen emocions hiperreactives i més dificultat per gestionar-les i per reflexionar sobre les conseqüències dels seus actes.

A més, s'ha vist que l'estrès, especialment quan és crònic i d'intensitat moderada o aguda, encara dificulta més el funcionament de l'escorça prefrontal, amb tot el que això implica. I, per acabar-ho d'adobar, el nivell d'estrès dels adolescents acostuma a ser una mica superior al d'infants i adults. Per això és important que, quan vulguem que els adolescents prenguin decisions raonades, reflexionin, planifiquin i es facin càrrec de les seves pròpies emocions, rebaixem el seu nivell d'estrès o, com a mínim, no utilitzem estratègies que encara els estressin més. Això no vol dir que no els puguem amonestar per no "estressar-los". Per descomptat que, si cal, ho hem de fer. Però sempre buscant el moment de menys estrès, fent-ho de manera positiva, propositiva i proactiva, i sense deixar de fer-los costat emocionalment. Transmetent-los confiança en el procés.

### **Trencant els límits**

Els adolescents també busquen de manera instintiva trencar els límits establerts (personals, familiars i socials), com a forma de qüestionar tot allò que han après durant la infància i de ressituar-se entre els seus iguals per endinsar-se en el món dels adults. Aquest fet és degut a la maduració d'una altra zona del cervell, l'estriat, encarregada de generar sensacions de recompensa i d'anticipar recompenses futures per les accions que s'emprenen ara. Per aquest motiu està íntimament relacionada amb la motivació i l'optimisme, i amb el fet de cercar novetats que puguin ser

premiadores. Això els impulsa a provar noves experiències i sensacions, a trencar amb els límits establerts i a valorar de manera molt intensa els reforços que els arriben del seu entorn, tant dels adults com dels seus iguals, i amb independència que siguin positius o negatius. Aquesta recerca de noves sensacions que generin recompenses tampoc no troba un contrapès adequat en la capacitat de controlar els impulsos durant aquesta etapa vital, per la pèrdua d'eficiència de funcionament de l'escorça prefrontal i la hiperreactivitat emocional.

En conjunt, la hiperreactivitat emocional, combinada amb la cerca de noves sensacions premiadores i amb una baixa capacitat de control executiu dels impulsos i de la conducta en general, ocasiona les contradiccions i els alts i baixos típics de l'adolescència. Són inevitables, i el que és important des de la perspectiva formativa no és que no es produeixin, sinó que, a poc a poc, es vagin reconduint cap a comportaments més adults. El problema principal sorgeix quan un adolescent o un grup d'adolescents perceben com a premiadores actituds que resultaran lesives per a si mateixos o per a la societat, com pot ser el cas d'iniciar-se en el consum de substàncies tòxiques.

Finalment, cal emfasitzar que l'estrès, quan es cronifica, esdevé el principal escull per a la maduració correcta del cervell dels adolescents. Accentua la impulsivitat emocional i dificulta l'establiment de patrons de raonament reflexius que els portin cap a una bona capacitat de planificació, inclosa la planificació de reptes i d'esforços que els resultin satisfactoris per continuar progressant. Els adolescents estan sota pressió en l'etapa de canvi que estan vivint, però cal estar molt atents per tal de no incrementar encara més aquesta pressió, atès que és una de les principals fonts d'estrès. Per aquest motiu, cal que se sentin cuidats emocionalment, però no sobreprotegits (han d'aprendre a generar els seus propis reptes i a solucionar els que se'ls plantegen, des de la confiança amb l'entorn), que vegin exemples adequats de conducta en el seu entorn d'adults (progenitors, docents, companys i societat en general) i que els ajudem a tenir les vivències necessàries que els mantinguin estimulats.



**El cervell de l'adolescent**  
Rosa dels Vents, 2022



**Emocions a dojo**  
David Bueno i Maria Tricas  
BindiBooks, 2022



**Neurociència aplicada a la educació**  
Editorial Síntesis, 2019

### Referències bibliogràfiques

- Bueno, D. *Cerebroflexia. El arte de construir el cerebro*. Plataforma Editorial, Barcelona, 2016.
- Bueno, D. *Neurociència per a educadors*. Rosa Sensat, Barcelona, 2017.
- Redolar, D. (ed.). *Neurociència cognitiva*, 2a ed. Editorial Médica Panamericana, Madrid, 2023.
- Redolar, D. (ed.). *Psicobiología*. Editorial Médica Panamericana, Madrid, 2018.
- Stasen Berger, K. *Psicología del desarrollo. Infancia y adolescencia*. Editorial Médica Panamericana, Madrid, 2016.



**La soledat no desitjada: quan estar connectat no és suficient**  
**Sandra Escapa**

La soledat no desitjada no és només cosa de l'envelliment. Al contrari, alguns estudis revelen que són les persones joves les que se senten més sovint soles, malgrat la seva major sociabilitat i accés a la tecnologia. Això fa que la soledat adopti forma de U, amb major incidència en els dos extrems de població per intervals d'edat. En l'etapa adolescent, pot tenir conseqüències negatives per a la salut i el benestar.



La soledat no desitjada no és un tema nou. Les primeres recerques que en parlen daten de la dècada de 1950<sup>1</sup>, tot i que es refereixen, sobretot, a l'aïllament de les persones grans. A inicis del segle XXI van incrementar-se els estudis sobre la soledat no desitjada i les seves conseqüències sobre la salut física i mental<sup>2</sup>. Però no va ser fins al 2018 —quan Theresa May, primera ministra del Regne Unit, va crear el primer Ministeri contra la Soledat<sup>3</sup>—, que va traspasar l'àmbit acadèmic i científic, i va passar a considerar-se un tema de debat públic. Aquest gest posava sobre la taula la preocupació per aquest malestar que afectava nou milions de persones d'aquell país, i posava en marxa una estratègia nacional amb l'objectiu de conèixer i prevenir la soledat no desitjada, així com d'atendre aquelles persones que la pateixen. Aquell mateix any, la Comissió Europea va presentar un informe on indicava que 30 milions de persones a Europa se sentien sovint soles<sup>4</sup>.

Malgrat l'evidència d'aquestes xifres, acostumem a percebre la soledat no desitjada com un problema exclusiu de les persones grans. És probable que això sigui perquè vinculem la soledat al fet d'estar sols i sabem que gran part de les llars unipersonals estan formades per persones de més de 65 anys, sobretot dones. No obstant això, no és el mateix sentir-se sol que estar sol. Una persona pot estar sola i gaudir de la seva soledat. En canvi, hi pot haver persones que, malgrat viure acompanyades i tenir contactes sovint, se senten soles.

### **La naturalesa de la soledat**

A què ens referim, doncs, quan parlem de soledat no desitjada? Una de les definicions més utilitzades considera aquest sentiment com un desajust entre la quantitat i la qualitat de les relacions socials que tenim i les que desitjaríem<sup>5</sup>. És a dir, el sentiment de soledat no està condicionat només pel nombre de relacions que tenim, sinó per la percepció de la qualitat d'aquestes relacions. No tenir ningú en qui confiar, sentir-se abandonat/ada o exclòs/osa, tenir sensació de buidor... poden ser manifestacions d'aquest sentiment de soledat. Aquest malestar, doncs, pot aparèixer en qualsevol de les etapes de la vida. De fet, sovint es manifesta en moments de transició vital, com pot ser el canvi entre etapes educatives, un canvi de domicili a una altra ciutat o país, la separació de la parella, la viduïtat, l'inici de la maternitat o paternitat, la pèrdua de la feina o la jubilació, patir malalties cròniques greus, passar a ser una persona amb dependència o convertir-se en una persona cuidadora...<sup>6</sup> La soledat, per tant, no té edat.

El 2009, Pearl Dykstra va publicar un article on desmuntava el mite que la soledat no desitjada és només cosa de persones grans. Utilitzant dades d'enquestes i estudis longitudinals, demostrava que la soledat no desitjada no és necessàriament una part inevitable de l'envelliment, i que pot variar significativament entre individus i en diferents etapes de la vida. Segons l'estudi, són les persones joves, seguides de les persones grans, les que se senten més sovint soles.



### **Sandra Escapa**

Sociòloga, doctora en Sociologia de les Polítiques Públiques i Socials per la Universitat de Saragossa i màster en Recerca en Sociologia i Demografia per la Universitat Pompeu Fabra. Actualment és professora lectora del Departament de Sociologia de la Universitat de Barcelona. Ha estat investigadora de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU), de la Fundació Jaume Bofill i de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (IERMB), entre d'altres. Ha participat en el disseny de l'Estratègia municipal contra la soledat de l'Ajuntament de Barcelona. És autora d'articles científics i divulgatius, i investiga sobre joventut i cicles de vida, soledat no desitjada, malestars emocionals i salut mental, i pobresa i exclusió social.

## Notes

1. Reichmann, F. F. "Loneliness". *Psychiatry*, 22(1): 1-15. 1959.
2. Cacioppo [et al.] 2000, 2002, 2006.
3. Al 2021, el Japó també va anunciar la creació d'un ministeri contra la soledat. <http://ow.ly/tAgi50MGIEY>
4. Comissió Europea (2018). *Loneliness - an unequally shared burden in Europe*. <http://ow.ly/9vQN50MGm8N>
5. Peplau, L. i Perlman, D. (1982). "Perspectives on loneliness". *A Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. Nova York: Wiley.
6. *A connected society. A strategy for tackling loneliness: laying the foundations for change*. Londres. HM Government, 2018. <http://ow.ly/sEy150MGmeL>
7. Ajuntament de Barcelona (2021). *Estratègia municipal contra la soledat*. <http://ow.ly/ZZV50MGISE>
8. Agència de Salut Pública de Barcelona, 2022. <http://ow.ly/3XiM50MGIVk>
9. Mari-Klose, M. i Escapa, S. "La soledat de les persones joves". *A La Joventut de Barcelona l'Any de la Pandèmia. 10 anàlisis de l'Enquesta a la Joventut de Barcelona 2020*. Ajuntament de Barcelona, 2021.

---

La soledat no desitjada durant la joventut està relacionada amb la transició a la vida adulta i amb el fet de no assolir el que s'espera d'aquesta etapa vital.

Aquesta tendència en forma de U (els dos extrems de població per intervals d'edat) s'ha evidenciat també en enquestes de països com el Regne Unit, Austràlia, Nova Zelanda, els Estats Units i el Japó. El 2021, un estudi de l'Ajuntament de Barcelona<sup>7</sup> va demostrar que hi ha un major sentiment de soledat en les persones joves a la ciutat de Barcelona: la població d'entre 16 i 24 anys és la que, en major mesura, se sent sovint sola (el 7,1%), seguida de les persones de 25 a 34 anys (el 4,7%) i les de 65 anys o més (4,1%).

Si posem el focus en les persones encara més joves, els i les adolescents, les xifres de soledat no desitjada gairebé es dupliquen: el 12,6% dels barcelonins que tenen entre 13 i 19 anys asseguren sentir-se sols amb freqüència<sup>8</sup>. Es diu que l'etapa adolescent és, en si mateixa, una etapa en què el sentiment de soledat es presenta sovint i es vincula a moments de cerca de la identitat. Però quan la soledat es prolonga o cronifica pot tenir conseqüències negatives per a la salut i el benestar dels i de les adolescents com, per exemple, major estrès i aïllament social, menor capacitat cognitiva, egocentrisme o sensació d'amenaça de l'entorn.

Podem parlar del mateix tipus de sentiment de soledat en adolescents, joves i persones grans? Podria ser que la sensació de malestar i buidor fos similar, però la naturalesa d'aquesta soledat sigui diferent. Mentre que en les persones grans el sentiment de soledat acostuma a estar relacionat amb la manca de relacions socials (xarxa relacional massa petita o relacions de mala qualitat) i amb la deficient salut física i mental (malalties cròniques, dependència, estrès o depressió, que dificulten les relacions socials), entre les més joves sembla no vincular-se al nombre de relacions que es tenen.

La soledat no desitjada entre el jovent sembla estar relacionada amb la frustració cap a certs episodis vinculats a la transició a la vida adulta. Les persones joves no emancipades, les que estan en situació d'atur, les que no disposen d'ingressos propis i les que no tenen parella estable són les que tenen major risc de sentir-se sovint soles. Per tant, podríem dir que la soledat no desitjada durant la joventut està més relacionada amb el

fet de no haver assolit el que la societat espera que s'acompleixi durant aquesta etapa vital (independitzar-se, tenir feina i ingressos propis o formar una família)<sup>9</sup>.

Entre els i les adolescents, la soledat no desitjada també està vinculada a la frustració de la joventut, especialment marcada en el procés

de canvi entre etapes educatives (pressions educatives i socials, canvi d'amistats i d'entorn escolar, moments de presa de decisions en l'itinerari educatiu i professional...). Però també a la necessitat d'encaixar en un grup com a forma d'identitat. La manca de sentiment de pertinença o la manca de relacions de qualitat amb companys i professorat pot ser un factor associat a la soledat no desitjada en aquesta etapa.

### **L'ús (i abús?) de les pantalles**

Un altre aspecte que darrerament genera debat sobre els i les adolescents (i també en altres etapes del cicle de vida) és l'ús (i possible abús) de les pantalles. Algunes recerques evidencien una relació entre l'ús de les xarxes socials digitals i la soledat no desitjada. Malgrat que s'observa que existeix una correlació positiva entre relacions socials en persona i relacions socials digitals (els i les adolescents amb més relacions personals també tenen més relacions digitals), sí que es detecta un major risc de sentiment de soledat quan les persones adolescents tenen menys relacions presencials, però més relacions socials digitals (en l'espai virtual). Cal posar el focus, doncs, no tant a evitar l'ús de les xarxes socials digitals (no serveix de res considerar-les com a enemigues), sinó a fomentar les relacions personals.

En definitiva, la soledat no desitjada és un problema global de les societats actuals, fruit del procés de modernitat, l'increment de l'individualisme, el desenvolupament i disseny urbà, i l'expansió en l'ús de les tecnologies en un món digitalitzat. Pot afectar qualsevol persona, de qualsevol edat, però alguns perfils tenen més probabilitats que altres en funció de l'etapa del cicle de vida i la situació en què es trobin. És per això que l'acompanyament i l'atenció que es poden oferir a les persones que se senten soles hauran de tenir en compte les necessitats davant la variabilitat de factors de la soledat no desitjada.



En el cas de les persones adolescents i joves que se senten soles, no es tracta d'ampliar el nombre de relacions. Ja estan prou connectades i controlen a la perfecció el funcionament de les xarxes socials digitals. Cal poder aprofundir en les relacions, que siguin de qualitat, que hi siguin quan se les necessita i que generin confiança. Però també des de les organitzacions i institucions socials, o fins i tot com a societat en general, s'hi pot fer molt. Algunes accions podrien anar orientades a impulsar mesures d'assessorament i suport, econòmic i social, per tal que les persones adolescents i joves puguin assolir les seves fites, que se sentin acompanyades

---

No es tracta d'ampliar el nombre de relacions sinó d'aprofundir en elles, que siguin de qualitat, que hi siguin quan se les necessita i que generin confiança.

en la seva presa de decisions i en els moments de frustració, generar espais (físics o virtuals) per compartir experiències, neguits, necessitats, fracassos i èxits, per entendre que no estan (no estem) soles. Perquè combatre la soledat no desitjada és cosa de tothom.

#### Referències bibliogràfiques

- Dykstra, P. "Older adult loneliness: Myths and realities". *European Journal of Ageing* 6, 91-100. 2009. <http://ow.ly/1jS750MGIZq>
- Cacioppo, J. T., Chen, H. Y. i Cacioppo, S. "Reciprocal Influences Between Loneliness and Self-Centeredness: A Cross-Lagged Panel Analysis in a Population-Based Sample of African American, Hispanic, and Caucasian Adults". *Personality and Social Psychology Bulletin* 43, 1125-1135. 2017. <http://ow.ly/lcga50MGnou>
- Goossens, L. "Loneliness in adolescence: Insights from Cacioppo's evolutionary model". *Child Development Perspectives* 12, 230-234. 2018. <http://ow.ly/Zmpj50MGnsW>
- Eccles, A. M. i Qualter, P. "Review: Alleviating loneliness in young people — a meta-analysis of interventions". *Child and Adolescent Mental Health* 26, 17-33. 2020. <http://ow.ly/bnRj50MGnMt>
- Hawkey, L. C. i Cacioppo, J. T. "Loneliness Matters: A Theoretical and Empirical Review of Consequences and Mechanisms". *Annals of Behavioral Medicine* 40(2), 218-227. 2010.
- Santini, Z. I. [et al.]. "Social Disconnectedness, Loneliness, and Mental Health Among Adolescents in Danish High Schools: A Nationwide Cross-Sectional Study". *Frontiers in Behavioral Neuroscience* 15, 632906. 2021.
- Twenge, J. M., Spitzberg, B. H. i Campbell, W. K. "Less in-person social interaction with peers among U.S. adolescents in the 21st century and links to loneliness". *Journal of Social and Personal Relationships* 36 (6), 1892-1913. 2019. <http://ow.ly/Wwml50MGnwN>





No, no vull mirar, no vull veure.

# **El parany del discurs que porta els joves a la precarietat**

**Julia Rosanna  
Sánchez-Valverde**

L'individualisme i la competitivitat han envaït moltes de les esferes de la vida dels joves, que viuen abocats a una comparació constant amb els altres i a la por de decebre les expectatives. Mentre el món laboral lloa les bondats de l'emprenedoria i la flexibilitat, els joves i els adolescents també reclamen el dret a un projecte vital estable.



Les persones joves ens trobem davant d'una veritable emergència que hauria de fer saltar les alarmes. Taxes d'emancipació en mínims històrics, preocupants nivells de temporalitat i parcialitat a la feina, el suïcidi juvenil com a primera causa de mort no natural, i la criminalització i l'estigma que envolten aquells que no reproduïxen els patrons esperats són alguns exemples d'una llarga llista de factors que ens pressionen. Els joves hem crescut entre successives crisis que han marcat aspectes fonamentals de les nostres vides i han trencat part dels nostres projectes vitals.

No ens pot sorprendre que aquestes situacions ens afectin tant: els pilars que fonamenten la nostra realitat són terriblement inestables des de fa massa temps, i s'estan afeblint cada vegada més. On ha quedat aquell relat que deia que les noves generacions viurien millor que les anteriors? Com podem viure pendents del fracàs o de l'èxit de totes les expectatives que ens han generat (i ens continuen generant), i que nosaltres interioritzem com a pròpies?

Fa temps que els joves diem que no volem continuar vivint així. No ho volem per al futur, tant el nostre com el dels qui vindran, però tampoc ho volem per al present. No volem continuar perpetuant expectatives d'un futur millor si no s'actua realment per aconseguir-lo, i això depèn del compromís real de molts agents polítics i socials. Els joves no posem damunt la taula únicament problemes, també oferim solucions possibles i la nostra intenció de formar part del canvi per trencar amb la majoria dels discursos paternalistes i adultocentristes. Hem demostrat a bastament que som interlocutors vàlids i que podem aportar des de la primera persona. Ho vam tornar a fer, per exemple, el maig passat, durant el Ple Monogràfic sobre Joventut del Parlament de Catalunya: denunciem el sistema altament individualista i competitiu que s'ha instaurat en el nostre imaginari col·lectiu, normalitzant situacions molt allunyades de la realitat que nosaltres desitgem.

### **L'individualisme i la cultura de l'esforç**

Des que som petits se'ns bombardeja amb missatges altament individualistes i se'ns diu que la "cultura de l'esforç" (i, per a alguns, de la meritocràcia) ha de ser el nostre objectiu, per sobre de tot i de tots. Creixem pensant que la vida és una carrera contra el company, no una experiència conjunta, i que hem d'aplicar aquest plantejament en molts àmbits de la vida, del físic al mental, del material a l'abstracte. Aprenem a competir en aparença física, des de la comparació insana a partir d'uns models que han comportat dades espantoses de trastorns de la conducta alimentària i de l'autopercepció, un fenomen que s'ha accentuat després del confinament a causa de la pandèmia. Ens comparem amb els orígens familiars i socials, per a alguns determinants, que marquen la vàlua d'uns i d'altres des de l'elitisme i el classisme.

Creixem també comparant-nos segons els resultats acadèmics, com si aquests fossin determinants en la valoració d'una persona. Competim en la perspectiva de futur, un llarg camí que forgem



#### **Julia Rosanna Sánchez-Valverde**

Nascuda l'any 2000 a Barcelona, des del febrer del 2022 presideix el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC). Des del 2020 és membre del seu Secretariat en representació d'una entitat sindical. Ha liderat projectes relacionats amb l'emancipació juvenil, l'ocupació i la salut mental, així com la representació institucional i mediàtica. Actualment, està acabant el doble grau en Dret i Ciències Polítiques a la Universitat Autònoma de Barcelona i el grau en Relacions Laborals a la Universitat Oberta de Catalunya.

---

El missatge que arriba al jovent és que “si volem, podem”. I si no ho aconseguim, segurament és per culpa nostra, per manca d’esforç o de ganes de treballar.

individualment en la majoria dels casos. Creixem, finalment, amb la por de decebre’ns a nosaltres mateixos i als altres per no assolir aquells objectius que se’ns marquen com a ideals. El missatge que arriba al jovent és que “si volem, podem”. I si no ho aconseguim, segurament és per culpa nostra, per la

nostra poca implicació o per manca d’esforç i de ganes de treballar. Se’ns promet que, com més estudiem, millors sortides i condicions tindrem. Però ens trobem que som el primer país europeu en sobrequalificació juvenil; és a dir, amb més joves fent tasques per sota de la seva qualificació acadèmica i amb unes condicions laborals que no els permeten viure dignament.

Tot això té moltes conseqüències, i ho veiem reflectit també en la nostra salut mental: considerem que el patiment psíquic és un tema privat, carregat d’estigma social, que hem de gestionar en l’àmbit individual intentant passar desapercebuts. On han quedat les xarxes de suport social? Com podem aprendre a acompanyar i ajudar els nostres companys quan tampoc se’ns ensenya a identificar i conèixer les nostres pròpies emocions? Necessitem una educació emocional que ens proporcioni eines, des de la col·lectivitat, per poder aprendre a afrontar les pedres del camí i a gestionar els entrebancs que ens trobarem, inevitablement, en la nostra vida, i que, especialment en l’adolescència i la joventut, generen tant malestar.

### **Precarització laboral i lluita col·lectiva**

En una xerrada organitzada pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya el 2022, Magda Casamitjana i Aguilà, directora de la Taula de Salut Mental a Catalunya, va exposar una dada molt colpidora: en els darrers cinquanta anys s’ha reduït dràsticament el nombre de referents socials que tenim.

Els referents socials són aquelles persones, siguin familiars, amics o companys, a qui podem acudir en cas de patir una situació de malestar emocional. En cinquanta anys, hem passat de tenir deu referents per persona de mitjana a un de sol. Una sola persona a la qual acudir, fet que demostra fins a quin punt hem anat interioritzant i normalitzant els discursos individualistes que modulen aquest aspecte tan fonamental de la nostra vida.

L’individualisme i la competitivitat han envaït també el nostre món laboral: se’ns ven, de manera bastant edulcorada i maquillada, que la millor manera d’enfocar la nostra vida professional és arribar a ser “els nostres propis caps”. Es lloen les bondats de ser autònoms i se’ns demana que siguem emprenedors i estiguem disposats a canviar sovint de feina, en un règim de màxima flexibilitat, tant d’espai com de temps, de manera que puguem treballar a qualsevol hora des de qualsevol lloc del món.

El missatge que ens arriba és que aquest model ens és beneficiós, de manera que siguem nosaltres mateixos els qui demanem aquestes



oportunitats per poder-nos adaptar millor a la manera de viure que tenim: nòmada, poc estable, sempre canviant. Però s'equivoquen: considerem que cal revisar el model laboral actual, és cert; però ha de ser per fer-lo més humà i adaptar-lo millor a una realitat que exigeix conciliar diferents aspectes de la nostra vida, no per legitimar la precarització dels joves treballadors. Nosaltres també volem estabilitat i poder tenir un projecte vital, sense donar un embolcall romàntic de falsa llibertat a la temporalitat i la precarietat que desgraciadament són tan característiques de la realitat ocupacional juvenil.

A més, la història ens ha ensenyat que és la lluita col·lectiva la que permet canviar les coses, en tots els àmbits, i molt especialment en el laboral. Individualitzant i deslocalitzant el nostre entorn laboral només aconseguim afeblir bases comunes i col·lectives, com pot ser l'organització sindical, per a la qual és fonamental que els treballadors tinguem un contacte directe i constant.

Finalment, cal revisar també la manera com normalment es parla dels joves: la majoria dels missatges que es donen sobre nosaltres són negatius, i la pandèmia de la covid-19 n'és un exemple perfecte. Les persones joves érem les més irresponsables, les menys solidàries i les que teníem conductes més reprotxables. Però justament la pandèmia va ser un període duríssim per a nosaltres, entre altres col·lectius, perquè novament vam veure com moltes de les expectatives que se'ns havien venut s'esfumaven en qüestió de setmanes. De nou, el que se'ns va dir és

---

Cal revisar la manera com es parla dels joves: la majoria dels missatges són negatius, i la pandèmia de la covid-19 n'és un exemple perfecte.

que seríem una nova generació de joves víctimes de la crisi i que podíem deixar de costat molts dels nostres projectes. I tot això mentre se'ns assenyala com la “generació de vidre” perquè “ens queixem molt des de la comoditat”, diuen. Una vegada més, s'equivoquen: ens queixem perquè tenim dret i legitimitat per fer-ho,

perquè volem canviar una societat que ens inculca les seves expectatives i ens fa sentir malament per no aconseguir-les, carregant-nos amb la culpa del que consideren un fracàs.

Aquesta és la realitat amb la qual ens trobem. Però el missatge que volem transmetre als joves organitzats i associats és que, amb molt d'esforç i des del treball en xarxa, podem començar a canviar-la. Tenim un clar problema estructural i de fons que s'ha anat perpetuant durant massa temps, sota sistemes altament individualistes i competitius, contra els quals no n'hi ha prou amb petites accions aïllades. Per assolir els canvis que necessitem, cal que hi hagi compromisos reals: només de paraules no en viu ningú, volem actes i apostes clares. I, en aquest procés de canvi, nosaltres hi volem ser.



# Adolescències híbrides: entre la presència i la virtualitat

**José Ramón Ubieto**

La realitat d'avui no pot ser interpretada amb les claus del segle passat. Sovint els nostres prejudicis ens porten a ignorar l'òbvia modificació de les maneres de viure l'adolescència, a través de tres transformacions clau: la recerca de la satisfacció immediata, les noves identitats sexuals i la ruptura d'una separació clara entre la presència física i la virtualitat.

Els adolescents passen una part important del seu temps a internet, sobretot a TikTok, la seva xarxa social preferida. El 90% té un *smartphone* i el 36,7% passa més de sis hores al dia connectat<sup>1</sup>. Allà s'informen; consumeixen música, pornografia i videojocs; s'insulten, però també fan amics, cooperen i mostren les seves invencions artístiques i/o tècniques. El que és digital, com Janus, té aquesta doble cara; i com el *phàrmakon*, conté el verí i el remei.

Alguns adults contempen aquesta nova realitat amb inquietud: els veuen com a joves violents, addictes a les pantalles o capritxosos i volubles. Són maneres de seguir "llegint" les vides dels subjectes del segle XXI amb les claus del segle XX, deixant així que els nostres prejudicis ignorin la seva realitat i negant, a més, l'obvietat que les condicions històriques canvien, i això modifica les maneres de viure.

El que els adults preferim ignorar és l'assetjament que els produeix aquesta imatge de si mateixos, que no els agrada —quan es miren al mirall/pantalla— i que els violenta internament sota diferents formes: de vegades, com un buit que els angoixa, d'altres, com un excés que els desborda. La seva primera solució és mirar d'alleujar-se amb el



## **José Ramón Ubieto**

Psicòleg clínic. Membre de l'Associació Mundial de Psicoanàlisi i de l'Escola Lacaniana de Psicoanàlisi, és col·laborador docent de la Universitat Oberta de Catalunya, la Universitat de Barcelona i la Universitat Ramon Llull. Col·labora habitualment a *La Vanguardia* i *The Conversation*, i en diverses revistes nacionals i internacionals. És autor, entre altres, de *Bullying. Una falsa salida para los adolescentes* (2016), *Niñ@s hiper. Infancias hiperactivas, hipersexualizadas, hiperconectadas* (2018), *Del padre al iPad. Familias y redes en la era digital* (2019), *El mundo pos-COVID. Entre la presencia y lo virtual* (2021) y *¿Bienvenido metaverso? Presencia, cuerpo y avatares en la era digital* (2022), tots publicats per Ned Ediciones.



## Notes

1. *Observatorio de la Generación Z a través del smartphone*. Wiko, 2019. <http://ow.ly/a10N50MzULz>  
AEPD-Unicef Espanya. *Un móvil es más que un móvil*. 2022. <http://ow.ly/MaGa50MzUtC>

2. Ubieto, J. R. i Pérez-Álvarez, M. *Niñ@s hiper. Infancias hiperactivadas, hipersexualizadas e hiperconectadas*. Ned Ediciones, 2018.

3. Pérez Álvarez, M., Sánchez González, J. C. i Cabanas, E. *La vida real en tiempos de felicidad*. Alianza, 2018.

consum incessant dels *gadgets*, els tòxics o els continus passatges a l'acte, que inclouen diverses formes de violència: autolesions, *bullying*, baralles... Triem oblidar el passat perquè ens angoixa, i preferim titllar-los de problemàtics, en lloc d'observar aquest passatge com una qüestió difícil per a tot ésser humà i d'estar atents, així, als seus patiments reals.

## Tres transformacions del segle XXI

Constatem tres transformacions que ens serveixen com a eixos de lectura d'aquesta nova realitat. La primera la podem anomenar *la frenesia i el vertigen*, dues emocions que defineixen bé l'època en què vivim, marcada per una empenta cap a la recerca de la satisfacció immediata —i, de vegades, compulsiva— a través dels objectes que consumim o les experiències que vivim. Sempre esperem que siguin intenses i excel·lents, com si no poguéssim avorrir-nos mai o donar-nos un temps d'espera entre una satisfacció i una altra<sup>2</sup>. Les novetats se'ns presenten com un imperatiu per aconseguir la felicitat<sup>3</sup>, passem del no parar i de l'estat d'eufòria a l'ansietat per no assolir els objectius previstos o pel temor de no estar a l'altura d'aquest repte. Per això, juntament amb tota aquesta eufòria trobem l'altra cara de la moneda: allò que decau perquè no se sosté, sigui en forma d'autolesions, trastorns de la conducta alimentària, idees autolítiques, addiccions o sentiments de fracàs.

La realitat digital s'ofereix als adolescents com una nova superfície pulsional —escenari inèdit fins fa poques dècades— per trobar la satisfacció a través del que Freud va designar com els objectes pulsionals: veu i mirada, preferentment. Ells i elles miren i són mirats, es fan veure i sentir, escolten i es fan escoltar. Acumulen objectes (vídeos, fotos i música) i expulsen i es fan expulsar (insults, provocacions, difamació i sèxting). Alhora, busquen el reconeixement de l'altre i del grup com a signe de pertinença a una comunitat.

L'oscil·lació entre el frenesí i el vertigen digital s'expressa bé en l'anomenat FOMO (*Fear of Missing Out*), el pànic de perdre's alguna cosa per no ser al lloc adequat, que els empeny a connectar-se permanentment





i escrutar com gaudeixen els altres, on i quan, suposant que si ells no són allà és que la seva vida ha perdut brillantor. És el pànic de passar desapercibuts en aquesta comunitat, cosa que els deixaria als lllimbs de l'existència, ja que el que no s'exhibeix a les xarxes socials (XS) sembla que no existeixi.

### Identitats sexuals

La segona transformació té a veure amb les identitats sexuals i els llaços socials que creen. Aquí tampoc no val regir-nos pels esquemes anteriors, on el binarisme era la norma. L'anatomia funcionava com a destí i els tipus sexuals eren precisos: si un naixia home o dona, tenia clara la seva elecció, ja que sexe i gènere es confonien. El problema, per a la majoria, eren els mitjans per fer la seva elecció i aconseguir la seva satisfacció posterior. Només per a uns quants, aquesta decisió quedava a la clandestinitat de l'armari, en produir-se una desconveniència de la identitat sexual amb el gènere assignat.

Avui, les coses han canviat perquè sabem millor que, entre allò que l'anatomia ens dona i el gaudi que experimentem, no hi ha cap automatisme. Intercedeix sempre el llenguatge i la trobada amb l'altre a través de les identificacions, aquelles que ara ja no funcionen tan bé. Per això el que és trans, com a manera d'estar i ser, s'ha posat tan de moda entre adolescents, sense que suposi una excepcionalitat ni res patològic. És una nova realitat en què els subjectes, i especialment els adolescents, transiten d'un gènere a un altre, explorant aquests canvis abans de concloure en una identificació més sòlida.

El paper que té el món digital en aquest trànsit és clau, ja que és allà on s'exploren moltes de les versions possibles de la identitat sexual, a través dels testimonis d'altres adolescents o dels discursos que difonen alguns *influencers*, que fan d'aquestes qüestions l'eix central dels seus continguts.

---

Els joves tenen pànic de passar desapercibuts a la comunitat digital, ja que el que no s'exhibeix a les xarxes socials sembla que no existeixi.



## Notes

4. Ubieto, J. R. "Com es pot ser #ThatGirl." *La Vanguardia*, 2022. <http://ow.ly/uG7z50MzUPu>
5. Ubieto, J. R. *Del padre al iPad. Familias y redes en la era digital*. Ned Ediciones, 2019.
6. Ubieto, J. R. i Arroyo, L. *¿Bienvenido metaverso? Presencia, cuerpo y avatares en la era digital*. Ned Ediciones, 2022.
7. Felipe G. Gil. "Wattpad, la red social donde los jóvenes se enganchan a leer o escribir historias." *Eldiario.es*, 2021. <http://ow.ly/eiaH50MvPKj>

## La virtualitat

La tercera gran transformació ha estat la virtualitat mateixa. És la nova realitat digital —que s'anuncia cada vegada més immersiva sota la forma del metavers— en què infants i adolescents viuen, mentre que molts de nosaltres només la visitem a estones, tot i que cada cop durant més temps. El risc és que contemplem aquesta experiència digital des de la nostra condició analògica, ignorant que, a més de jugar, hi cerquen respostes als seus interrogants, des dels més quotidians fins a alguns de dramàtics, com el sentit de la vida.

La càmera d'eco de l'algorisme (rebem el mateix que emetem) reforça algunes idees i propicia decisions que impliquen solucions dramàtiques: autolesions, temptatives suïcides o episodis anorèctics. La necessitat de trobar en aquest "altre" digital una confirmació dels seus temors, expectatives o desitjos els porta —a través de l'eco que l'algorisme els retorna— a validar allò que reben com si es tractés d'una veritat inqüestionable, de la mateixa manera que poden assumir certs cànons de bellesa o certes prescripcions com a guies exemplars de vida. El fenomen de #ThatGirl és molt significatiu quant a això<sup>4</sup>.

La importància de les XS rau en el fet que hi troben la seva inscripció, de la mateixa manera que ho fem nosaltres en la presencialitat (club esportiu, colla d'amics, associació)<sup>5</sup>. Per això, més que pensar aquestes pràctiques en termes d'a-(d)dicció (sense paraules), caldria considerar-les com un amor per aquests objectes que, com qualsevol amor, pot incloure dosis d'alienació i toxicitat. El mòbil ja és un òrgan extracorpori que hibrida i inclou el més íntim (fotos, contactes, xats...).

D'altra banda, la separació radical presència (física) - virtual (pantalla), fins ara clara i absoluta, ja no funciona així. Avui ens convé la banda de Möbius com a superfície topològica per entendre la nova

realitat en què vivim i continuarem un temps llarg: entrem per la presència i, sense solució de continuïtat, llisquem cap a la virtualitat. L'hàptica i les tecnologies de la web3 ens introdueixen en un altre univers on coneixerem noves formes de la presència (hologràfica, robòtica, estesa...) que amb prou feines imaginem<sup>6</sup>. Avui ja hi ha agressions sexuals al metavers que són viscudes

com a reals, perquè aquesta forma híbrida de la presència travessa la imatge de la pantalla i toca alguna cosa real del cos.

Al costat dels riscos, hi ha cada vegada més oportunitats de creació, educació, cooperació, entreteniment o participació política a les xarxes que es tramen al ciberespai, nova àgora per a les generacions més recents<sup>7</sup>.

---

Ja hi ha agressions sexuals al metavers que són viscudes com a reals, perquè aquesta forma híbrida de la presència travessa la imatge de la pantalla i toca alguna cosa real del cos.

## Notes

8. Ubieto, J. R. i Arroyo, L. *¿Bienvenido metaverso? Presencia, cuerpo y avatares en la era digital*. Ned Ediciones, 2022.

9. Estadística de Violencia Doméstica y Violencia de Género (EVDVG). INE, 2021. <http://ow.ly/b55850MvPyc>

10. Andújar, A., Sánchez, N., Pradillo, S. i Sabin, F. (2022) *Jóvenes y racismo. Estudio sobre las percepciones y actitudes racistas y xenófobas entre la población joven de España*. Madrid: Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, Fundación Fad Juventud. <http://ow.ly/yyft50MvPVi>

11. Aprenentatge Servei. <http://ow.ly/XIf050MvPWA>

12. <https://vimeo.com/133752488>

13. Heidegger, M. *Serenidad*. Ediciones del Serbal, 1994.



### **¿Bienvenido metaverso? Presencia, cuerpo y avatares en la era digital**

José Ramón Ubieto  
i Liliana Arroyo  
Ned Ediciones, 2022



### **Del padre al iPad. Familias y redes en la era digital** Ned Ediciones, 2019

## La nostra tasca com a *influencers* privilegiats

Com ens posicionem davant de totes aquestes novetats? La primera tasca, per continuar sent *influencers* de proximitat, és ajudar-los a arranjar-se amb aquesta nova realitat. Cosa gens fàcil perquè, primer, hem de renunciar a la projecció d'ambiciosos (ergo, impossibles) ideals educatius, que només aconseguen culpabilitzar-nos i desresponsabilitzar-nos en la nostra funció parental. És el cas quan la deixem en mans de la tecnociència (*apps* de monitoratge) o de xarlatans que —en mode *coaching*— ens prometen solucions fàcils i ràpides. Ens convé, en canvi, confiar una mica més en les seves invencions, que, juntament amb el nostre acompanyament, poden constituir les bases d'una veritable pragmàtica.

En què consistiria aquest acompanyament? En primer lloc, a privilegiar les converses autèntiques, amb passió, però sense sermons ni indiferència. Converses necessàries i possibles a la família o l'escola que requereixen cinc ingredients<sup>8</sup>: escolta activa, tolerar l'absurd, acollir la sorpresa, incloure l'humor i generar efectes poètics.

En segon lloc, a limitar la sobresaturació sensorial, substituint alguns regals/objectes (*gadgets*) per experiències físiques que els permetin confrontar-se amb una veritable alteritat i no només amb avatars personalitzats.

També a propiciar trobades presencials i afers col·lectius com una resposta eficaç davant del que és desconegut; això és important perquè sabem que un percentatge gens menyspreable de joves espanyols sosté idees misògines<sup>9</sup> i xenòfobes<sup>10</sup>. Avui disposem de metodologies participatives interessants, com ara l'aprenentatge-servei<sup>11</sup>, que combinen donar i rebre, la interacció individual-col·lectiva. Un exemple d'aquesta estratègia es pot visionar al vídeo *El barrio mío*, que recull el treball amb adolescents realitzat en el projecte Adojo<sup>12</sup> de l'Ajuntament de Barcelona al llarg de l'any 2016.

Finalment, a incorporar la realitat digital amb la serenitat que ens proposava Heidegger<sup>13</sup> davant les novetats tècniques, aollint-ne el misteri sense renunciar als nostres principis, vàlids en els aspectes analògics (privadesa, responsabilitat, solidaritat...). Només així la convertirem en una oportunitat per als vincles (llaç de compromís) més enllà de les connexions efímeres i poc sòlides que ens proposa l'economia de l'atenció.

## **Des d'on mirem la sexualitat adolescent?**

**Paula Barrantes  
i Maria González**

En un escenari on les desigualtats i el masclisme encara són ben presents, trobem evidències que, entre els joves, s'estan produint canvis cap a una sexualitat més lliure i justa. Malgrat que la manca d'acompanyament adult els pot portar a escenaris on es reproduïx el discurs d'una sexualitat violenta i esbiaixada, apareix una nova generació que qüestiona l'ordre establert; i això ens pot descol·locar més o menys, però és una victòria.





L'imaginari col·lectiu a l'entorn de la sexualitat determina quins són els elements que la conformen: la identitat, les preferències sexuals o algunes pràctiques en les relacions sexuals compartides. Es tracta, però, d'una dimensió transversal a totes les persones, i força més extensa i central del que s'assumeix habitualment. Els cossos i el coneixement que en tenim, l'autoestima, l'afecte, les relacions que teixim, les decisions al voltant de com ens cuidem, els imaginaris, i els desitjos i el plaer són alguns dels elements clau que s'entretreixeixen per donar forma a la vivència de la sexualitat. Així doncs, transcendeix el fet individual, que esdevé una qüestió social i cultural amb un pes important en la conformació i organització de les societats. A més, es construeix de manera lenta, gradual, heterogènia i complexa des que naixem fins que morim, a través de múltiples elements fisiològics, emocionals i relacionals, però també contextuals, morals, polítics i, fins i tot, econòmics.

Hi ha un consens social en el fet que hem de posar atenció en la sexualitat, però només en la seva construcció durant algunes etapes. Que la sexualitat a l'adolescència és arriscada i irresponsable no només és un consens, sinó també una constant històrica. El que avui, a ulls dels adults, són pràctiques i actituds correctes, sensates i prudentes, en algun moment van ser extremistes, arriscades o esbojarrades per a altres adults.

Si apropem la mirada a allò que passa durant l'adolescència com a procés integral, veiem com es tracta d'una etapa clau en la construcció de la identitat de les persones, de les seves relacions i de la consolidació de valors. Tot plegat en un moment en què es desenvolupa la màxima expressió de la curiositat, els dubtes, el sentit de pertinença i la diferència respecte del món familiar. Si ho aterrem a l'àmbit de la sexualitat, és evident, normal i saludable que apareguin les ganes d'explorar i d'experimentar. També, certament, es manifesten les preocupacions i les incerteses que sovint planegen sense saber on aterrar, sense trobar un espai que l'adolescent entengui i que doni resposta a les seves necessitats. Lluny de trobar-lo, sovint topa amb murs que alerten i mesuren les seves conductes en clau de riscos, relegant aquesta recerca d'informació o suport a altres canals. Sovint, el buit que existeix entre l'imaginari del món adult sobre la sexualitat adolescent i la realitat d'aquesta sexualitat reflecteix la manca de capacitat dels primers per garantir els drets dels segons.

L'estudi *La sexualidad de las mujeres jóvenes*, publicat per l'Instituto de las Mujeres l'any 2022, ens mostra com la informació a través dels progenitors arriba tan sols en un 8% dels casos i com es busquen altres espais de referència i informació que acostumen a ser principalment les amistats i internet. Si bé la recerca d'informació és un indicador positiu de la seva curiositat i autonomia, la manca d'acompanyament pot generar escenaris on es reproduïx el discurs hegemònic de la sexualitat masclista, violenta i esbiaixada pel que fa a la representació de cossos, pràctiques o vivències. És imprescindible, doncs, facilitar l'accés a informació real i comprensible per fomentar el desenvolupament d'una mirada crítica davant l'allau d'informació que troben en diversos canals.



**Paula Barrantes Alcántara**  
(Càceres, 1990). Infermera i coordinadora de l'àrea assistencial del Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats, programa jove de L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius.



**Maria González Aran**  
(Barcelona, 1990). Psicòloga i coordinadora de l'àrea comunitària de L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius i el Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats. Col·labora com a psicoterapeuta en l'estudi *Psicoteràpia per a joves amb depressió moderada: pot la realitat virtual augmentar la seva eficàcia?*, de la Universitat de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya.

sexualitat  
lliure i justa

desigualtats  
estructurals

lliure  
expressió

relacions  
violentes

MAS-  
CLIS-  
ME

INSEGURETAT

expectatives  
sexuals

CANVI

defectes

La població jove ha d'aprendre; i l'aprenentatge, gairebé sempre, es fa a través de referents, modelatge i informació. Estem transferint-los tot el sistema que hem creat i sostingut, alhora que els estem demanant que no el reproduïxin. Volem que canviïn, que visquin i es relacionin de manera diferent, però els oferim el de sempre. Les mateixes desigualtats, discriminacions i relacions de poder, les mateixes mancances sistèmiques.

La sexualitat de la població jove representa de manera explícita tot aquest fenomen: recull les expectatives d'una societat que no vol reconèixer-se en els seus defectes i desigualtats estructurals, alhora que s'ha de demostrar transgressora amb aquests defectes que ha estat incapaç de combatre durant les darreres dècades.

---

La sexualitat de la població jove recull les expectatives d'una societat que no vol reconèixer-se en els seus defectes i desigualtats estructurals.

#### **Què hi trobem si mirem directament?**

D'entrada, hem de reconèixer que seguim en un escenari on les desigualtats i el masclisme hi són ben presents: continuen havent-hi relacions violentes, que prenen formes específiques en la població jove que encara ens costen més d'identificar.

Ens trobem, per exemple, que una de cada quatre dones se sent insegura al carrer tornant a casa; que la principal font de discriminació cap a les noies (més del 50%) és el seu aspecte físic, i que més de la meitat d'elles (un 57,7%) reconeix haver mantingut relacions sexuals en alguna ocasió sense desitjar-les. Però no podem oblidar que les violències i discriminacions no formen part de la sexualitat, només intenten qüestionar-ne la lliure expressió i, així i tot, cada vegada hi tenen menys espai.

D'altra banda, si fem una lectura més profunda de la realitat, al costat d'aquests elements que indiquen la pervivència dels models que es projecten des del món adult, també trobem evidències que s'estan produint canvis importants cap a una sexualitat més lliure i justa.

Segons l'enquesta FRESC 2021, el 26,3% de les noies de 15 i 16 anys identifica haver patit violència masclista per part de la seva parella. Però també mostra que el 64,2% dels nois i el 71,8% de les noies de tots



els grups d'edat estudiats declaren sentir-se satisfets en l'àmbit sexual, i que el 77,1% de les noies i el 80,2% dels nois han fet servir algun mètode anticonceptiu durant l'última relació sexual. O dit d'una altra manera: la població jove identifica cada cop més les violències masclistes, gaudeixen cada cop més de les seves relacions sexuals, exploren més el seu desig i busquen la manera de cuidar-se.

Estem davant d'una generació que es preocupa, es mobilitza i s'interessa per l'autocura, entesa no només com un acte individual, sinó col·lectiu. Les joves lluiten activament per defensar el seu dret a decidir com a exercici de sobirania individual i col·lectiva. Entenen que la salut és una dimensió àmplia que comprèn la salut física, la mental i l'afectiva i sexual de manera integral, i volen tenir cura de totes elles. Comprenen que tot també depèn del seu entorn i pensen en clau de sostenibilitat. Les joves exigeixen poder decidir sobre els cossos, sobre les cures i sobre les relacions. Triar quins mètodes són més adequats en cada moment vital i escollir amb qui compartir experiències i de quina manera fer-ho. Les joves es preocupen pel plaer, en totes les seves dimensions.

Quan algunes generacions encara no hem deixat enrere valors i creences com ara la romantització del patiment i el sacrifici, apareix una altra generació que vol gaudir, s'interessa per conèixer-se, atendre les seves necessitats i fer-les possibles de manera sostenible, qüestionant l'ordre establert. I això ens pot descol·locar més o menys, però és una victòria com a éssers que senten, viuen i experimenten, tenint com a meta la recerca del plaer, la satisfacció i el benestar.

I aquesta recerca del benestar no consisteix a arribar a un punt específic socialment acceptable on instal·lar-se, sinó a recórrer un camí d'autoconeixement en construcció permanent. De fet, és en aquest camí d'aprenentatge i descobriment on són necessaris espais d'escolta, el dret a equivocar-se, el permís de tenir dubtes i la possibilitat de preguntar sense ser jutjades. Aquesta hauria de ser la nostra

---

Quan encara no hem deixat enrere creences com la romantització del patiment i el sacrifici, apareix una generació que qüestiona l'ordre establert.

premissa i principal preocupació. No tant el que fan o deixen de fer, sinó el que nosaltres estem fent i deixant de fer a l'hora d'acompanyar en aquest camí.

Cada any passen pel Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS) més de 7.000 joves i adolescents que es preocupen —i s'ocupen— de la seva salut sexual. El 2021, 132 persones van rebre acompanyament psicològic especialitzat en violències masclistes, al voltant de 1.200 joves es van fer un cribratge d'infeccions de transmissió sexual (ITS) i es van dispensar 2.041 pastilles d'anticoncepció d'urgència per evitar un possible embaràs no desitjat. És evident que les joves han trobat la manera d'omplir el forat que ha deixat la nostra incapacitat de garantir aquests drets i d'assegurar l'accés a espais, eines i estratègies necessaris per encarar un tema tan complex que, ni tan sols com a adults, tenim resolt.

### **Com podem ser-hi?**

Preguntem-los-ho. Hi ha preguntes que sentencien els col·lectius, que en determinen una posició inamovible i els condemnen a seguir reproduint les mateixes desigualtats. En canvi, n'hi ha d'altres que acompanyen el moviment, que donen agència i interpel·len la capacitat de transformació.

Escoltem-los. Ens ha tocat viure un moment històric que ha fet volar pels aires la fantasia d'una suposada estabilitat i control que creïem tenir. Davant l'absoluta incertesa en gairebé tots els àmbits de les seves vides, i amb les poques eines de gestió emocional i relacional que han rebut, la població jove s'ha adaptat amb una maduresa i una resiliència admirables. I nosaltres no podem fer més que asseure'ns a escoltar què ens està dient.

Un bon objectiu, si és que volem entendre quin pot ser el nostre paper, és oferir-los un context en el qual informar-se, prendre decisions i gaudir de les seves sexualitats, siguin quines siguin. La vivència positiva de la sexualitat depèn de tots aquests elements, així com la possibilitat de

---

La nostra principal preocupació hauria de ser no tant el que fan o deixen de fer els joves, sinó el que nosaltres estem fent i deixant de fer a l'hora d'acompanyar-los.

desenvolupar-los i assolir-los de manera tranquil·la i des del benestar. En altres paraules, podem dir que el grau de llibertat i equitat en la sexualitat d'una població és un bon indicador de la salut democràtica i els drets individuals i col·lectius d'una societat.

### **Referències bibliogràfiques**

Sánchez-Ledesma, E., Serral, G., Ariza, C., López, M. J., Pérez, C. i Grup col·laborador enquesta FRESC 2021. *La salut i els seus determinants en adolescents de Barcelona. Enquesta FRESC 2021*. Agència de Salut Pública de Barcelona, 2022. <http://ow.ly/GwX350MSCmt>

Pinta, P. i Vázquez, S. *La sexualidad de las mujeres jóvenes en el contexto español. Percepciones subjetivas e impacto de la formación*. Ministeri d'Igualtat, Secretaria d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere. Instituto de las Mujeres, 2022. <http://ow.ly/r5tq50MXLJM>





Oblidaré per estimar, per treballar, per seguir. Oblidar-me de mi, de qui, si no?



**Benestar  
i resiliència per  
a un creixement  
saludable**  
**Montserrat Dolz**

Trobar explicacions a la pandèmia de trastorns mentals que pateixen els joves i adolescents requereix pensar en causes ambientals globals i d'una duració prolongada. Per a un creixement saludable és imprescindible una societat que doni benestar, però també que permeti aprendre a tolerar petits malestars i frustracions, com a entrenament diari davant els continus reptes que implica la vida.

Després de la pandèmia de la covid-19, ha arribat la pandèmia del malestar emocional i els trastorns mentals. La salut mental ha ocupat titulars, programes de televisió i ràdio, i, fins i tot, han provocat manifestacions d'estudiants durant els últims mesos. La invisibilitat històrica dels problemes de salut mental semblava que arribava a la fi. A l'atenció de la premsa, els mitjans audiovisuals i les xarxes, s'hi ha sumat el posicionament institucional, amb la manifestació expressa del Govern d'abordar els trastorns mentals com una prioritat de salut. Hi ha una major sensibilització social i, en conjunt, s'ha capgirat una realitat que durant anys ha estat ocultada i negada. Es tracta d'un pas enorme per a moltes persones en l'àmbit individual, però també com a societat.

Nogensmenys, també és cert que mentre s'anava parlant de tot plegat s'ha barrejat el que, mèdicament, es consideren malalties greus o trastorns mentals amb el que són malestars emocionals o dificultats per tolerar les adversitats. Aquesta barreja pot generar confusió i allunyar-nos de l'ajuda específica que les persones necessiten en cada cas.

És importantíssim poder parlar obertament i posar en relleu que els trastorns mentals existeixen, que poden arribar a ser molt greus i, fins i tot, incapacitants, i que cal poder parlar-ne sense problemes, per vèncer realment l'estigma i trobar camins nous de tractament i encaix a la nostra vida i quotidianitat. També és important poder parlar del malestar emocional, sobretot en adolescents, que s'ha incrementat en els últims mesos i que es presenta amb formes molt variades: preocupacions, assetjaments, ansietat, tristesa, autolesions, pensaments de mort...

Tot i que alguns poden arribar a evolucionar cap a malalties mentals, la majoria, especialment en les fases inicials, cal abordar-los des d'un punt de vista mèdic i social com a malestars. És innegable que s'està produint un increment del malestar en els joves i que també canvien les formes com aquest malestar es presenta. Aquesta evolució ens ha d'interpel·lar a tots, tant a escala individual com col·lectiva, justament per evitar que acabi conduint a patologies greus.

### **Les causes del malestar**

En reflexionar sobre quin pot ser l'origen del malestar i de l'increment dels trastorns entre els adolescents i joves d'avui, i aixoplugant-nos sota el paraigua del model biopsicosocial, que conceptualitza la salut mental com un equilibri entre els factors biològics, psicològics i socioambientals, haurem d'esbrinar quins d'aquests factors s'han modificat en els darrers temps, de manera que puguin ser els causants o facilitadors d'aquest increment. Hi ha molts factors de base sociològica i fins i tot antropològica que no són el meu àmbit de coneixement, i, per tant, no hi entraré. La idea d'aquest text és poder pensar en els factors inherents a la salut mental.

Si seguim l'argument exposat, no sembla probable que aquest augment del malestar i dels trastorns es pugui atribuir a causes genètiques, ja que sabem que els canvis genètics es produeixen per mutacions acumulades durant generacions, i un canvi brusc de patró



#### **Montserrat Dolz**

Metgessa psiquiatra i especialista en psiquiatria infantil i juvenil. És cap de l'Àrea de Salut Mental Infantil i Juvenil de l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona, membre del consell assessor del Pla director de salut mental i addiccions del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya i professora associada de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona. S'ha especialitzat en l'atenció primerenca i la prevenció, i està treballant en una línia d'investigació innovadora sobre les fases prèvies al desenvolupament de trastorns mentals. Ha impulsat la Unitat Terapèutica Acompanya'm HSJD, un centre residencial per a menors de 18 anys amb trastorns mentals complexos.

---

## Molts estaments mèdics internacionals estan revisant els efectes de l'exposició prematura a les pantalles.

com l'observat no respon a aquest model. Tampoc semblaria adequat atribuir-ho a causes psicològiques lligades a la configuració psíquica de cadascú, on el factor individual té molt pes i, en canvi, el fenomen de què parlem és molt

més general. Si conclouem que ni la genètica/biologia ni la psicologia sembla que ho expliquin, ens haurem de fixar en el context social i ambiental, i pensar en quines modificacions de les que s'han produït en aquest àmbit hi poden estar influïnt.

Quan parlem de l'ambient en el qual una persona es desenvolupa, no es tracta d'un factor que es pugui descriure fàcilment; s'han de tenir en compte situacions ambientals d'efecte individual i situacions ambientals més generals o col·lectives. Sabem, per estudis realitzats en els darrers anys, que haver patit en algun moment de la vida algun esdeveniment traumàtic important pot afectar profundament estructures cerebrals, els sistemes d'atenció i regulació emocional, i provocar l'aparició de trastorns mentals. Però els fets traumàtics són, llevat d'esdeveniments excepcionals (guerres, catàstrofes...), situacions individuals, i el fet que ens ocupa és un fenomen de caràcter molt més general i no relacionat amb un trauma col·lectiu. Haurem de pensar, doncs, en causes ambientals més globals, d'una duració prolongada, amb capacitat d'afectar els nens i joves en els darrers anys.

### **Com tolerar l'adversitat**

Caldrà fixar-nos en quin tipus de model relacional es promou des de les famílies i des de la societat, en quina capacitat d'escolta hi ha entre els membres d'aquestes famílies en relació amb els altres i també cap als desconeguts. Potser cal reflexionar també sobre quines formes de diversió es promouen en el temps lliure i on es busquen aquestes.





Per exemple, des de molts estaments mèdics internacionals s'està revisant ja quin efecte pot tenir l'exposició prematura a les pantalles, que han entrat a les nostres vides i les dels nostres infants sense que sabéssim *a priori* si eren inofensives o no per al seu desenvolupament. És molt important mesurar tot allò que deixem de fer a causa de l'espai que han ocupat les pantalles: totes les converses de tu a tu que es deixen de tenir, els jocs a què es deixa de jugar, la capacitat d'afrontar una discussió que deixem de tenir per manca de pràctica... Haurem de pensar en quin impacte està tenint tot allò que, sobretot en el cas dels adolescents i els joves, estan deixant de viure en format real.

Perquè, per poder tolerar l'adversitat amb un èxit relatiu, adaptar-se i continuar endavant, cal un ambient que nodreixi els infants i joves en tots aquests valors. No és només tenir una societat que doni benestar, que és imprescindible per a un creixement saludable, sinó també que permeti aprendre i tolerar petits malestars i frustracions com a entrenament diari davant els continus reptes que ens portarà la vida, com ha estat i serà sempre.

Sabem que hi ha una sèrie d'elements que són clau per poder suportar l'adversitat i tenir una bona salut mental, com són la capacitat d'introspecció, la solidaritat, l'assertivitat, la capacitat de concentrar-se en el moment, i de pensar en el sentit i el camí que pren la nostra vida. També cal disposar d'eines per poder expressar les opinions i tenir una mirada responsable cap als altres. Aquests factors són els pilars que sostenen un concepte anomenat *resiliència*, que es defineix com la capacitat de poder-se adaptar adequadament a l'adversitat. Aquest concepte ve de la física dels materials, que considera la resiliència com la capacitat d'un material per, després de ser doblegat o pressionat, tornar a la posició original.

Moltes d'aquestes capacitats o qualitats s'han cultivat en l'educació i en la formació de les persones de manera intuïtiva i natural en

---

Cal apostar per models socials, personals i educatius que enforteixin la resiliència i que ajudin els infants i joves a afrontar les adversitats.

moltes societats i tradicions. La majoria de les cultures i les organitzacions socials han valorat i potenciat la solidaritat, i s'han estructurat amb espais per a l'espiritualitat, la transcendència i la presa de decisions responsables, necessàries per al bé comú i per a l'acceptació com a integrants del grup.

Certament, els canvis tecnològics i culturals ens han allunyat d'algunes d'aquestes pràctiques; potser cal recuperar-les, posar-les en valor i, fins i tot, practicar-les per poder recuperar la capacitat d'adaptació a l'entorn que, per naturalesa, hauríem de tenir.

De la mateixa manera que hem viscut la transformació digital, potser cal viure una petita transformació relacional i apostar per models socials, personals i educatius que enforteixin la resiliència i que ajudin els infants i joves a afrontar les adversitats i les dificultats com a reptes, amb plenitud de capacitats. La salut mental de tots se'n beneficiarà.



## **El poder transformador del voluntariat en l'adolescència**

**Isidro Maya**

Les experiències de participació comunitària durant la infància i l'adolescència tenen un impacte positiu en el benestar psicològic i afavoreixen el desenvolupament de la ciutadania activa. En un període evolutiu especialment crític, s'instauren hàbits de comportament altruista, es diversifiquen les xarxes personals i s'entra en contacte amb adults que poden exercir de mentors informals.

Des que tenia set anys, la Sara va començar a sortir d'excursió amb el grup escolta del seu poble. La seva mare l'havia advertit del benestar que proporciona el contacte directe amb la natura i la va animar a apuntar-s'hi. Així i tot, la Sara no esperava que fos tan divertit. Cada cop que anaven a les pinedes d'Oromana o a la Sierra Norte, tornava entusiasmada. El grup de Castors ocupava bona part del temps en jocs, cançons i activitats a l'aire lliure. Tot i que el que li agradava més era sortir d'acampada, també participava en algunes visites educatives i va col·laborar en diverses iniciatives de voluntariat. El primer dissabte de cada mes, passava la tarda amb la gent gran en una residència geriàtrica. Més tard, va començar a assistir a la plantació d'arbres que cada any organitzava una associació ecologista local. També va col·laborar en dues ocasions amb la campanya de recollida per al Banc dels Aliments. Ara, als tretze anys acabats de fer, té un fort sentit de pertinença al moviment escolta, del qual formen part també molts dels seus amics.

Les experiències de participació comunitària durant la infància i l'adolescència tenen un impacte positiu en el benestar psicològic i afavoreixen el desenvolupament de la ciutadania activa. Com en el cas de la Sara, les pràctiques primerenques de voluntariat i implicació comunitària formen els menors en valors prosocials i ofereixen oportunitats per al desenvolupament de competències personals. A través d'activitats educatives a la natura, els menors no tan sols milloren el coneixement del medi, sinó que aprenen a espavilar-se en un grup i desenvolupen l'empatia, les habilitats socials, la capacitat per acceptar crítiques i el respecte a la diversitat cultural. Per a molts, és una primera experiència amb el món associatiu, que tindrà conseqüències a mitjà i llarg termini. Els adolescents que hi participen esdevenen més autònoms, guanyen confiança en si mateixos i milloren la seva capacitat d'autoregulació. En conseqüència, en un període evolutiu crític, s'instauren hàbits de comportament altruista o s'adquireixen valors de tolerància i solidaritat. Com veurem a continuació, això pot tenir efectes fins i tot durant la vida adulta.

Aquest article se centra en el valor formatiu i transformador de la participació durant l'adolescència. Successivament, mostra que el voluntariat genera benestar en els qui hi participen i prediu una implicació cívica més gran durant la vida adulta. A més, es tracta d'una experiència transformadora amb la qual s'adquireixen valors, coneixements i competències especialment valuosos.

### **Els beneficis del voluntariat**

El desenvolupament de l'autonomia personal, l'autoestima i una identitat madura en els adolescents depèn, en part, de tenir oportunitats per participar en activitats positives. Per contra, quan tenen poques responsabilitats o no troben un rol social definit, poden donar-se situacions d'alienació, solitud i un autoconcepte pobre. S'ha comprovat que tant el voluntariat com l'aprenentatge-servei els permeten implicar-se en activitats significatives i exercir un rol d'ajuda als altres. De la mateixa



#### **Isidro Maya Jariego**

Professor titular de Psicologia Social de la Universitat de Sevilla, és investigador principal del Laboratorio de Redes Personales y Comunidades. Ha participat durant més de dues dècades en el disseny, la monitorització i l'avaluació dels plans andalusos de voluntariat. Des de fa 20 anys manté el blog *E-Voluntas*, sobre voluntariat, societat civil i intervenció comunitària, que ha superat el milió de visites. També és editor de *REDES. Revista hispana para el análisis de redes sociales*.

manera, redueixen el temps que passen en contextos de risc o que estan exposats a models negatius de comportament. D'acord amb això, la participació en accions de voluntariat disminueix el risc d'embaràs adolescent, l'abús de drogues i el fracàs escolar, entre altres problemes socials.

Participar en activitats amb una dimensió comunitària també s'associa amb una satisfacció més gran amb la vida. Als adolescents no tan sols els ofereix l'oportunitat de funcionar de manera independent, sinó que els permet desenvolupar relacions de suport amb els companys o amb altres membres de la comunitat. Gràcies a la seva implicació en iniciatives ciutadanes, diversifiquen les seves xarxes personals, entren en contacte amb adults que poden exercir de mentors informals i s'integren en l'entorn local. Per exemple, en el cas que encapçala aquest article, les activitats dels escoltes tenen un component social clar. Els participants s'integren en un grup amb el qual desenvolupen relacions amistoses. També formen xarxes intergeneracionals, en entrar en contacte amb les persones grans de les residències de gent gran o amb els monitors que els proporcionen una guia educativa.

Tanmateix, perquè aquests beneficis socials i de desenvolupament cognitiu no siguin només puntuals, sinó que es

mantinguin en el temps, és important que els adolescents hi participin de manera continuada. Tant l'adquisició de competències com el procés de participació mateix solen requerir una durada prolongada.

---

Participar en activitats amb una dimensió comunitària s'associa amb una satisfacció més gran amb la vida.

### **Aprent a participar**

L'adolescència és un període evolutiu crític en què s'instauren hàbits que poden tenir una repercussió durant la vida adulta. Per això s'assumeix que l'escola secundària funciona com a context de desenvolupament fonamental per al compromís cívic. A l'institut, els adolescents aprenen sobre si mateixos i sobre els altres. Com que és un context que promou relacions de confiança orientades a l'aprenentatge, els permet experimentar mentre participen en activitats que poden tenir una repercussió en l'entorn comunitari. Aquestes primeres experiències de participació els posen en contacte amb organitzacions no governamentals i milloren el seu coneixement sobre les oportunitats de voluntariat. També els acosten als col·lectius en situació de risc, cosa que els permet promoure una sensibilitat més gran envers els problemes socials. De vegades, la participació directa suscita l'interès per acostar-se al món associatiu, alhora que augmenta l'autoeficàcia percebuda de la implicació en accions col·lectives.

El resultat és que els joves que han fet voluntariat o que han participat en programes d'aprenentatge-servei és més probable que hi col·laborin activament durant la seva vida adulta. Concretament, les experiències primerenques de participació prediuen una implicació





---

Les experiències primerenques de participació durant l'adolescència prediuen un compromís cívic més gran en la vida adulta.

més gran en iniciatives locals, l'afiliació a associacions, la col·laboració en accions de voluntariat o fins i tot la probabilitat de votar a les eleccions durant l'adulthood. Per tant, comptem amb un conjunt d'evidències que indiquen que, a participar, se n'aprèn participant.

### **El voluntariat com a experiència transformadora**

Als estudis sobre el voluntariat ha estat molt freqüent analitzar les motivacions que duen els voluntaris a participar-hi i a implicar-se en activitats d'ajuda. Els valors religiosos, el compromís polític o la recerca de la satisfacció personal i l'autorealització es compten entre els motius més habituals. Així i tot, s'ha explorat en una mesura molt menor la capacitat transformadora de les experiències de participació cívica i implicació comunitària.

Adoptant aquest segon punt de vista, és l'acció la que determina els valors, i no pas al contrari. Això vol dir que fer voluntariat desenvolupa la sensibilitat social i promou valors prosocials en els adolescents. Així ho confirma també la investigació prèvia. Els joves voluntaris tenen actituds més positives envers la societat que els que no hi participen. Les experiències primerenques de participació desenvolupen el sentit de pertinença juntament amb la responsabilitat pel benestar de la comunitat.

---

Fer voluntariat promou el valor de l'altruisme. La població adolescent és el planter natural amb què garantir la renovació generacional del compromís cívic.

Reprement l'exemple del principi, podem suposar que col·laborar en la plantació d'arbres pot resultar en una conscienciació més gran sobre el medi ambient, així com en actituds afavoridores d'un comportament ecològic responsable. També pot fomentar competències útils per a

l'acció comunitària. Per exemple, a través de les activitats educatives al grup escolta, els menors aprenen a escriure cartes sobre el canvi climàtic. Més tard, podrien fer servir aquestes habilitats exercint l'activisme en una associació ecologista.

### El futur de la participació

Les organitzacions no governamentals han comprovat com, en els darrers anys, han sorgit noves formes de voluntariat en què predomina un estil de vinculació en línia, amb pautes d'implicació puntual o episòdica. Els líders d'associacions de vegades mostren la seva preocupació per les dificultats creixents que troben per garantir el compromís a mitjà i llarg termini amb la missió de l'organització.

En aquest context, la població adolescent és el planter natural amb què garantir la renovació generacional del compromís cívic. Com s'ha mostrat, l'educació per a la participació és una pràctica basada en l'evidència que pot resultar efectiva no tan sols per assegurar la continuïtat del voluntariat, sinó també per fomentar els valors i les pautes conductuals que donaran forma a la participació del futur.

### Referències bibliogràfiques

Guillaume, C., Jagers, R. i Rivas-Drake, D. "Middle school as a developmental niche for civic engagement". *American Journal of Community Psychology*, vol. 56, núm. 3, p. 321-331. 2015.

Kuperminc, G. P., Holditch, P. T. i Allen, J. P. "Volunteering and community service in adolescence". *Adolescent Medicine*, vol. 12, núm. 3, p. 445-457. 2001.

Lawford, H. L. i Ramey, H. L. "Predictors of Early Community Involvement: Advancing the Self and Caring for Others". *American Journal of Community Psychology*, vol. 59, núm 1-2, p. 133-143. 2017.

Moorfoot, N., Leung, R. K., Toumbourou, J. W. i Catalano, R. F. "The longitudinal effects of adolescent volunteering on secondary school completion and adult volunteering". *International Journal of Developmental Science*, vol. 9, núm 3-4, p. 115-123. 2015.

Smith, D. H., Stebbins, R. A. i Grotz, J. (eds.). *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2016.

Weiler, L., Haddock, S., Zimmerman, T. S., Krafchick, J., Henry, K. i Rudisill, S. "Benefits Derived by College Students from Mentoring At-Risk Youth in a Service-Learning Course". *American Journal of Community Psychology*, vol. 52, núm 3-4, p. 236-248. 2013.



**Qué funciona en la prevención comunitaria**  
Isidro Maya i Daniel Holgado  
Pirámide, 2021



Vaig sentir una profunda nostàlgia de la normalitat...







**Francesc Serés**  
**“Durant el procés  
hem jugat amb foc  
i ens hem cremat”**

Francesc Serés  
es connecta  
telemàticament  
des de Berlín

per respondre les preguntes de *Barcelona Metròpolis*. L'escriptor hi viu des de fa un any, poc temps després de dimitir al capdavant de l'Institut Ramon Llull, que va dirigir durant només quatre mesos. “He intentat deixar testimoni de coses que no han estat explicades o que crec que les podia explicar jo, per situar-les en una tradició i que continuïn. El temps dirà si això aguanta el pas dels anys o no”, afirma quan se li pregunta si la seva obra denota una forma de ser en el món. L'octubre del 2022 va publicar la novel·la *La mentida més bonica* (Proa), que protagonitzen una parella de professors el dia que es jubilen. Són dos activistes independentistes que han viscut un gran desengany per l'evolució del procés.

Francesc Serés (Saidí, Aragó, 1972) és llicenciat en Belles Arts i en Antropologia per la Universitat de Barcelona. Com a escriptor, ha publicat obra de diferents gèneres, com la novel·la (la trilogia *De fems i de marbres*, *La casa de foc* i *La mentida més bonica*); la novel·la juvenil (*El llarg viatge d'A*); el relat (*La força de la gravetat*, *Contes russos* i *Mossegar la poma*); el teatre (*Caure amunt. Muntaner, Lull, Roig*); la crònica i l'assaig (*La matèria primera* i *La pell de la frontera*); i l'article periodístic. Ha estat reconegut amb dos premis de la Crítica Serra d'Or i el Premi Nacional de Literatura, entre altres. En l'àmbit institucional, el 2016 va ser un dels promotors i el primer director de la residència Faber, a Olot, i també ha dirigit l'àrea de creació de l'Institut Ramon Llull, del qual va ser director el 2021 durant un període de temps curt.

**Vostè ha afirmat que el va colpir el que va dir Lluís Salvadó, aleshores secretari d'Hisenda, parlant per telèfon amb un altre polític, dos mesos abans de l'1 d'octubre del 2017. "Si continuem tots pensant que estem preparats i tothom va fent veure que ho estem perquè ningú no s'atreveix a dir que el rei va nu, ens podem trobar que el 2 d'octubre algú es pensarà que serem on no som."** És quan **Francesc Serés cau del cavall?**

És una trucada clau i cadascú té el seu moment. De cavalls, n'hi ha molts, i n'hi ha un del qual no pots caure mai, mentre no se solucioni el conflicte existent. El que tots volem és que la comunitat cultural, social i fins i tot política de Catalunya sigui capaç de sobreviure en un futur. D'aquest cavall no caus, perquè és de justícia històrica i cultural.

### Què és el que canvia, doncs?

Canvia el grau de confiança que vas dipositar en unes persones. És gradual, és clar, perquè va amb el grau de convenciment de cadascú. Diguem que no tens el mateix grau de confiança l'any 2012 que l'any 2017. Potser *confiança* és un terme molt complex. Però diguem que el grau de compromís que creus que pots tenir l'any 2017 no és el mateix que l'any 2012, després de totes les promeses que s'han fet. No promeses en tant que es pugui aconseguir un objectiu o no, sinó que s'han fet les passes necessàries i s'ha construït un escenari en el qual hi ha alguna probabilitat, de manera que no farem el ridícul.

### És la part que no va funcionar?

D'això va la novel·la. Del pas d'aquest moment d'estupefacció a la negació, a la decepció i, finalment, a l'allunyament. És quan ens adonem que no hi havia res preparat. S'ho van jugar tot i nosaltres ens ho vam jugar tot fent-los confiança. Aquest és el tema del llibre: la confiança que fas i la confiança que et demanen, i quin és el punt d'equilibri.

### En quin moment decideix escriure la novel·la?

Va agafant forma de mica en mica, perquè per a mi també és part d'un procés vital. He anat dels articles d'*El País* a l'activisme de tallar carreteres, passant per la creació de la residència Faber o la implicació a l'Institut Ramon Llull. És un procés personal, de compromís amb moltes coses. Va creixent i hi ha un moment que no es pot aguantar més, perquè no es pot negar la realitat. I això té unes conseqüències. Si fos una cosa innòcua, diria que no ha passat res, però la reculada



© Cristina Gallego

**Magí Camps**, entrevista  
**Nikolaus Brade**, fotografia

és tan gran que no hi ha cap altre remei que reconèixer-ho i s'ha de poder començar a explicar. Finalment, quan decideixo sortir de l'Institut Ramon Llull, em sento lliure per fer aquesta novel·la.

### **És una novel·la amb molta reflexió, gairebé com un assaig.**

No és un assaig, però sí que vaig intentar que tingués aquesta part de reflexió que penso que tots vam tenir durant molt de temps. Ara no sé si la gent intentarà oblidar tot això, però durant temps ocupava moltes hores de les nostres converses, moltíssimes. En el meu cercle no parlàvem d'una altra cosa. Vam viure la política molt intensament durant anys, la vida es va barrejar amb la política i la política es va barrejar amb la vida, i això significava diàleg, parlar molt i discutir molt. Crec que una cosa així, amb tanta gent, no havia passat des dels temps de la Transició, que no vaig viure. Per tant, no em va sortir de fer una novel·la d'acció, d'amagar urnes, perquè no era el tema. El tema era narrar una cosa evanescent, abstracta i tan sòlida per a tanta gent, que s'havia expressat amb paraules i s'havia narrat, poc o molt, dins del cap de cadascú.

---

“Vam viure la política molt intensament durant anys, la vida es va barrejar amb la política i la política es va barrejar amb la vida.”

### **Per què situa l'acció al Penedès, amb una parella de professors que es jubila?**

Quan l'escrivia, el meu objectiu era que la gent la pogués acabar. Per què? Doncs perquè estava donant al lector

un missatge que, en un principi, no vol sentir o li costarà de llegir. Per tant, no volia utilitzar coses excèntriques. L'Alt Penedès és un lloc plausible perquè hi passi la història i és un lloc reconeixible. Els professors d'institut també són personatges identificables. No volia fer una novel·la complexa, amb fets complexos de creure o difícils de situar dins dels temps que hem viscut. Tots tenim amics que són professors d'institut i aquests professors són el pal de paller de cada lloc.

### **Llavors la trama és secundària?**

Hi ha la trama de pensament intern, polític i personal, la narrativa del desencís, de com és que hem arribat fins aquí. Fins i tot quan hi ha una persona que ho intenta explicar, que és en Nicolau al diàleg final, no se'n surten, perquè encara no és el moment que ens en puguem sortir.

### **Ha de passar més temps?**

Per poder-nos-en sortir, però no per explicar el que ha passat. La novel·la no explica tot el procés, sinó una part molt petita, que és el desencís, el desengany. I ho intento fer sense èpica. Si hi posés èpica, encara hi hauria de posar més decepció, perquè no s'aguantaria, no seria creïble. I ho faig amb uns personatges que no són ni èpics ni extraordinaris. El repte era enlairar la història i fer-ne un relat plausible.



**Abans de sortir de l'Institut Ramon Llull, va estar uns quants anys vinculat al món institucional.**

Són aquelles coses a les quals no es pot dir que no, perquè ho havia de provar, però, en un context polític com l'actual, hi ha moltes possibilitats que no m'hi entengués. La fotografia de Pedro Sánchez i Emmanuel Macron que es van fer al Museu Nacional d'Art de Catalunya al gener és la realitat del país. Per això, tan aviat com em vaig adonar que no m'hi entendria, me'n vaig anar. Tinc una altra vida, que és la literatura, en la qual estic molt a gust. És l'avantatge de tenir diverses vides. I si d'alguna cosa em sento orgullós és d'haver creat la residència Faber, que és meravellosa i que continua. Va ser una aventura importantíssima, vinculada precisament a aquells primers temps del procés.

**Llavors va decidir escampar la boira i anar-se'n a Berlín.**

No va ser una cosa decidida, però dues o tres setmanes després de plegar del Llull li van donar una beca a la meva dona, i jo tenia pendent una estada llarga a l'estranger. Va encaixar. Ha estat un any molt intens, ple d'aprenentatges i experiències, ple de llibres. També un any trist, per la guerra d'Ucraïna.

**A les xarxes socials va explicar la seva experiència en primera persona amb els refugiats que arribaven a Berlín.**

Ho puc explicar perquè té relació amb el proper llibre, que ja estic escrivint, i amb la idea de guerra. De com gent que no hem passat la guerra ens podem trobar interpel·lats per una realitat que no pensàvem



que viuríem i que la tenim aquí al costat. Tant per vincles familiars, ja que la meva dona és russa, com per vincles de proximitat, per desenes d'amics que tenim, i, finalment, perquè aquí a Berlín va arribar una allau de refugiats.

Nosaltres ens hi vam involucrar molt, sobretot els dos primers mesos, hi fèiem moltes hores. Això també et dona una altra perspectiva del conflicte català, perquè hi va haver molts polítics ucraïnesos que es van quedar al peu del canó, mai millor dit, tot i que els podien pelar, perquè venia l'exèrcit rus. I no han renegat en cap moment.

### **I això el va interpel·lar?**

Aquesta diferència m'interpella i em fa preguntar quin és el meu lloc en la societat, quin és el meu lloc com a escriptor, què ha passat aquí, com funciona el món, quina és l'escala de valors que hi ha dins de Catalunya... Ha estat un any ple d'estímuls, no tan sols culturals, sinó vitals i socials. De segur que d'aquí a molt de temps encara ho recordaré: que bé, malgrat tot, que ho poguéis viure. I tinc la sensació que és l'inici de moltes coses. Déu dirà.

---

“La guerra a Ucraïna et dona una altra perspectiva del conflicte català. Molts polítics ucraïnesos es van quedar al peu del canó.”

### **Com hi ajudaven?**

Tampoc hi vull donar més importància, simplement tenim molts amics a Ucraïna i a Rússia, i era gairebé un deure moral. La meva dona seguia el que anava passant a partir del 24 de

febrer a través dels grups de Telegram. I el dia 1 de març, quan fèiem la mudança a aquest pis, just al costat, a 500 metres, teníem un hotel amb més de 200 refugiats. Ho vam deixar tot i vam anar cap allà. Els primers dies érem molt pocs i l'ONG que ho organitzava estava desbordada. La meva dona podia parlar amb ells, jo m'hi entenia en anglès, i vam veure una realitat, diferent de la de la guerra, que és la de l'onada expansiva que ha arribat fins aquí. Són moltes hores de convivència, i eren temps complicats perquè encara hi havia la covid. Tampoc en sabíem l'abast ni quan s'acabaria la guerra. Semblava que havia de ser molt ràpida i encara continua. Ara ja està tot més organitzat i institucionalitzat, però el moment (entre cometes) interessant, màgic, era quan no hi havia res. A mi no em van demanar ni d'on era i m'hi deixaven de responsable. També hi havia una part humana emocionant, interessant, des d'un punt de vista d'experiència.

### **Vostè ja tenia experiència amb els immigrants que treballaven de temporers a Lleida.**

Molts d'ells eren refugiats que fugien de la guerra, i això ho sabíem. Hi havia els que fugien de la guerra civil algeriana, els de Sierra Leone, els del Txad o Mali; i la gent que arribava de Colòmbia i de l'Amèrica Central fugint de les guerrilles. Aquells eren homes, i aquí a Berlín

eren famílies, dones, criatures, gent espantada a qui els havien llançat la bomba a casa, així de clar.

### **Deia que tot plegat tenia a veure amb el pròxim llibre?**

A partir de la realitat de la Segona Guerra Mundial a Alemanya, també de la Guerra Civil, de la guerra a Ucraïna entre Rússia i tot plegat, al llibre intento descriure aquest triangle, que és assaig, és vivència i és molta imatge. La veritat és que ara mateix m'està ocupant el temps i n'estic molt content. Implica aprendre alemany, utilitzar molts altres recursos i treballar amb molt material. Diria que a l'estiu de l'any que ve ja li tindrè el peu al coll.

### **Deixa enrere l'etapa del procés independentista, doncs?**

Deixo enrere el país com a tema central dels meus llibres, que potser ja tocava després de vint-i-dos anys.

### **A diferència de *La mentida més bonica*, en obres anteriors parla de llocs viscuts, i els explora i els analitza a través de la literatura. Quina és la pretensió?**

No ho sé fer d'una altra manera. Escric del que veig, del que sé o del que crec que puc parlar. El Sallent, el poble de *La casa de foc*, era un lloc que tenia un punt de màgia i també d'aventura vital. Hi vaig estar molt bé i, tal com me n'anava allunyant, va començar el canvi amb el procés, la Faber, els articles a *El País*, que era una cosa molt intensa pel que significava l'opinió política en aquells moments.

---

“Deixo enrere el país com a tema central dels meus llibres, que potser ja tocava després de vint-i-dos anys.”

Al Sallent hi tenia un lloc de refugi on vaig anar pensant la novel·la, i escriure-la també va ser com un homenatge a un lloc que em va acollir molt bé, des del 2006 fins al 2012. Tinc un record inesborrable de la gent. Això sí que era un intent de

novel·lar una part de la vida i de donar-li sentit i forma, de solidificar-la. Aquells anys, que han tingut sentit per molts altres motius, han quedat empaquetats en aquest llibre, i això compleix una mica la voluntat de la literatura. És una història innovadora, amb la qual el lector pot connectar amb aquest punt de màgia que tenen els personatges, que són una mica bruixots perquè n'hi ha que troben aigua, però tenen els mateixos problemes que tothom.

### **Aquest llibre ha tingut dos premis, el Proa i el Llibreter, i molt bona acollida entre els lectors.**

N'estic molt content perquè és un llibre que, modèstia a part, agrada molt a la gent, als clubs de lectura, i això és meravellós. D'aquest últim, en canvi, *La mentida més bonica*, la gent que em diu que li ha agradat m'ho diu en privat.



**A *La pell de la frontera* se situa a la seva terra natal, un poble de la Franja on es parla català, una mena de no-lloc. La seva mirada des d'allà és diferent?**

Ara, a Berlín, ho he recuperat una mica. Si no m'hagués oblidat d'Aragó, segurament els polítics no m'haurien pres el pèl. Sent a Aragó, t'adones molt bé de com és Espanya, però vivint a Olot me'n vaig oblidar. La Franja és un lloc especial. Suposo que tots aquests canvis d'un indret a un altre et fan veure millor les peculiaritats que té cada espai. He viscut a molts llocs, he treballat amb estrangers, collint fruita o a l'aula d'acollida, i la residència Faber era per a estrangers. Potser aquest punt de vista excèntric no l'he aprofitat prou. L'observació des de visions diferents i, al mateix temps, la voluntat de saber des d'on et posicionen per descriure les coses no han de coincidir amb les que utilitzen els altres escriptors, perquè, si no, estàs repetint els altres.

**És una mirada privilegiada?**

Fins als disset anys desconeixia el gruix de la literatura catalana; no me l'havien ensenyat. Potser són les mancances les que em donen identitat. No les virtuts, sinó els errors. I utilitzar

les mancances que formen part de la meua biografia en un sentit positiu és el que em diferencia dels altres. En el meu cas, també hi ha els canvis de lloc on visc, de feines, aquest fet d'entrar i sortir de les institucions o del poder, que he vist des de dins, i així ho puc narrar des de fora...

**A diferència dels autors que sempre visiten els mateixos llocs i els mateixos temes, la seva obra no es repeteix. Cada llibre és nou.**

Penso que tots tenen un aire de família, perquè no hi ha herois extraordinaris, són gent comuna que tothom pot reconèixer. El punt de vista sí que sempre és diferent. Després de la primera trilogia, *De fems i de marbres*, que aborda el trasllat del camp a la ciutat, els següents tenen elements comuns amb els primers, però el tema és la classe mitjana. Després hi ha la distància que agafo amb els *Contes russos*. Es produeix un altre canvi amb *La pell de la frontera* i, encara, tot i que pensava que no seria capaç d'escriure sobre la Garrotxa, publico *La casa de foc*. I l'últim és un llibre gairebé vital, com un ritu de pas, que és *La mentida més bonica*. No podia escriure cap altre llibre fins que no hagués passat per aquí. Impossible.

---

“La línia que separa l’antropologia de la literatura és molt fina. M’agrada parlar de l’experiència de les lectures.”

### És com una expiació o una catarsi?

Més aviat com un pas necessari. No seria creïble que jo no parlés d’això, perquè sempre he parlat del que he tingut més al costat. És a dir, he escrit sobre aquell paisatge imaginari entre

els Monegres i Lleida; després de la classe mitjana, que és la matèria primera que anticipa la crisi del 2008; els *Contes russos*, que són una ironia sobre la identitat pròpia; *La pell de la frontera*, amb aquesta proximitat a la immigració; o, en termes més petits, *Mossegar la poma*, que és quan em divorcio i escric un llibre sobre parelles, quan ja tinc trenta i tants anys i en conec moltes, llavors arriba *La casa de foc* i, finalment, era inevitable que parlés d’aquest tema, perquè és el que més hem viscut. Ara bé, no esgoten el procés, ni de molt, aquests deu anys. El que m’estranya és que ningú més n’escrigui, perquè és el més important que ha passat, sens dubte, per a moltíssima gent.

### Aplica a la literatura la seva formació en antropologia i belles arts?

Poder haver estudiat és un miracle, perquè hi ha molta gent que no s’ho ha pogut pagar. Però quan dic *estudiar* sembla que vulgui aplicar la teoria a la pràctica, i no és això. M’ho agafo com una vivència. Quan mires l’aventura que és l’antropologia, que és intentar descriure els altres, descriure un grup humà, em fascina. La línia que separa l’antropologia de la literatura és molt fina. M’agrada parlar més de l’experiència de les lectures per poder entendre el món i els altres. Després tot això s’ha de tamisar molt, perquè no pots fer llibres d’assaig. El lector el que vol és que no et facis pesat. Una vegada un periodista de *The New Yorker* em va dir: “Francesc, no oblidis mai que som *entertainers*”. I això vol dir forma, i pensar en el lector. Ara bé, tants caps, tants barrets; cadascú per on l’enfila!

### Als seus llibres parla de diferents menes d’intel·ligència. Per exemple, a *La casa de foc*, el foraster que arriba al poble té molts estudis, però resulta que és el més ruc en altres coneixements.

Sempre ets el *tonto* del poble. Arribo a Berlín i soc el *tonto* de Berlín. Quan vaig entrar a Belles Arts o a Antropologia, jo era el més *tonto*. I quan arribo a Olot, també. Aquesta actitud, una mica de Parsifal, de full en blanc, de persona ignorant que ho intenta absorbir tot, surt de dins d’un mateix. Però aquest intent d’aprendre, que és una passió i una emoció, és un component vital que s’ha de conjugar amb una altra cosa, que és la disciplina d’aprendre.

Ara, per exemple, estic aprenent alemany, i sense passió i sense ganes és per tirar el barret al foc. Has d’aprendre el datiu i l’acusatiu..., però quan veig que puc començar a llegir un llibre en alemany, la cosa canvia i l’alegria és indescriptible. No em puc passar el dia tancat a casa, és molt avorrit. Has d’anar a trobar els altres, perquè soc incapaç de projectar-me



a mi mateix només escrivint. Potser el temps d'escriure sobre Catalunya s'havia acabat. Potser algun dia hi tornaré. Aquí soc estranger absolut. Ara ja em faig entendre, tot i que riuen, i penso que dec parlar com el Cruyff.

### **A La casa de foc o a L'ombra de l'arbre genealògic, on surt la casa de la seva àvia, sembla com si les cases tinguessin vida.**

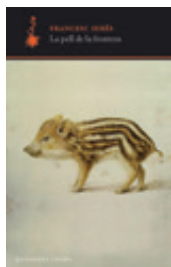
Fins ara hem parlat en un nivell molt contemporani: de moure's, de la política, dels llibres, d'aquesta distància que interposo amb els estrangers... Però hi ha una altra distància que és temporal. És la distància històrica, que és meravellosa. Com hi jugues? Com penses en els que t'han precedit i que ja no hi són? Tu mateix et vas situant en aquest espai. A la casa de davant de la casa de la meva àvia hi ha un escut que diu: "Don Francisco Serés, 1780". No és casa meva, sinó d'un avantpassat. Això em fa pensar que hi havia un home que es deia com jo i que ja no hi és. I a la casa del Sallent encara era més bèstia: 1587. Però no és una cosa d'ara, sinó que es remunta a la meva educació, quan jo era petit. Són els anys setanta, a Saidí, i em crien els meus avis. És com criar-te amb Tolstoi. Ells havien nascut abans de la guerra i les seves històries són de començaments del segle xx a Saidí, o a Barcelona com a molt, que és com el segle XIX al món. Per tant, en el meu cas, les cases són els llocs per on ha passat la història. I la història és una cosa meravellosa perquè t'ensenya el futur. Ja sé que és un altre clixé, però és això: on seràs? Què en quedarà? Què els ha passat als altres que no t'ha passat a tu?



**La mentida més bonica**  
Proa, 2022



**La casa de foc**  
Proa, 2020



**La pell de la frontera**  
Quaderns Crema, 2014

### **No oblidar la història per no repetir-la?**

Hi ha una cosa meravellosa que és que ja em tocava, aquesta hòstia política. Els meus pares van tenir el desencany durant la Transició i, tot i que em pensava que a mi no em tocaria, penso amb una alegria no cínica: "Ah, mira, la història funciona". A la meva dona li va caure el país a sobre quan era petita i es va descompondre l'URSS. Berlín és una ciutat plena de cicatrius. Ara bé, si he viscut aquesta derrota també vol dir que estic viu. És una derrota postmoderna, tronadeta, com ho són les nostres, oi? Però no deixa de ser un grau de decepció, com els va passar als pares, i com els va passar als avis durant la Guerra Civil.

### **Com veu la situació de la llengua catalana? Ens en sortirem?**

M'agradaria pensar que sí, és clar, però durant el procés hem jugat amb foc i ens hem cremat. I el pagament de la derrota encara no sabem quant de temps durarà ni quin serà. El país està tocadíssim i el nucli del país és la llengua, que expressa un món i una tradició, una cultura única. A més, Espanya no pararà d'anar-hi en contra, i menys ara, que fa el que vol amb el Govern. Tenim la dissort de ser en un estat que vol esborrar la diversitat cultural. I si veig els darrers anys en perspectiva, hem fet un paper galdós, tots plegats. La llengua podria estar ben empenyada. Amb els altres, és clar, però també amb nosaltres. Tant de bo tot canviï per a bé.

## **Impacte de la migració qualificada i els nòmades digitals en la transformació de Barcelona**

**Antonio López-Gay**

Les ciutats globals experimenten un important increment de la qualificació dels migrants, que contrasta amb

l'anterior migració poc formada. Barcelona il·lustra nítidament aquesta tendència: el percentatge de població amb estudis superiors és més elevat entre la nascuda a l'estranger (49,1%) que entre la nascuda a Espanya (48,5%). Però sovint es tracta de població transitòria, que afavoreix la gentrificació.



Dos joves treballen amb els seus ordinadors portàtils enfront de la platja de Sant Sebastià.

La migració és un fenomen consubstancial al desenvolupament urbà, i així ha estat a Barcelona des de la revolució industrial. El component migratori explica íntegrament el creixement demogràfic del pla de Barcelona des del 1830 fins al 1930 (de 100.000 habitants a un milió). La subsegüent millora de les condicions de supervivència va propiciar que el saldo natural també contribuís a l'augment de la població urbana durant la segona meitat del segle xx, encara que l'aportació d'aquest component s'ha debilitat fins a desaparèixer, a causa de la caiguda de la fecunditat i l'envelliment de la població.

Així doncs, no és possible entendre la ciutat contemporània sense remarcar el paper de la migració. Fins fa molt poc, la migració urbana s'havia caracteritzat, almenys a les ciutats del sud d'Europa, pel perfil demogràfic marcadament jove de persones d'ambdós sexes, pel seu caràcter majoritàriament obrer i poc qualificat, i per incloure projectes migratoris que buscaven una certa sedentarització al lloc de destinació. Les característiques del mateix espai urbà, les del mercat de l'habitatge, així com les xarxes migratòries, definiren la distribució espacial dels diversos col·lectius després d'una primera etapa de major inestabilitat residencial. En general, s'acabaren assentant en espais allunyats del centre urbà (amb l'excepció dels nuclis antics), en zones menys accessibles i pitjor proveïdes de serveis i infraestructures. El camp immigratori, en canvi, s'anava ampliant a mesura que les distàncies s'escurçaven en un món cada cop més globalitzat.

### **Increment del nivell educatiu de la població migrant**

L'inici del segle XXI ha deparat alguns canvis de gran transcendència en el comportament de les migracions al sud d'Europa, en particular a Espanya, que es concreten en una creixent heterogeneïtat dels perfils migratoris. El primer va ser el de la internacionalització dels fluxos a principis de segle. Poc després, hem assistit a l'increment de la qualificació dels migrants, tant interns com internacionals, sobretot aquells que es desplacen cap a les grans capitals connectades al sistema de ciutats globals. Aquesta tendència és un punt d'inflexió en comparació amb la migració poc qualificada que havia protagonitzat els fluxos des de la revolució industrial.

Els estudis sobre migració qualificada s'han abordat fonamentalment des d'una perspectiva estatal i s'han destacat els impactes positius en el desenvolupament econòmic dels països receptors, els beneficis de la circularitat del coneixement o la contribució a la despesa i la fiscalitat en la recaptació pública. A l'altra cara de la moneda, s'han qüestionat els desequilibris territorials a conseqüència de la fugida de cervells, que implica la pèrdua de capital humà en determinades regions del sud global. En canvi, són més aviat escassos els treballs sobre les implicacions de la migració qualificada a escala local.

A començaments d'aquest segle, Richard Florida va popularitzar el concepte de la *classe creativa*, i va abanderar un corrent que propugnava l'atracció de talent i capital humà qualificat a les urbs



#### **Antonio López-Gay**

Investigador al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i al Centre d'Estudis Demogràfics (CED-CERCA). És doctor en Demografia (UAB) i llicenciat en Geografia (Universitat de Barcelona). La seva recerca se centra principalment en la transformació socioespacial de les àrees urbanes i en l'impacte de processos com la gentrificació o la turísticació en la composició sociodemogràfica de la població. També estudia el paper de la mobilitat residencial en la reconfiguració socioespacial de les ciutats, la mobilitat interregional del capital humà i l'atracció de les ciutats als migrants altament qualificats i les poblacions temporals.

**Dani Codina**, fotografia

occidentals com a garantia d'èxit i progrés econòmic. Poc després van sorgir veus que advertien dels riscos a escala local de l'especialització migratòria en perfils altament qualificats, ja que podrien augmentar les tensions al mercat de l'habitatge i intensificar els processos de gentrificació. El mateix Florida acabaria matisant els seus plantejaments en admetre una sèrie de fractures socioespacials a les ciutats, derivades de la concentració de talent i d'empreses del coneixement.

És a les ciutats centrals on aquest fenomen és més evident, i el cas de Barcelona il·lustra nítidament aquesta realitat en el marc del sud d'Europa. El volum d'arribada de persones amb estudis universitaris s'ha duplicat al llarg de la dècada del 2010 (d'un flux anual al voltant de les 17.000 entrades a 35.000). Segons el recent cens del 2021, resideixen al municipi de Barcelona unes 200.000 persones nascudes a l'estranger amb estudis superiors, aproximadament la meitat (49,1%) de la població nascuda a l'estranger major de 20 anys. Al cens anterior, el del 2011, representaven el 38,2%, i al del 2001, el 28,4%. Per primer cop, el percentatge de població amb estudis superiors és més elevat entre la nascuda a l'estranger (49,1%) que entre la nascuda a Espanya (48,5%).

A més de l'augment del nivell d'estudis de la població d'origen estranger, cal destacar l'elevada concentració espacial. Per exemple, els migrants amb estudis universitaris que van arribar a Barcelona durant la

---

A més de l'augment del nivell d'estudis de la població d'origen estranger, destaca la seva elevada concentració espacial.

dècada del 2010 es van empadronar al barri Gòtic quatre vegades més del que ho haurien fet si s'haguessin localitzat aleatòriament, en funció de la distribució de la població de Barcelona. A Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera, ho van fer 3 cops més; a la Barceloneta, 2,7, i a

la dreta de l'Eixample, 1,9. La gran concentració espacial de la població altament qualificada d'origen estranger, principalment de països de renda elevada que es deslocalitza a ciutats de països de renda menor, així com els seus efectes en els processos de transformació urbana i sociodemogràfica, constitueix un objecte d'estudi emergent a la investigació acadèmica que s'ha conceptualitzat sota la denominació de *gentrificació transnacional*. Una de les característiques d'aquest tipus d'espais és la forta presència de població adulta jove, una franja d'edat en la qual la població nascuda al mateix entorn és decreixent. A la capital catalana, el percentatge de població entre 25 i 49 anys nascuda a la província de Barcelona és del 15,1% al barri Gòtic, i del 19% a Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera.

### **Rotació i temporalitat de la població**

Les decisions migratòries de la població altament qualificada estan fortament condicionades per les característiques del lloc de destinació, i es valora el benestar i la qualitat de vida que ofereix el seu entorn.

El desig d'una nova vida pot prendre forma a través d'un desplaçament a un altre país: és el que la literatura recull com a *migració per estil de*





Els residents transitoris acostumen a ubicar-se en barris amb forta activitat turística.

*vida*. Un dels trets cada cop més distintius de la migració internacional qualificada és la seva forta transitorietat, un aspecte que també constitueix una novetat si considerem la migració al sud d'Europa des d'una perspectiva històrica. Entre la creixent heterogeneïtat de perfils migratoris d'alta temporalitat, trobem alguns exemples d'hipermobilitat, com els estudiants d'intercanvi, o els anomenats *nòmades digitals*, l'activitat professional dels quals no està lligada a un lloc concret. Aquests grups han sorgit en el context de dues tendències globals: la mobilitat i la digitalització. Com en altres zones del sud d'Europa, les ciutats espanyoles atrauen un nombre creixent de població privilegiada flotant, que impulsa processos de gentrificació transnacional en àrees específiques, més comunament als centres històrics.

L'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona ofereix una mica de llum a aquest fenomen. Per començar, la població nascuda a l'estranger amb estudis superiors és, amb diferència,

la que està menys registrada al sistema de padró espanyol (el 2017, un 6% no ho estava). A més, les dades il·lustren la concentració espacial de les poblacions temporals i l'elevat nivell de rotació residencial que es viu en aquests entorns. A Ciutat Vella, el 36,1% de les persones residents el 2020 havia accedit a l'habitatge durant els dos darrers anys (un 46,2%, en els cinc anys anteriors), davant del 22,7% a la resta de la ciutat (31,5%, en els darrers cinc anys). Si atenem només la població adulta nascuda a l'estranger amb estudis universitaris de Ciutat Vella, el 57% havia arribat a l'habitatge durant els dos darrers anys.

La concentració de determinades infraestructures i serveis turístics atrau també els residents de curta durada, que adopten pràctiques urbanes no tan allunyades de les dels turistes i, per tant, tenen una capacitat similar per contribuir al canvi urbà. Pensem en l'ús d'allotjaments temporals com a lloc de residència, en l'oferta d'oci i restauració que consumeixen, o en la proliferació d'hotels que estan afegint espais de *coworking* a la seva oferta.

D'acord amb diversos estudis, als entorns amb forta presència de població temporal no només s'experimentaria un reforçament dels processos de gentrificació a escala de barri, amb dinàmiques de desplaçament de població vulnerable i substitució sociodemogràfica, un empitjorament de les condicions d'accés a l'habitatge, exclusió a l'espai públic o canvis comercials, sinó que aquesta dinàmica també estaria contribuint a processos més amplis de polarització i segregació socioespacial, que allunyaria els diversos grups socials que viuen a la metròpoli. A més, amb aquesta elevada rotació poblacional, el sentit

de pertinença i les relacions entre veïns es debiliten, i les xarxes comunitàries i els teixits associatius se'n ressenten profundament.

Encara és d'hora per calibrar l'impacte de la pandèmia en la migració internacional. Les dades del 2021 ja mostren una recuperació significativa dels fluxos després d'un 2020 condicionat pel descens global de la mobilitat. Les hipòtesis apunten que s'accentuarà el caràcter hipermòbil de la població qualificada que ja s'observava abans de la pandèmia com a resultat de la major flexibilitat laboral i l'expansió del teletreball. Encara que són de difícil quantificació a través de les fonts tradicionals d'informació, s'està parlant molt sobre l'arribada de nòmades digitals i de la pugna entre estats i ciutats per atraure'ls. En aquest marc, afloren debats sobre les contribucions en forma d'impostos i taxes. D'una banda, molts estats ofereixen avantatges fiscals sota polítiques d'atracció de talent. De l'altra, no està clar fins a quin punt les poblacions flotants, sovint amb feines a altres països, contribueixen a les finances públiques en forma d'impostos. En termes territorials, l'arribada de migrants qualificats als centres urbans en el context postpandèmic coincidiria amb el creixent atractiu dels espais suburbans per a les classes mitjanes locals després de la pandèmia, fet que accentuaria els processos de segregació de la població al territori.

Les ciutats són la punta de llança d'una creixent diversitat i complexitat en la relació entre els moviments migratoris, els llocs de treball i els de residència en un context cada vegada més global i hipermòbil. En aquest escenari, les urbs del sud d'Europa en general, i Barcelona en particular, esdevenen espais molt atractius tant per a migrants privilegiats com per al capital, atret per les plusvàlues que generen aquests processos en un context marcadament neoliberal. En unes ciutats que canvien a ritmes accelerats, cal no perdre de vista les implicacions d'aquestes dinàmiques en la transformació dels barris i en les condicions de vida de la població resident.

Al Nest City Lab del Poblenou hi ha espais de treball en un entorn sostenible.





Ran de la mar tenia una casa, un lent somni.

# La biblioteca més gran de Catalunya, nova locomotora cultural

**Jordi Nopca**

Fa uns mesos van començar les obres al solar del costat de l'estació de França on s'ha d'aixecar

la monumental

Biblioteca Pública

de l'Estat. Amb 16.000 m<sup>2</sup> de superfície útil, serà la més gran de tot Catalunya i aspira a convertir-se en un punt de referència cultural gràcies a una atapeïda programació i un fons que ha d'arribar als 600.000 volums.

La inauguració de l'equipament a finals del 2027 posarà punt final al seu llarg periple de més de tres dècades i completarà el mapa de biblioteques provincials.



▲  
L'ambiciós projecte de la Biblioteca Pública de l'Estat a Barcelona es va començar a gestar el 1996. Havia d'anar a l'antic mercat del Born, on es van trobar restes arqueològiques i que s'ha convertit en centre d'interpretació del 1714.





© Nitridus Arquitectes, SLP

Moviment de terres. Polseguera. Maquinària arrossegant-se amunt i avall. Operaris atrafegats i també algun curiós que els observa mentre treballen. Ara que, finalment, les obres de la futura Biblioteca Pública de l'Estat a Barcelona han començat al solar adjacent a l'estació de França, cada dia que passa és un dia menys per poder gaudir de les seves instal·lacions, que han de quedar inaugurades a finals del 2027. El nou equipament serà, amb diferència, la biblioteca pública més gran de la ciutat: quadruplicarà l'espai de la Jaume Fuster, la biblioteca que fins ara comptava amb unes dimensions més generoses (5.636 m<sup>2</sup>), i la seva mida serà equivalent a la suma de les vint biblioteques públiques més petites de la ciutat (que freguen els 20.000 m<sup>2</sup>).

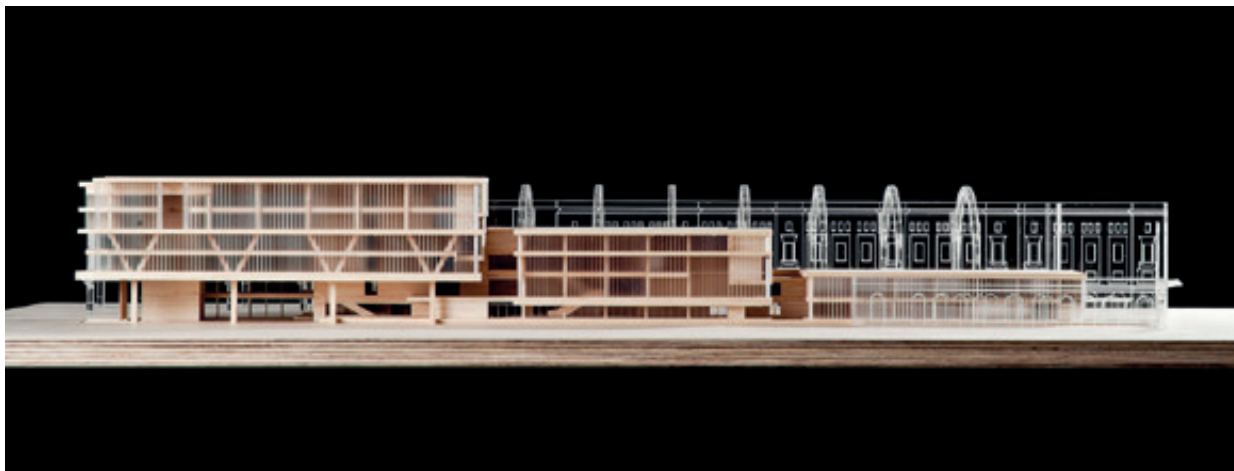
“Amb 55 milions d'euros, es tracta de la inversió més important en una biblioteca pública en els últims 125 anys”, recordava el ministre de Cultura i Esports, Miquel Iceta, a principis del setembre passat. Aquesta va ser la data que van escollir les tres administracions implicades en el projecte —el Govern espanyol, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona— per formalitzar l'entesa i marcar l'inici dels preparatius per aixecar “la peça fonamental que faltava a la xarxa catalana de biblioteques”, segons va afirmar llavors la consellera de Cultura, Natàlia Garriga.

“Aquesta biblioteca no només serà la que hagi costat més diners, sinó també la més gran de les que ha construït mai el Ministeri de Cultura i Esports —afegeix ara María José Gálvez, al capdavant de la Direcció General del Llibre i Foment de la Lectura, òrgan que coordina el projecte per part del Ministeri. La biblioteca destacarà per la seva adaptació a l'entorn urbanístic, per l'eficiència energètica,



#### **Jordi Nopca**

(Barcelona, 1983). És escriptor i periodista. Llicenciat en Periodisme i en Teoria de la Literatura, és redactor i coordinador del suplement de llibres setmanal “Ara Llegim” del diari *Ara*, on ha publicat més d'un miler d'articles. Després de debutar amb la novel·la *El talent* (LaBreu, 2012), ha publicat *Puja a casa* (L'Altra, 2015), premi Documenta, i *La teva ombra* (Proa, 2019), primer premi Proa de novel·la. Ha traduït autors com William Maxwell, Les Murray i Jetta Carleton, i ha participat en antologies de relats com *Grand Hotel* (Univers, 2022) o *Barcelona 2059* (Mai Més Llibres, 2021).



▲  
El 2003, l'Ajuntament de Barcelona va oferir el solar al costat de l'estació de França. Fins al 2009 no es va convocar un concurs públic, que va guanyar Nitidus Arquitectes.

per l'accessibilitat i pels espais flexibles, que, sens dubte, afavoriran la mobilitat i l'autonomia dels més de 10.000 usuaris diaris que preveu tenir.”

### **Un viatge llarg i accidentat**

L'ambició del projecte és innegable. “El Govern espanyol aporta el pressupost, l'Ajuntament ofereix el solar i des de la Generalitat ens ocuparem de la nova biblioteca tan bon punt comenci a funcionar”, explica Josep Vives, director general de Promoció Cultural i Biblioteques de la Generalitat. “El camí per desencallar el projecte ha estat llarg. Un parell d'anys enrere el context polític a l'Estat espanyol va fer possible que des de la Generalitat poguéssim tornar a plantejar temes pendents de resolució —continua Vives. Un d'ells era el que llavors es coneixia popularment com la Biblioteca Provincial. Tot el que va passar abans de l'entesa, que ara és motiu de celebració, m'ho guardo per explicar-ho a les meves memòries.”

El projecte de la Biblioteca Pública de l'Estat a Barcelona es va començar a gestar el 1996, quan es va decidir que l'equipament es faria on llavors hi havia l'antic mercat del Born. Després de la descoberta de les restes arqueològiques al subsol del Born i d'un complex i enverinat debat, el 2002 es va decidir que aquell espai seria només un centre d'interpretació del 1714. Un any més tard, l'Ajuntament de Barcelona va oferir el solar al costat de l'estació de França. Fins al 2009 no es va convocar un concurs públic, que va guanyar Nitidus Arquitectes, estudi dirigit per Josep Maria Miró Gellida.

Les obres havien de començar el 2011, però l'Estat, la Generalitat i l'Ajuntament no van reprendre les negociacions fins una dècada més tard, enmig de la qual van quedar els anys més intensos del procés. Durant aquest parèntesi —en el qual el Ministeri de Cultura va proposar, el 2016, batejar la futura biblioteca amb el nom de l'agent literària Carmen Balcells, idea que més endavant es va desestimar— Girona inaugurava, el gener del 2015, la Biblioteca Pública Carles Rahola. Se sumava a la de Lleida (creada el 1848 i remodelada el 1998) i a la de Tarragona (inaugurada el 1846 i, des del 1962, ubicada a la Casa

de Cultura de la ciutat). L'única biblioteca d'abast provincial que quedava per construir a Catalunya era, encara, una entelèquia. L'Estat va impulsar la xarxa de biblioteques durant el primer terç del segle XIX i consta, actualment, de 53 biblioteques. Barcelona, Navarra, Guipúscoa i Biscaia són les quatre províncies que encara no disposen d'aquest equipament cultural. N'hi ha, en canvi, que en tenen dues, com és el cas d'Astúries, la Corunya, Alacant i Badajoz.

### **Molt més que una biblioteca de districte**

Entre el 1996, data de l'inici de les converses per aixecar la biblioteca, i el present, Barcelona ha anat articulant una necessària i esponerosa xarxa de biblioteques públiques municipals. Des del 1998, any en què es va activar el pla capitanejat per Ferran Mascarell, s'ha arribat a 40 biblioteques públiques, que cada dia visiten més de 20.000 usuaris i que, al cap de l'any, sumen 4,5 milions de préstecs. "Aquell primer pla director va acabar tenint un desplegament molt gran, que encara continua actiu —comenta Ferran Burguillos, gerent del Consorci de Biblioteques de Barcelona. El Pla de biblioteques 2022-2030 preveu l'obertura de cinc equipaments més, entre els quals hi ha la Biblioteca Pública de l'Estat, a Ciutat Vella, i nous centres en districtes com Sarrià-Sant Gervasi, Sants-Montjuïc i Nou Barris. També preveu la reubicació o ampliació de set biblioteques barcelonines, com

---

Aquesta nova incorporació ajudarà a acabar d'articular el mapa bibliotecari de la ciutat i de l'àrea metropolitana.

ara les del Vapor Vell, Gòtic - Andreu Nin i Sofia Barat. En poc més de trenta anys s'haurà fet molta feina. Durant aquest temps, a més, s'ha viscut un canvi de model pel que fa a les biblioteques públiques: han passat de ser espais de silenci a centres culturals, en els quals

la promoció de la lectura i el vessant formatiu són essencials."

Tres dècades enrere, el projecte de la Biblioteca Pública de l'Estat era central, però es va anar desinflant a mesura que les traves per tirar-lo endavant es feien cada vegada més visibles. "El nou equipament arribarà en un context molt diferent del que s'havia plantejat inicialment. En un primer moment es parlava d'aquella biblioteca com el tractor que lideraria la resta —assegura Jordi Martí, tinent d'alcaldia de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat de l'Ajuntament de Barcelona. Ara es planteja quan el model de biblioteques de la ciutat està desplegat i fa anys que és un èxit. Aquesta nova incorporació ajudarà a acabar d'articular el mapa bibliotecari de la ciutat i de l'àrea metropolitana. Com a usuaris de biblioteques, els barcelonins tenim les necessitats bàsiques cobertes, i, des d'aquest punt de vista, podem afirmar que som una ciutat madura. Amb la Biblioteca Pública de l'Estat es tracta d'arribar a l'excel·lència."

"Penso que optar per no fer aquesta biblioteca al Born va ser un error important —opina el periodista cultural i escriptor Sergio Vila-Sanjuán, que va seguir de molt a prop el debat sobre la conveniència o no d'aturar el projecte l'any 2002. Les restes del segle XVIII que hi van trobar

no impedién aixecar l'equipament al damunt, si calia deixant-les visibles, com s'ha fet en altres llocs. S'ha perdut molt de temps. El projecte actual hauria de preveure que la Biblioteca Pública de l'Estat fos molt més que una biblioteca de districte. D'aquestes ja n'hi ha, i en llocs amb molta població, com la Gabriel García Márquez, inaugurada l'any passat a Sant Martí. Un dubte que tinc sobre el nou equipament és el lloc on s'ubicarà. L'estació de França és menys cèntrica que el Born. La programació haurà de ser molt atractiva per poder atreure el públic fins allà. Nova York i Boston tenen biblioteques públiques activíssimes i amb un gran prestigi internacional. La nova Biblioteca Pública de l'Estat no hauria de desapropitar aquesta oportunitat.”

### **Reflectir la capitalitat editorial de Barcelona**

“L'espai que ocuparà la Biblioteca Pública de l'Estat serà l'equivalent a dos edificis com el de la Filmoteca de Catalunya actual —avança Josep Vives. Era molt difícil trobar un espai a dins de la ciutat on es pogués deixar caure un equipament d'aquestes dimensions.” Les característiques del centre, continua el director general de Promoció Cultural i Biblioteques de la Generalitat, aniran més enllà de les biblioteques ja existents a la ciutat. “La primera funció d'aquesta nova biblioteca no serà, sens dubte, la de la immediatesa —afegeix. Un equipament d'aquestes característiques pot

---

“Barcelona és una de les capitals mundials de l'edició, i aquest punt s'hi hauria de poder reflectir”, diu Josep Vives, director general de Promoció Cultural i Biblioteques de la Generalitat.

incidir en molts aspectes. Barcelona és una de les capitals mundials de l'edició, i aquest punt s'hi hauria de poder reflectir. També hi ha la proximitat de l'edifici amb el Parlament: podria servir per impulsar accions de caire cívic i de participació ciutadana. Un altre punt d'actualitat que podria treballar són els temes ambientals.” Vives cita, a més, la necessitat de convertir la

Biblioteca Pública de l'Estat “en aparador per visualitzar el talent del país, l'artístic però també el tecnològic”. I avança una possible futura sinergia amb el Mobile World Congress: “A les biblioteques hi va molta gent i de perfils molt diversos. Caldria veure de quines maneres es pot amplificar l'impacte del Mobile entre la ciutadania, per citar només un exemple”. Si hi ha una biblioteca europea que Josep Vives tingui al cap com a model és la sumptuosa Biblioteca Central Oodi de Hèlsinki, inaugurada el 2018. Jordi Martí cita la Biblioteca Pública d'Amsterdam, en actiu des del 2007, i que té una extensió de 28.500 m<sup>2</sup> repartits en deu pisos. El seu fons, d'1,7 milions de volums, triplica el de la futura biblioteca barcelonina, que no serà la més ben assortida: la Biblioteca de Catalunya, creada el 1907, disposa de gairebé 4,5 milions de documents.

Des de la Direcció General del Llibre recorden la importància de “tenir en compte els lectors més joves” i “gèneres a l'alça com el còmic”. Jordi Martí coincideix en la necessitat de visualitzar “la importància



de Barcelona com a capital editorial” i Ferran Burguillos recorda que “la ciutat necessita una biblioteca de capçalera en un espai icònic, amb projectes innovadors des del punt de vista cultural, tecnològic i educatiu”. “La xarxa municipal de biblioteques té un pressupost anual de 25 milions d’euros —afegeix. Només el pressupost de la Biblioteca Pública de l’Estat ha de ser d’entre dos i tres milions d’euros per any.”

### Una locomotora cultural

L’edifici projectat per Nitidus Arquitectes estarà format per tres grans blocs esglaonats connectats per l’interior. Per la proximitat amb l’estació de França és inevitable relacionar l’estructura —d’una, tres i cinc plantes— amb una locomotora i dos vagons. El volum més baix serà el més pròxim a l’avinguda del Marquès de l’Argentera, amb l’objectiu de continuar fent visible l’estació. El més alt serà el més pròxim al mar, en la part ampla del solar, on es trobarà l’accés principal.

“No volem que les estructures i les instal·lacions siguin les protagonistes, sinó que les posem al servei de l’espai”, assegura Miró Gellida, que actualment acaba de retocar el projecte per incorporar-hi “l’última hora de la normativa urbanística i alguns aspectes d’usos i funcions”, segons recorda Ferran Burguillos. Del total de 21.500 m<sup>2</sup> de la biblioteca, 16.000 seran de superfície útil. Quan arribi al màxim de la seva capacitat, l’equipament allotjarà 600.000 volums, més del doble que el fons de les biblioteques públiques de les altres tres províncies catalanes.

“A Barcelona tenim un patrimoni editorial potentíssim que s’ha mantingut al llarg dels segles, però de moment estem desaprofitant-lo —adverteix Vila-Sanjuán. Madrid ha sabut impulsar, des de la Biblioteca Nacional, un apartat de museïtzació del llibre, amb papirs, manuscrits, impremta... Tot això va ser idea de Rosa Regàs, quan era directora del centre. Aquí la Biblioteca de Catalunya no ha acabat de fer el seu paper, tot i que ha rebut arxius editorials tan emblemàtics com els de Plaza & Janés

Com que la biblioteca estarà situada entre l’estació de França i el passeig de la Circumval·lació, i no disposarà d’una plaça, l’arquitecte Josep Maria Miró Gellida ha volgut crear a la planta baixa, a la zona d’accés, un espai públic.



© Nitidus Arquitectes, SLP

i Gustavo Gili. És un lloc important de cara als investigadors i erudits, però no per a un públic general ni tampoc de cara als estudiants.” Vila-Sanjuán considera que cal preveure els usos de la nova Biblioteca Pública de l’Estat. “Al principi sembla que hi pugui haver espai per a tot, i mai no és així —diu. És important començar a reunir-se amb els gremis professionals, agrupats a la Cambra del Llibre, i començar a perfilar la biblioteca. La pregunta que ens hem de fer tots és: ‘Quina cultura vol expressar Barcelona a través d’aquesta biblioteca?’. Ciutats com Madrid i Milà han fet els deures abans que nosaltres. Mirem què en podem aprendre. L’oportunitat és bona, però no tinc clar cap a on anirà el projecte.”

“Des del moment que quedi inaugurada, la Biblioteca Pública de l’Estat passarà a formar part de la xarxa de 430 biblioteques catalanes. Serà un equipament amb molts recursos i dues sales d’actes. La més gran tindrà capacitat per a 300 persones, i l’altra, per a 120. S’hi faran presentacions, conferències, debats, concerts, projeccions i tota mena d’actes. La biblioteca ha de tenir un impacte gran en la vida cultural de la ciutat, que implicarà un reposicionament de la resta d’equipaments —assegura Josep Vives. Tenim temps per acabar de decidir-ne les particularitats. És important, per ara, que tot el procés de construcció hagi començat i que ja no hi hagi marxa enrere. La clau de l’èxit és que cap de les tres administracions que hi participen s’ha apropiat del projecte, i que a les reunions i comissions s’hi respira molt bon ambient.”

Jordi Martí defineix l’espai com “un CCCB dedicat al llibre”. Coincideix amb Vives que la programació “ha de ser molt potent”, i defensa que els seus eixos principals “han de ser la literatura i la lletra escrita”, amb

---

Jordi Martí, tinent d’alcaldia de Cultura, defineix l’espai com “un CCCB dedicat al llibre” i defensa que els seus eixos siguin “la literatura i la lletra escrita”.

“presentacions, festivals, congressos i grans exposicions, pensades per a un públic transversal, com ho han estat anteriorment les que s’han dedicat a Franz Kafka i Praga [CCCB, 1999] i a la Barcelona de Mercè Rodoreda [Palau Robert, 2007]”. Martí és conscient que, d’entrada, la ubicació pot ser un problema

per als usuaris. “El que passi a la Biblioteca Pública de l’Estat ha de ser prou atractiu perquè hi vingui gent de Gràcia, d’Horta i de Nou Barris, però també de Badalona i de Cornellà, i encara de més lluny, de Sabadell, Mataró o Terrassa —diu. Si a les biblioteques de proximitat el 90% d’usuaris hi va per agafar o tornar algun document en préstec, per estudiar o llegir el diari, i el 10% assisteix a presentacions o a tallers, crec que a la Biblioteca Pública de l’Estat aquests percentatges es capgiraran.”

Tant de bo la sintonia entre administracions i la il·lusió es mantinguin fins al final del projecte i la llarga història de la Biblioteca Pública de l’Estat tingui el millor dels finals: que, un cop inaugurada, s’integri harmònicament amb la resta de biblioteques barcelonines i acabi sent la peça fonamental que completi una densa xarxa d’equipaments dedicats a reivindicar el valor i la vigència del llibre en ple segle XXI.



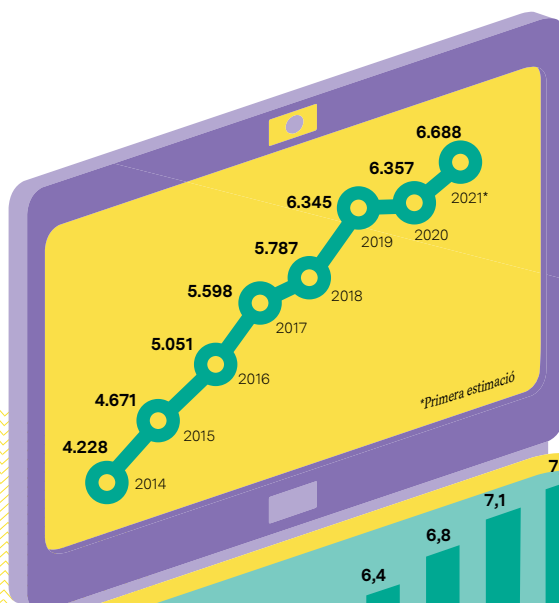
Caminante, no hay camino, se hace camino al andar.

## Barcelona en dades *Hub de tecnologia digital*

Els mapes assenyalen Barcelona com a pol destacat de la nova economia, la que es desenvolupa al voltant de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC). La ciutat s'ha consolidat els últims anys com a *hub* o concentrador digital internacional, amb una potent activitat d'innovació i empenedoria, i amb esdeveniments de referència com el Mobile World Congress. Les claus són l'alt nivell educatiu en especialitats STEM (ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques), la densitat de l'ecosistema (la xarxa de plataformes i serveis digitals entrelligats per crear valor per a empreses i consumidors) i l'alta qualitat de vida.

Oriol Pàmies Jaume, textos Carles Javierre Kohan, infografies

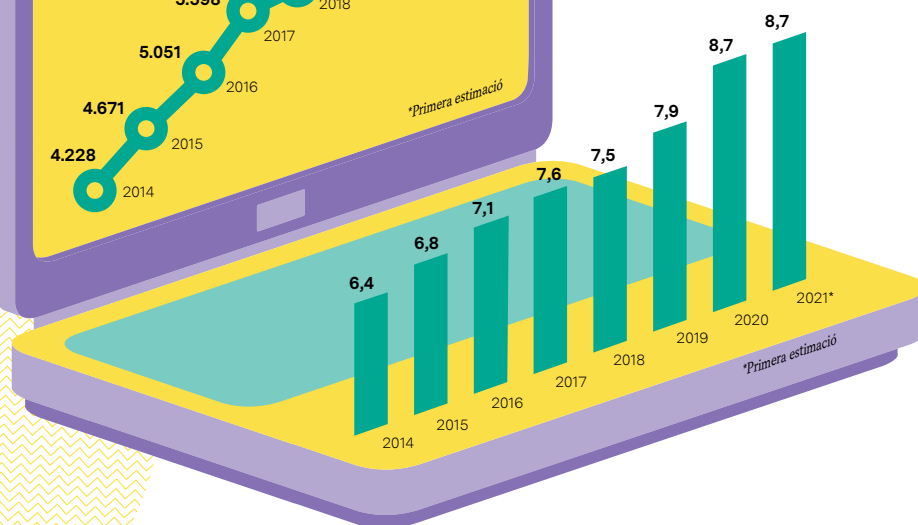
### EVOLUCIÓ DEL PIB DEL SECTOR DE LA INFORMACIÓ I LES COMUNICACIONS A BARCELONA (milions d'euros)



### El sector tecnològic de l'economia, en clar ascens

El valor afegit del sector de la informació i les telecomunicacions, que inclou les TIC, no para de créixer, de la mateixa manera que el seu pes relatiu sobre el conjunt de l'economia local, de la qual és ja un component important.

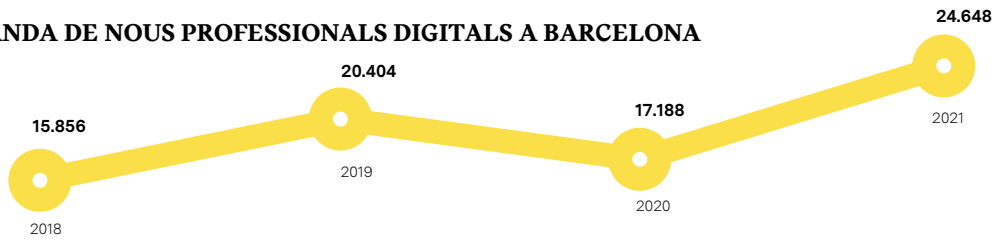
### PES DEL SECTOR EN EL PIB ANUAL DE BARCELONA (%)



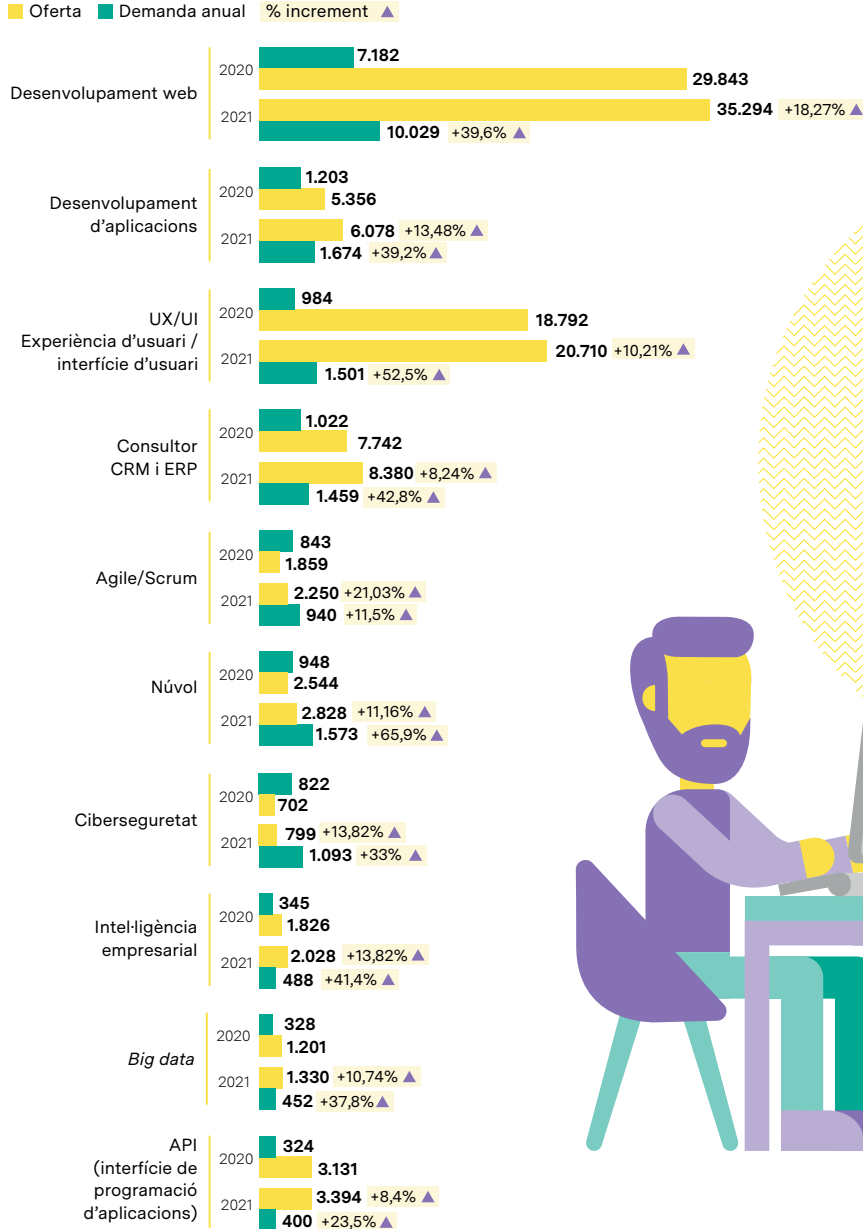
Font: Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona.



## DEMANDA DE NOUS PROFESSIONALS DIGITALS A BARCELONA



## OFERTA I DEMANDA DE PROFESSIONALS EN TECNOLOGIES CONSOLIDADES



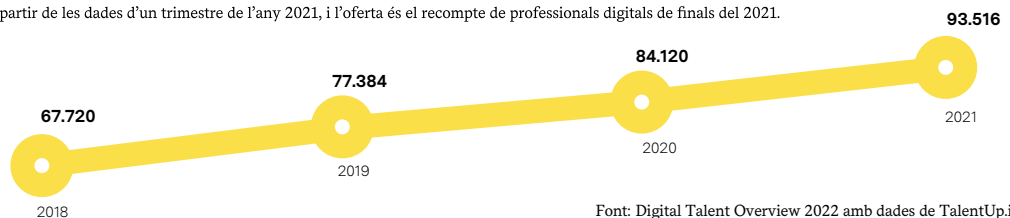
### El talent digital a Barcelona

Després de la pandèmia s'ha accelerat la contractació de professionals digitals, que ja són prop de 100.000 a Barcelona. El 2021, dos de cada deu ofertes d'ocupació van ser digitals. El perfil més sol·licitat és el de desenvolupador web. En tecnologies emergents destaca la demanda d'especialistes en internet de les coses (IoT).



La demanda està anualitzada a partir de les dades d'un trimestre de l'any 2021, i l'oferta és el recompte de professionals digitals de finals del 2021.

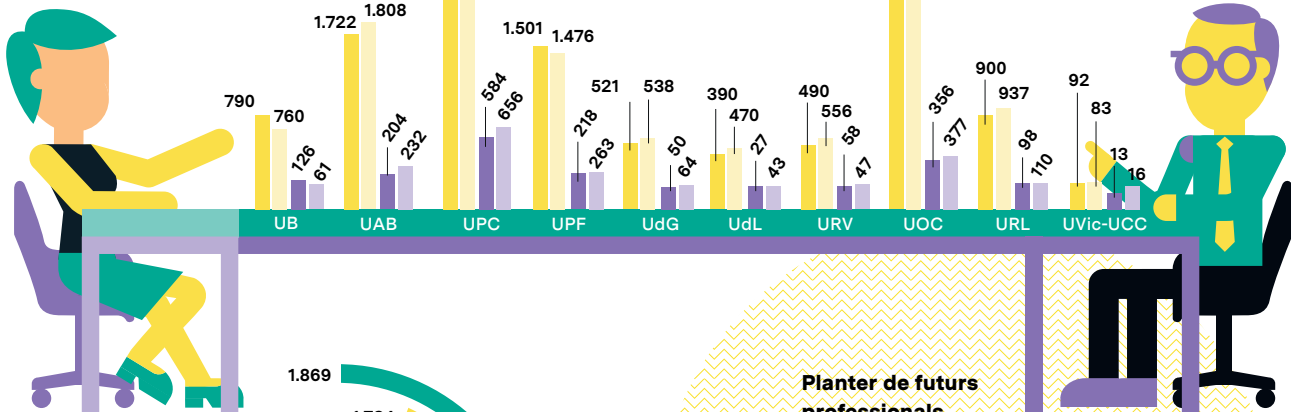
## TOTAL DE PROFESSIONALS DIGITALS A BARCELONA



Font: Digital Talent Overview 2022 amb dades de TalentUp.io.

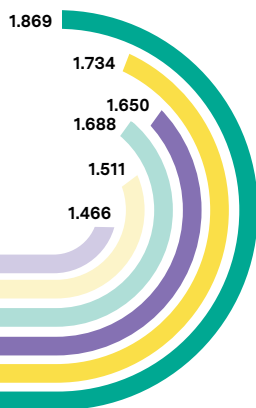
## ESTUDIANTS MATRICULATS I TITULATS EN GRAUS TIC A CATALUNYA

■ Matriculats 2019-2020  
■ Matriculats 2020-2021  
■ Titulats 2019-2020  
■ Titulats 2020-2021



## TITULATS EN GRAUS TIC A CATALUNYA

— 2015-2016  
— 2016-2017  
— 2017-2018  
— 2018-2019  
— 2019-2020  
— 2020-2021



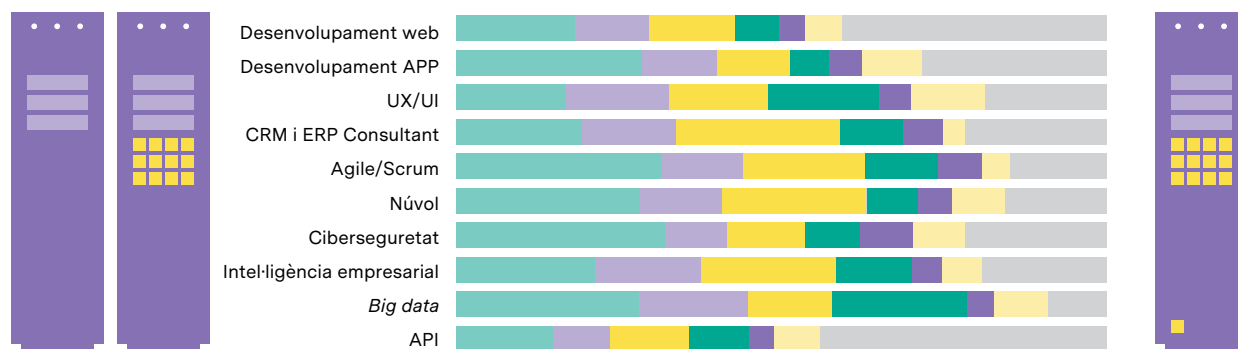
### Planter de futurs professionals

L'abundància de centres i el reconegut nivell de l'ensenyament tecnològic i científic, especialment a les universitats públiques, és una de les fortaleses de Barcelona. La UPC exerceix com a líder tant en tecnologies consolidades com en emergents (les més innovadores i que no han arribat a la maduresa).

Font: Secretaria d'Universitats i Recerca, Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

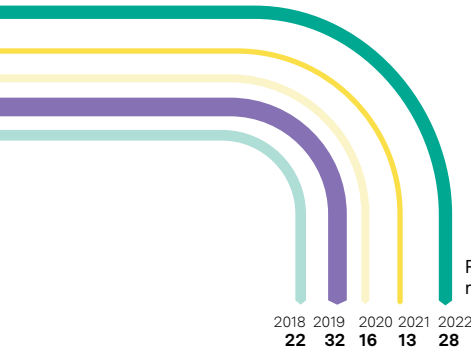
## CENTRES UNIVERSITARIS ON S'HA FORMAT EL TALENT DIGITAL EN TECNOLOGIES CONSOLIDADES I EMERGENTS

■ UPC ■ UAB ■ UOC ■ UB ■ URL ■ UPF ■ Altres



Font: Digital Talent Overview 2022 amb dades de TalentUp.io.

## ATERRATGE D'EMPRESES ESTRANGERES A BARCELONA



Projectes gestionats

Any	Projectes gestionats
2018	79
2019	145
2020	77
2021	130
2022	116

## ATRACCIÓ DE PROFESSIONALS D'ALTRES CIUTATS

Font: Digital Talent Overview 2022 amb dades de TalentUp.io

Llocs de treball creats

Any	Llocs de treball creats
2018	322
2019	423
2020	389
2021	885
2022	487

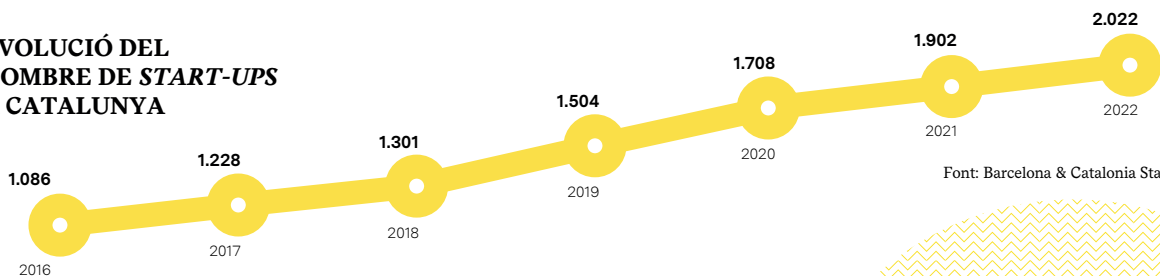
Inversió

Any	Inversió (M€)
2018	49,8
2019	133,67
2020	21,9
2021	100
2022	395

4.083 1.732 4.737

Font: Àrea d'Economia, Recursos i Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Barcelona.

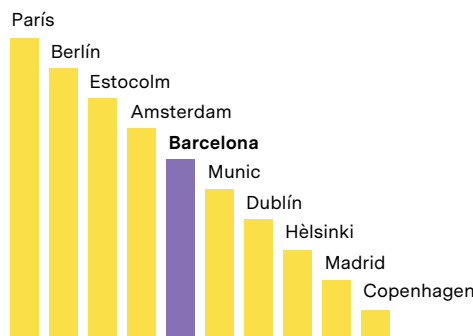
## EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE START-UPS A CATALUNYA



Font: Barcelona & Catalonia Startup Hub.

## MILLORS ECOSISTEMES EUROPEUS PER ESTABLIR-HI UNA START-UP

Font: Global Startup System Index 2022. Startupblink.

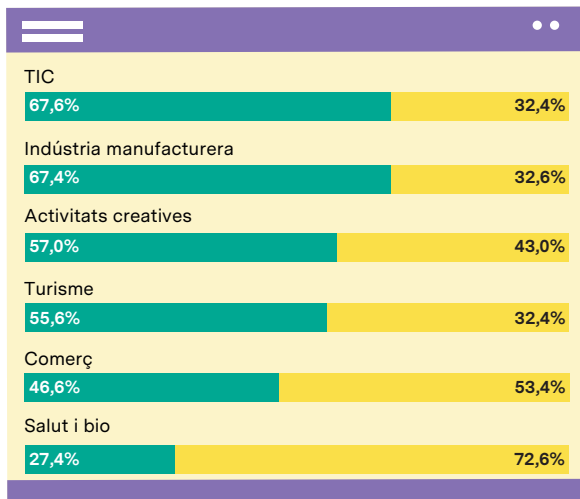


## Atracció de talent i inversió internacional

Barcelona no sols crea talent sinó que el capta. També atrau inversors d'arreu: dels projectes aterrats el 2022 de la mà de l'Ajuntament de Barcelona, el 60% provenia de fora de la Unió Europea. El nombre de *start-ups* (empreses de nova creació amb grans possibilitats de creixement) s'ha disparat un 86% des del 2016. A tot Catalunya, el 86,7% de les *start-ups* es localitza a l'àrea metropolitana de Barcelona.

## DISTRIBUCIÓ DE L'OCUPACIÓ ALS SECTORS ESTRATÈGICS PER SEXE A BARCELONA

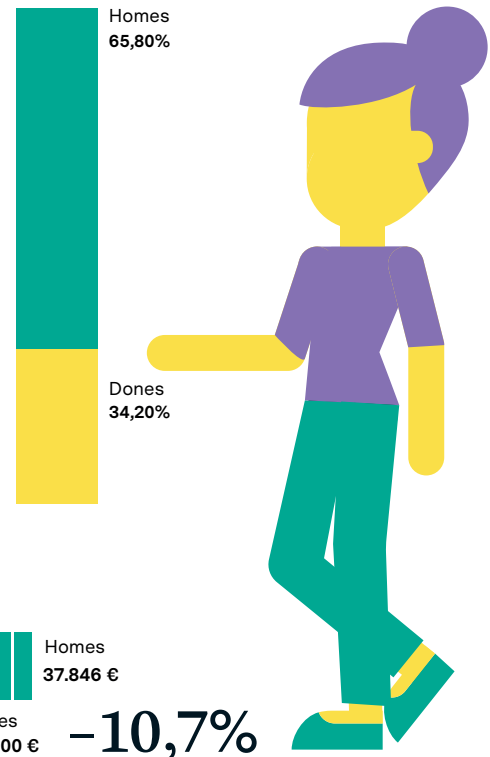
■ Dones ■ Homes



Font: Departament d'Estudis de la Gerència d'Economia, Recursos i Promocio Econòmica de l'Ajuntament de Barcelona amb dades del Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Febrer del 2022.

## CONTRACTACIÓ DEL SECTOR DE LA INFORMACIÓ I LES COMUNICACIONS

(persones assalariades)



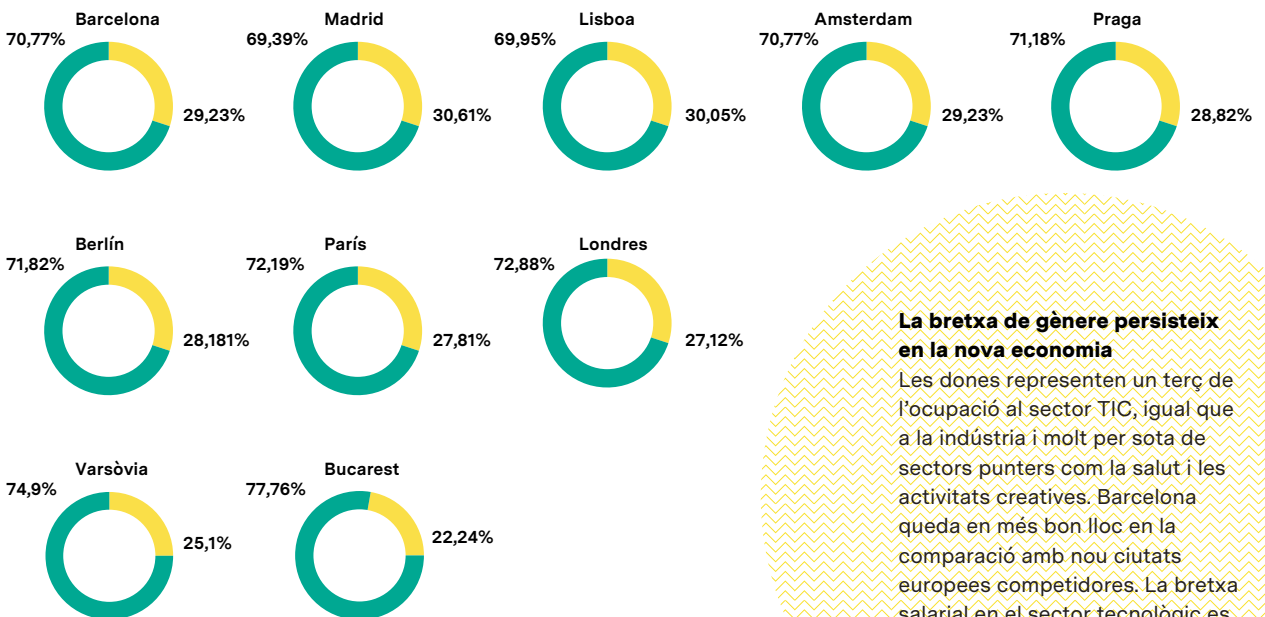
## BRETXA SALARIAL DE GÈNERE (salari mitjà)



Font: L'ecosistema de les TIC des de la perspectiva de gènere a Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2018.

## PES DE LES DONES EN EL SECTOR DIGITAL DE BARCELONA I NOU CIUTATS EUROPEES MÉS

■ Dones ■ Homes



Font: Digital Talent Overview 2022 amb dades de TalentUp.io.

### La bretxa de gènere persisteix en la nova economia

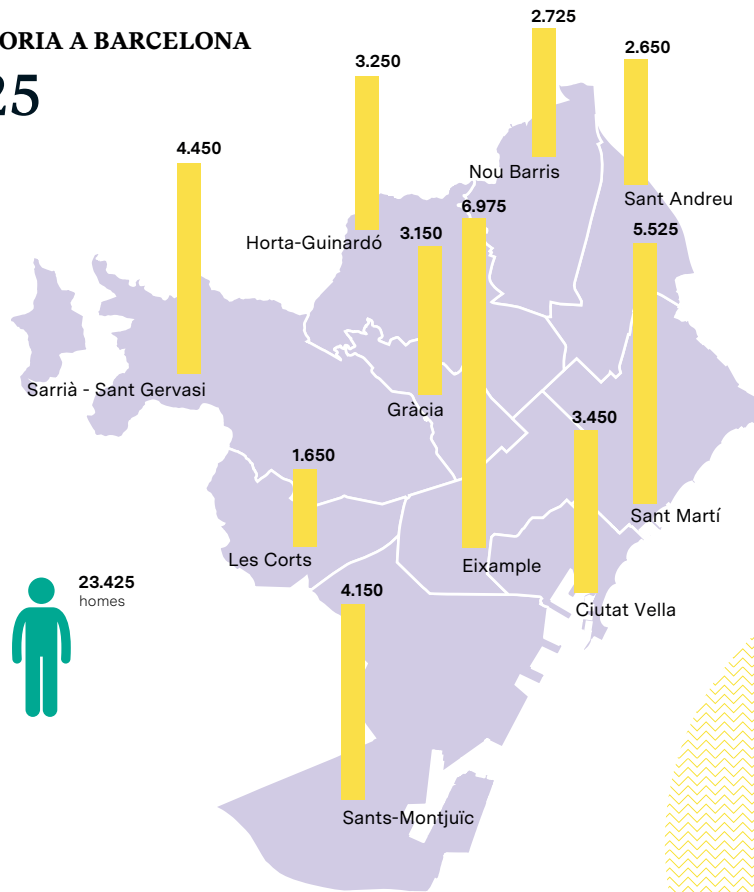
Les dones representen un terç de l'ocupació al sector TIC, igual que a la indústria i molt per sota de sectors punters com la salut i les activitats creatives. Barcelona queda en més bon lloc en la comparació amb nou ciutats europees competidores. La bretxa salarial en el sector tecnològic es va reduint i ja se situa a la meitat de la mitjana al municipi.



## EMPREDORIA A BARCELONA

# 40.125

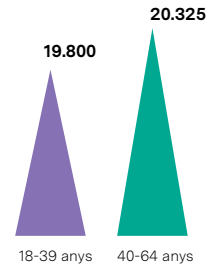
professionals



### Nacionalitat



### Edat



### Sexe



### Terreny adobat per a l'empredoria

L'empredoria és clau en l'impuls de l'economia digital. I en l'índex d'activitat empredora o TEA (percentatge de població de 18 a 64 anys implicada en un negoci de menys de 3,5 anys de vida), Barcelona i Catalunya estan al capdavant a l'Estat i per sobre de la mitjana europea. L'Eixample n'és el districte líder.

Font: Departament d'Anàlisi. Oficina Municipal de Dades. Ajuntament de Barcelona. 2020.

## TAXES D'EMPREDORIA (%)



Font: Global Report i Informe Executiu Catalunya 2021-2022, Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

## PERFIL DEL HUB TECNOLÒGIC A BARCELONA

### Inversió anual i inicial

Facturació anual del hub mitjà a Barcelona

**15,08 M€**

Cada hub ha generat més de

**6,27 M€**

d'inversió inicial

Font: Tech hubs overview. Mobile World Capital Barcelona, Ajuntament de Barcelona i Acció. Febrer del 2023.

Mitjana de treballadors als hubs de Barcelona

**160**

**66%**

dels treballadors dels hubs tenen entre 31 i 35 anys

Percentatge mitjà de treballadors estrangers en plantilla

**38%**

Percentatge mitjà de dones en plantilla dels hubs de Barcelona

**30%**

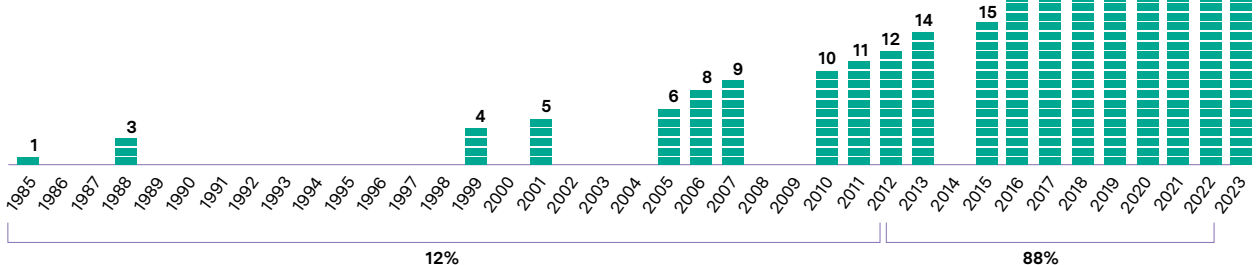


### Capital europea de hubs tecnològics

Barcelona concentra 96 centres de desenvolupament tecnològic globals d'empreses tan potents com HP, Nestlé, Pepsico o Bayer. El seu impacte econòmic s'eleva a 1.400 milions d'euros i donen feina a unes 15.000 persones, de les quals el 35% serien catalogables com a nòmades digitals. L'atracció d'aquests centres en un territori es considera estratègica, atès el seu impacte positiu en àmbits com la captació de talent local i internacional altament especialitzat, la dinamització de l'economia i dels prestadors de serveis locals o altres efectes intangibles, com la importació de coneixement associat a la innovació i la digitalització.

### CREIXEMENT EXPONENCIAL DELS HUBS TECNOLÒGICS

(Any de creació - Acumulat)



Font: Tech hubs overview. Mobile World Capital Barcelona, Ajuntament de Barcelona i Acció. Febrer del 2023.

## PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES DEL SUPERORDINADOR MARENOSTRUM 4



Ubicació:  
**Barcelona**  
Supercomputing  
Center  
Plaça d'Eusebi  
Güell, 1-3.

### Supercomputació al servei de la ciència

La recerca avança més amb equipaments com el MareNostrum, un dels superordinadors més potents d'Europa. Des que es va posar en servei el 2005 (llavors era la versió 1), s'ha fet servir per executar anàlisis de dades massives en pràcticament totes les disciplines científiques, des de l'astrofísica fins a la física de materials, passant per la biomedicina, l'enginyeria i la indústria.

Rendiment pic

**13,7** petaflops\*

Capacitat d'execució

**13.677 bilions**

d'operacions per segon.

És **12 vegades més potent**  
que el MareNostrum 3.

Cost:

**34 M€**

**384,75 TB**

de memòria principal.

Sistema  
operatiu:  
**SUSE Linux  
Enterprise  
Server 12 SP2.**

Capacitat d'emmagatzematge  
en disc

**14 PB\*\***

Està connectat a les  
infraestructures *big  
data* del BSC-CNS,  
que tenen una  
capacitat total de

**24,6 PB\*\***

Tots els components  
estan connectats entre  
ells a través d'una xarxa  
d'alta velocitat **Omnipath**.

Connectat als centres  
de recerca i  
universitats europees  
a través de les xarxes  
**RedIris i Geant**.

### BLOC GENERAL\*\*\*

**48** racks  
amb 3.456  
nodes.

Cada node té dos xips  
**Intel Xeon Platinum**,  
amb 24 processadors  
cadascun, cosa que  
significa un total de

**165.888**  
processadors.

Memòria central

**390 TB**

Consum  
energètic

**1,3  
Mw/any**

Font: Barcelona Supercomputing Center.

\*Petaflop: mil bilions de flops. (1 flop: 1 operació per segon).

\*\*Petabyte (PB)=1.000.000 de gigabytes (GB).

\*\*\*No inclou tecnologies emergents.

## Un posicionament internacional sòlid

Des del 2017 Barcelona surt a les llistes de ciutats innovadores i referents en tecnologia. L'objectiu declarat del sector és convertir-se en un pilar econòmic de la ciutat en l'horitzó del 2030.

## PRINCIPALS FIRES I CONGRESSOS

### Mobile World Congress

Des del 2006

L'aparador més gran del món per a la indústria de la telefonia mòbil.

### 4YFN

Des del 2022

Plataforma de negocis per a la comunitat d'empreses emergents tecnològiques.

### Integrated Systems Europe (ISE)

Des del 2022

La gran fira internacional del sector audiovisual i referent de les indústries creatives.

### IOT Solutions World Congress

Des del 2015

Principal esdeveniment del món sobre les innovacions de la internet de les coses d'aplicació industrial.

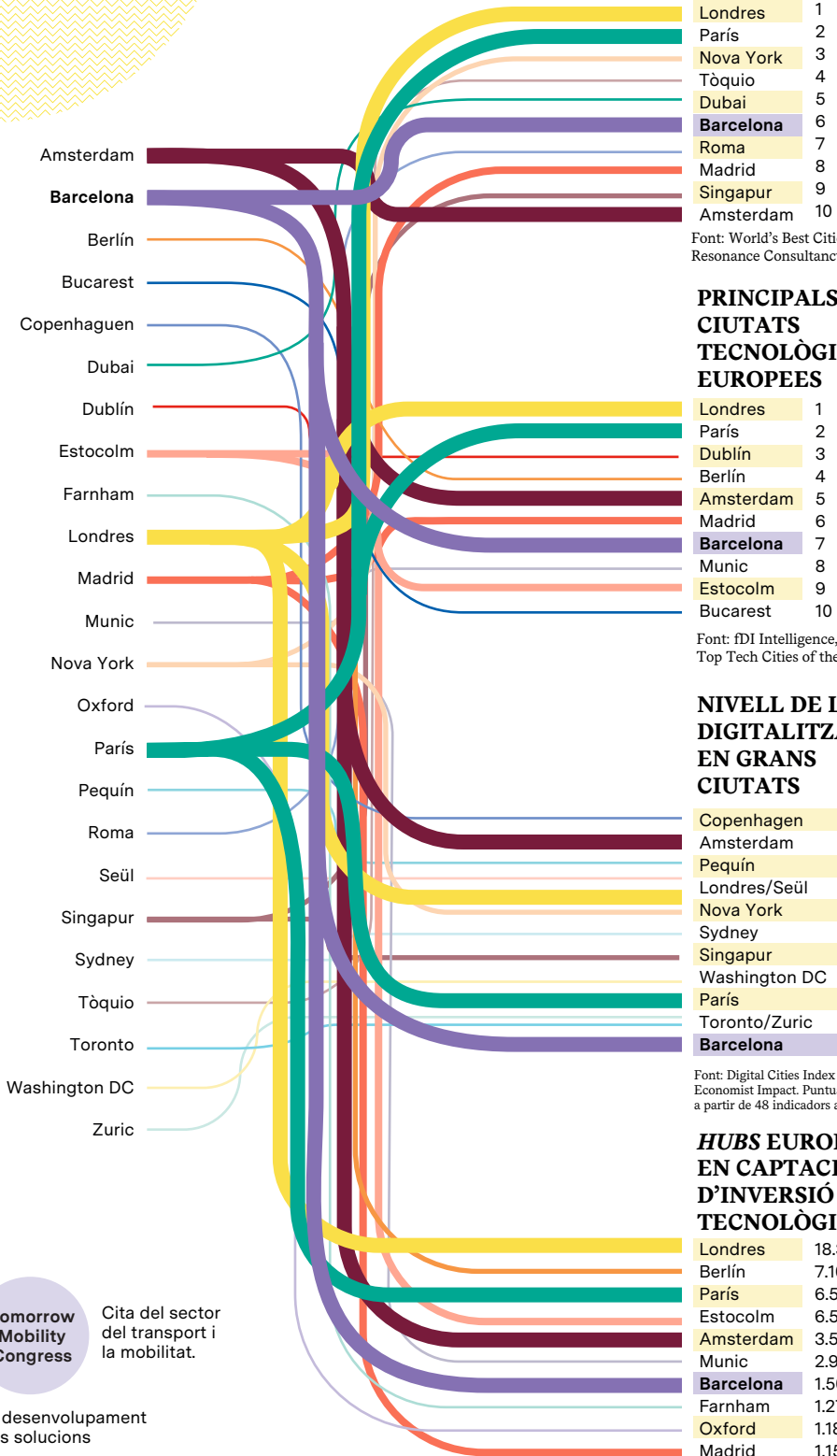
### Smart City Expo World Congress

Des del 2011

### Tomorrow Mobility Congress

Cita del sector del transport i la mobilitat.

Esdeveniment centrat en el desenvolupament sostenible de les ciutats i les solucions urbanes intel·ligents.



## CIUTATS GLOBALES ATRACTIVES PER A VISITANTS I EMPRENEDORS 2023

Londres	1
París	2
Nova York	3
Tòquio	4
Dubai	5
Barcelona	6
Roma	7
Madrid	8
Singapur	9
Amsterdam	10

Font: World's Best Cities Report. Resonance Consultancy Ltd. 2023.

## PRINCIPALS CIUTATS TECNOLÒGIQUES EUROPEES

Londres	1
París	2
Dublín	3
Berlín	4
Amsterdam	5
Madrid	6
Barcelona	7
Munic	8
Estocolm	9
Bucarest	10

Font: fDI Intelligence, Top Tech Cities of the Future 2021.

## NIVELL DE LA DIGITALITZACIÓ EN GRANS CIUTATS

Copenhaguen	81,5
Amsterdam	74,6
Pequín	73,7
Londres/Seül	73,6
Nova York	73,3
Sydney	72,6
Singapur	71,4
Washington DC	71,2
París	70,2
Toronto/Zuric	70,1
Barcelona	69,7

Font: Digital Cities Index 2022. Economist Impact. Puntuació obtinguda a partir de 48 indicadors analitzats.

## HUBS EUROPEES EN CAPTACIÓ D'INVERSIÓ TECNOLÒGICA

Londres	18.365 M\$
Berlín	7.106 M\$
París	6.533 M\$
Estocolm	6.522 M\$
Amsterdam	3.591 M\$
Munic	2.952 M\$
Barcelona	1.503 M\$
Farnham	1.279 M\$
Oxford	1.184 M\$
Madrid	1.159 M\$

Font: State of European Tech 2021. Atomico.





La història ens ignora. La justícia ens oblida. El poder ni ens veu. Només de tant en tant, en alguna revolta, algú recorda que s'hauria de legislar a favor nostre.



No n'hi ha prou amb somniar revolucions.

# Plec de cultura

---

## Debat

### El futur dels museus

#### A la recerca de (nous) públics?

per Catalina Serra

---

## Entrevista

### Eugènia Balcells

“L’artista ha de reencantar, perquè vivim en un món desencantat”

per Montse Frisach

---

## Tendències

### Els públics de la cultura, convidats de pedra?

per Miquel Valls

---

## Llibres

### ● *Històries de la Model*

Jordi de Miguel i Susanna Martin

per Jordi Canyissà

### ● *Papers de pau*

Jordi Algué i Mar Valldeoriola

per Pablo Aguiar

---

## Exposicions

### Col·lecció del MACBA.

#### *Preludi. Intenció poètica*

per Antoni Ribas Tur

“Estan en crisi els museus?”, es pregunta la periodista i subdirectora del diari *Ara* Catalina Serra en el *Debat* d’aquest número. Nou experts amb una àmplia trajectòria professional en el sector museístic donen el seu punt de vista sobre el futur d’aquests equipaments culturals, que treballen per democratitzar l’accés a la cultura i interpel·lar el màxim de públics possibles.

Del públic també en parla Miquel Valls a la secció de *Tendències*. Amb el títol “Els públics de la cultura, convidats de pedra?”, l’autor proposa reflexionar sobre quin paper poden assolir els espectadors davant d’una obra.

Eugènia Balcells és la protagonista de l’entrevista. A punt de celebrar el seu vuitantè aniversari, l’artista catalana s’ha

establert de nou a Barcelona —després de més de tres dècades a Nova York—, amb les energies concentrades a enllestir el projecte de la seva fundació a Castellar de la Selva.

Com a novetats editorials, dues propostes: *Papers de pau*, una recopilació de textos d’Arcadi Oliveres; i el còmic documental del periodista Jordi de Miguel i la il·lustradora Susanna Martin sobre la presó Model, que enceta la nova col·lecció “Barcelona, memòria en vinyetes”, publicada per l’Ajuntament de Barcelona.

La nova exposició de la col·lecció permanent del MACBA tanca el *Plec de Cultura*, i posa en relleu el que el seu títol indica: la *Intenció poètica* de les obres.



Visitants del Museu Blau mirant un globus terraqüi.

## El futur dels museus A la recerca de (nous) públics?

Estan en crisi els museus? Depèn de com es miri. Com la societat de la qual són miralls, aquests meravellosos artefactes de coneixement i gaudi no paren d'evolucionar. I si fa uns anys van ser l'excusa per a la reordenació urbanística de les ciutats, avui se'ls demana que siguin socials, sostenibles i inclusius. És la seva funció? El públic, una part, vol experiències, reals i virtuals, i és cada cop més crític amb el relat d'autoritat que representen. En aquest debat, nou experts hi reflexionen.

La pandèmia ja és història, i el 2022 els museus de Barcelona van recuperar en conjunt tres de cada quatre visitants en relació amb el 2019. Uns més i uns menys, en funció del seu atractiu turístic. Com sempre. O no. Algunes coses han

canviat, d'altres s'han accelerat. Durant aquest temps, per exemple, s'ha aprovat el pla Museus 2030 de la Generalitat, pactat amb el sector, que posa l'èmfasi, com diu la museòloga Olga López, en un model de museu social lligat als grans

debats del moment. I l'ICOM, el Consell Internacional de Museus, després de tres tempestuosos anys de debats, ha pactat una nova definició que diu que han de ser "inclusius, diversos, sostenibles i ètics".

Tot plegat, com explica el crític d'art i comissari d'exposicions Iván de la Nuez, en un moment en què està en qüestió la pretensió que tenen alguns museus, sobretot els d'art contemporani, de ser la gran àgora de debat ciutadà. El públic —o els públics— potser va per altres llocs. Fa pensar que el Moco, el "museu" del carrer Montcada que exhibeix una col·lecció particular, gairebé hagi doblat els visitants del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), tot i l'abisme d'exigència cultural d'un i altre. O l'èxit que estan tenint les exposicions immersives de l'Ideal. Una part del públic busca l'experiència, vol ser protagonista, vol entrar dins de les obres. Els museus, els de veritat, ho tenen difícil per competir-hi, però hauran d'assumir algunes d'aquestes estratègies.

Serà fascinant veure com s'enfronten els centres barcelonins a aquesta demanda i potser que sigui clau la nova etapa del Museu del Disseny, ara en mans de José Luis de Vicente, expert en art i noves tecnologies. També serà curiós veure com responen a la demanda de trencar el model patriarcal i de descolonitzar les col·leccions i el seu relat més enllà de les possibles peticions de restitucions d'obres. A l'horitzó hi ha moltes novetats. Enguany, per exemple, veurem millor el tomb que està donant el científic Carles Lalueza al Museu de Ciències Naturals per convertir-lo en un centre de recerca i divulgació de primer ordre. Tots estan pendents del que preocupa ara la ciutadania. Cal escoltar, més que imposar, recorda Pepe Serra, director del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). No és casual que el sempre capdavanter Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), com explica la seva directora Judit Carrera, hagi creat ara un departament de "nous públics". És el camí.

**Catalina Serra**, periodista i subdirectora del diari *Ara*





## Olga López

Responsable de projectes del Museu Marítim de Barcelona

Els museus han començat a canviar respecte del model de museu tradicional que la majoria de les persones tenen al cap quan pensen en la institució museística. Han començat a integrar les inquietuds de la societat d'avui i són sensibles a problemàtiques generals del món contemporani, com la desigualtat, la sostenibilitat, la conservació del medi ambient, la cohesió social, la integració de les persones en risc d'exclusió... S'ha iniciat un camí sense retorn cap al model de museu social.

Aquest procés ha pres embranzida en bona part gràcies al full de ruta cap al model de museu social que representa el projecte Museus 2030. Pla de Museus de Catalunya, elaborat per la Generalitat juntament amb el sector museístic.

Aquesta visió ha d'impregnar el conjunt de l'organització com a vector transversal, amb consciència que el museu és un ens que dona servei i resposta a les inquietuds de la seva ciutat i de la comunitat en la qual s'integra.

Aquest camí, però, els museus no el poden fer sols. Les administracions de les quals depenen, sobretot en el cas dels museus públics, han de comprometre's a reconèixer els seus valors i a donar suport a les seves actuacions des de tots els punts de vista. No només en termes de recursos econòmics, sinó també de reconeixement del paper dels museus en el conjunt de la societat.



## Eduard Vicente

Gerent del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA)

Els museus han d'adaptar-se a les necessitats dels públics més diversos i centrar-se en l'experiència del visitant, i no tant en els continguts. Cal aprofundir més en aquesta experiència, i que els continguts i altres aspectes complementaris que ofereixen ajudin a millorar-la, i que sigui accessible i oberta a tothom.

Pel que fa al vessant econòmic, una de les qüestions clau és com aconseguir nous ingressos sense que això posi en qüestió la funció del museu com a servei públic. En el cas del MACBA, ho fem a partir de la recerca de mecenatges, patrocinis i aportacions econòmiques per a projectes concrets, com ara exposicions o activitats, o projectes amb un fort predomini social.

L'autofinançament és un altre dels aspectes en què treballem. Al MACBA estem per sota del 25%, però aquest és un percentatge que veiem viable poder assolir i mantenir de manera estable, i que podríem incrementar treballant amb el sector privat, siguin empreses o fundacions.

De cara al futur, un dels reptes és fer una autoanàlisi per saber com ens imaginem els museus a cinc anys vista i quins canvis hem de fer. Un altre desafiament és treballar en la línia que ja portem a terme, que és que la direcció i la gestió vagin molt alineades i comparteixin estratègies i visions. A més, és important que hi hagi la voluntat d'anar tots a l'una, cadascú en el seu paper i rol, però complint la ruta que ens hem fixat.



## Judit Carrera

Directora del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)

Els museus són el reflex d'un temps i d'un lloc, i un espai de representació, memòria i educació. "Llocs on prendre consciència que pertanyem a una comunitat més àmplia", en la definició de Manuel de Solà-Morales. Els últims anys, la revolució digital ha transformat radicalment el vincle entre els museus i la societat, i ha obligat a imaginar formes més obertes i vives de relació amb els públics. Avui, els museus no poden ser només espais per a la contemplació, sinó que s'han d'inserir en una àmplia xarxa de complicitats artístiques i culturals que facin del museu un lloc dinàmic i vibrant, en diàleg continu entre l'espai presencial i el virtual. Una de les funcions dels museus és democratitzar l'accés a la cultura i interpel·lar el màxim de públics possibles, amb programes d'accessibilitat, educació i mediació com els que impulsen els principals museus del món i també a casa nostra.

El CCCB és un centre sense col·lecció d'art, però amb un arxiu digital de més de 3.000 vídeos creats al llarg de trenta anys. El gran repte és obrir-lo per generar un diàleg amb el present i traçar noves genealogies de coneixement que vinculin tradició i contemporaneïtat. La gran singularitat fundacional del CCCB és el seu caràcter multidisciplinari. Aquesta vocació de pont entre disciplines, públics i generacions; el treball en xarxa, i l'obertura a l'entorn s'han mantingut intactes al llarg dels anys i han estat precursors del museu del futur. El nou departament de mediació del CCCB aprofundeix en aquesta intenció d'obertura, democratització i experimentació de llenguatges i formats, a més d'enfortir els vincles amb el món educatiu i cultivar l'amor per l'art i la cultura en les generacions joves.

**“Cal aconseguir nous ingressos sense que això posi en qüestió la funció de servei públic.”**

**Eduard Vicente.** Gerent del MACBA



## Olga Subirós

Arquitecta, curadora  
i investigadora cultural

Els museus són capaços de tenir un paper important en la transformació cultural cap a una societat descolonitzada i descarbonitzada. Poden contribuir a crear una cultura i una consciència col·lectiva que abordini les qüestions socials i mediambientals de manera holística. Els espais d'exposició i els programes públics es converteixen en eines poderoses per promoure, a través de la recerca i la producció cultural, la reflexió i l'acció entre els visitants i, així, contribuir a la construcció d'una societat més justa i saludable.

El procés de descolonitzar els museus necessita que es faci des d'una perspectiva interseccional inclusiva. Destaco la importància de la descolonització del coneixement, que implica reavaluar les formes en què es presenta la informació i qüestionar les narratives dominants.

Quant a la descarbonització, inclou promoure, a través de programes educatius i exposicions, la consciència ambiental. Els museus com a contenidors hauran de ser pioners en matèria de descarbonització, implementant pràctiques d'adaptació i mitigació del canvi climàtic, adoptant mesures d'ecoeficiència energètica i convertint-se en refugis climàtics.

Un altre aspecte important en el futur dels museus és l'accessibilitat als continguts *on site* i *online*. Mentre que les polítiques de gratuïtat per accedir als museus en certs dies al mes són necessàries i s'han d'anar ampliant, l'accés als continguts *online* és la gran assignatura millorable.



## Pepe Serra

Director del Museu Nacional  
d'Art de Catalunya (MNAC)

Durant les darreres dècades, els museus d'art han experimentat un procés de canvi accelerat i constant, relacionat amb el replantejament de la seva naturalesa i el seu rol envers la societat. Avui en dia, la condició de servei públic i d'espai per al debat i la reflexió crítica són trets imprescindibles per definir-los, juntament amb les seves missions més nuclears d'investigació, coneixement o divulgació. El museu ha de ser, en el millor sentit de la paraula, útil per a tots els col·lectius que integren la societat i ha d'anar més enllà de la conservació del patrimoni per esdevenir un espai de trobada, de discussió i de relació on tothom es pugui sentir representat i interpel·lat.

Per fer realitat aquest canvi, s'ha de tenir present que no hi ha un sol relat, sinó que n'hi ha múltiples. S'han d'escoltar els usuaris i visitants, i plantejar qüestions sobre temes que siguin rellevants en el context actual. A la vegada, els museus han de passar de ser prescriptors a ser també connectors per tal d'esdevenir, en definitiva, institucions que responguin al seu temps i puguin exercir un rol important en les múltiples dimensions en les quals poden actuar: la científica, l'educativa, la social i comunitària, la creativa o la de memòria, entre moltes altres. Avui els museus no són per a uns quants, són per a tothom. Com han de canviar? Estant molt pendents, sempre, de no perdre la connexió amb la realitat i amb la societat on actuen.



## Carles Lalueza Fox

Director del Museu de Ciències  
Naturals de Barcelona

Els museus, que són centres de coneixement i debat, han de ser capaços de reflectir la diversitat. A la seu del Fòrum tenim una exposició temporal sobre dones científiques invisibilitzades al llarg de la història, i una altra sobre exemples presents en el món natural que il·lustren que hi ha diferències entre el sexe biològic i el gènere en moltes espècies. Més endavant volem tractar el passat colonial de part de les col·leccions del museu, amb espècimens provinents de Guinea Equatorial o Filipines. Tot això són capes d'informació addicional que s'afegeixen a la informació biològica tradicional d'un museu de ciències naturals i que responen a inquietuds del públic. La lectura científica i històrica d'un mateix exemplar pot ser molt diferent.

Un museu de ciències naturals pot tenir un paper clau en la comprensió del canvi climàtic i en la lluita contra els efectes adversos. A més, pot canalitzar la recerca en museòmica, que consisteix en la recuperació de genomes de materials de museus corresponents a espècies en perill d'extinció, o extingides, per poder-les descriure i conèixer la diversitat genètica perduda. Els museus de ciències també poden actuar com a bancs genètics, preservant teixits en fred fins i tot d'espècies que avui poden ser comunes, però que d'aquí a unes dècades podrien estar en perill. Aquestes col·leccions, anomenades *biobancs* o *criomuseus*, substitueixen el paper clàssic dels museus d'acumular espècimens naturalitzats o en forma d'esquelets. Per dur a terme aquestes noves funcions dels museus del segle XXI, es requereixen instal·lacions especialitzades i xarxes col·laboratives entre museus i centres de recerca.

---

**“El museu ha d'esdevenir un espai on tothom es pugui sentir representat i interpel·lat.”**

**Pepe Serra.** Director del MNAC



## Damià Gallardo

Llibreter i gestor  
de continguts de Laie

Fa temps que els museus assagen estratègies per atraure l'interès de nous públics, i, darrerament, aquesta actitud és més perceptible. El Museu Nacional d'Art de Catalunya, per exemple, fomenta el diàleg entre la col·lecció permanent i artistes contemporanis de diverses disciplines. De les instal·lacions a la Sala Oval com *Aeronàutica [vol] interior*, de Francesc Torres, a *Diàlegs intrusos*. *Tot és present*, on una tria d'obres de la Fundació Suñol dialogava amb obres històriques del romànic al modernisme.

Un altre exemple és el MACBA, que presenta una nova configuració de la col·lecció amb *Preludi. Intenció poètica*, on es desmunta la narrativa museística tradicional (amb les seves jerarquies i taxonomies) per afavorir una trobada amb les obres més oberta i intuïtiva, més activa per al públic.

Aquests exemples són una mostra de la diversitat d'estratègies per obrir els museus a la societat. Caldria afegir els esforços per difondre tant el fons com les activitats a través d'internet perquè estiguin a l'abast de tothom, i la preocupació per vincular-se amb l'entorn immediat, col·laborant amb el teixit creatiu.

La mena de públics que visiten un museu és molt complexa, i aquesta complexitat és el millor estímul per treballar-hi. De la bibliografia especialitzada al marxandatge d'impuls (amb el benentès que no són categories excloents), el principal repte és mantenir una oferta diversa i dinàmica, que atregui tant el públic ocasional com el local.



## José Luis de Vicente

Director del Museu  
del Disseny (DHUB)

És freqüent que pensem en els museus com a objectes estàtics, institucions "acabades", però la seva funció, les seves formes i les seves estratègies no han deixat d'evolucionar. Els centres internacionals i del nostre entorn que em semblen més interessants s'estan qüestionant constantment. D'aquí sorgeixen nous consensos, com el trànsit del museu dipositari de coneixement organitzat al museu plataforma, generador de debats i formulador d'hipòtesis. Del que representa una única història a la juxtaposició de múltiples històries i el qüestionament de les oficials heretades. Mentre cap d'aquests consensos sigui inqüestionable i continuï en revisió, els museus seguiran vius.

En el cas del disseny, ha estat per definició un espai híbrid en què la idea de "col·lecció tradicional" és el resultat d'ampliar les nocions del que mereixia ser preservat. Si les institucions del disseny organitzen la cultura material, una de les matèries que dona forma al món de manera preeminent és la informació, estructurada i instrumentalitzada en forma de dades i codi.

Avui hi ha un desig innegable de transcendir l'exposició pensada com una successió d'objectes discrets, i de produir un codi per a la mostra més basat en espais, entorns i situacions. Per fer-ho tenim nous recursos i eines. És natural que el museu aprofiti aquestes noves materialitats, i no podem explicar els conflictes i els desitjos del nostre moment sense integrar aquestes altres matèries.



© L. M. Palomares

## Iván de la Nuez

Assagista, crític d'art  
i comissari d'exposicions

El món dels museus no guanya per ensurts. Un dia, sacsejat pels constreyniments del seu consell rector (l'ICOM), obsessionat amb reescriure'n la definició. Un altre dia, per l'atac frontal a l'origen colonial de les seves col·leccions. I un darrer, per la polèmica desencadenada al final del mandat de Manuel Borja-Villel al Reina Sofía...

El cas és que la convocatòria a pensar el futur del museu ve acompanyada del terror al seu enfonsament, a l'inexorable declivi de la seva existència. La crisi dels museus va més enllà d'un simple canvi nominal, la devolució a destemps d'una col·lecció o la substitució d'una persona. Perquè el que està en joc és el sentit mateix de la institució museística al segle XXI. I perquè el que avui estem vivint no és res més que el final del model al qual es va abonar ferventment l'art contemporani: la línia trenada per Aby Warburg i, més tard, Georges Didi-Huberman, de la qual Borja-Villel era, probablement, el representant més consumat. Aquesta idea del museu com a atlas, capaç de contenir dins seu el món i els seus problemes, ha implosionat. I continuar per aquest camí només ens pot portar a mantenir una inèrcia entre les runes de l'esclat, o proveir-nos de bales salves per continuar participant en les escaramusses que conformen les nostres pintoresques guerres culturals.

Estem davant del final d'un cicle. És exagerat afirmar que els museus són naus naufragues, però no ho és confirmar-los com a vaixells encallats. No estan enfonsats, però difícilment podran fer-se a la mar amb els mateixos aparells que els van convertir en laboratoris socialdemòcrates on podia passar de tot, fins i tot una revolució virtual que ja havia capitulat a la societat.

**“La idea del museu com a atlas, capaç de contenir dins seu el món i els seus problemes, ha implosionat.”**

**Iván de la Nuez. Crític d'art i comissari d'exposicions**



Artista polifacètica, Eugènia Balcells (Barcelona, 1943) no para mai. Pionera de l'art multimèdia i membre del grup conceptual català, moguda per una curiositat infinita, ha treballat temes socials, però també s'ha interessat per la física, la química, l'astronomia i la percepció. Acaba de cloure l'exposició *Ella, una i altra vegada* a Can Framis, espai d'art contemporani de la Fundació Vila Casas,

i el seu mural *Homenatge als elements* ha estat la font d'inspiració del llibre *El meu nom és Univers* (Actar, 2022), de Toni Pou, editat per Eulàlia Bosch, en el qual col·laboren diversos autors. Un cop tancada una etapa de més de tres dècades entre Nova York i Barcelona, ara les seves energies es concentren a enllestir el projecte de la seva fundació a Castellar de la Selva.

**Eugènia Balcells**  
**“L'artista ha de reencantar,  
perquè vivim en un món  
desencantat”**

Montse Frisach, entrevista  
Cristina Calderer, retrats

**Veig que té en el seu estudi, en un lloc privilegiat, la regla de càlcul circular que va inventar el seu avi patern, Eduard Maria Balcells, arquitecte modernista i inventor, autor, entre d'altres, de l'edifici que avui en dia és el Museu d'Art de Cerdanyola.**

Aquesta regla, la Rosetta del càlcul, com li deia el meu avi, és molt important per a mi i m'ha influït moltíssim. Era una regla per calcular que s'utilitzava amb una sola mà. La va inventar l'avi just en el moment en què començaven a sortir les primeres calculadores, així que tothom sabia que no serviria per a res, però jo vaig treballar amb ell per fer-la. Molts anys més tard, em vaig adonar que aquesta Rosetta ha estat un llegat per a mi perquè sempre he tingut aquesta visió circular, d'entendre les totalitats i els números. Hi ha una sèrie de conceptes matemàtics que m'han configurat. Per això, molts anys després, quan vaig crear la meua fundació, vaig decidir que el logotip seria l'estructura de la Rosetta del càlcul.

**En quin moment es troba el projecte de la seva fundació?**

No he tingut fills. Les meves obres són com les meves criatures, que he fet al llarg de 50 anys. Tinc un llegat molt gran, doncs, i he decidit deixar-lo a Catalunya. És un llegat que en gran part és immaterial i, per tant, molt més difícil de protegir. Vam tenir la sort de trobar un lloc a Castellar de la Selva i ara estem rehabilitant l'edifici. D'una banda, vull que sigui un espai de trobada per a persones que puguin compartir la seva creativitat des de diverses àrees del coneixement. No és només per a artistes, sinó multidisciplinari. I, de l'altra, sense ser un museu, sí que serà un espai de presentació de les meves obres, de manera rotatòria, que estarà obert al públic. M'agradaria que algunes fossin instal·lacions permanents, com *Univers*, *Freqüències* i *Homenatge als elements*.

---

**“La societat seria més rica si l'aportació dels artistes fos més valorada i ben rebuda, perquè l'artista treballa per crear una riquesa col·lectiva.”**

Ara anem una mica més lents perquè tot s'ha encaritzat molt i estem en el procés de trobar patrons que vulguin col·laborar econòmicament en el projecte. També volem vendre edicions del mural *Homenatge als elements*, ja que he regalat els drets de l'obra a la fundació, per ajudar a finançar-la. M'agradaria que estigués per tot el planeta perquè, per a mi, es tracta d'una obra essencial que presenta una visió energètica de la realitat. És la taula periòdica dels elements, però cadascun d'ells representat per la seva firma lumínica, el seu espectre, la seva veu de llum.

**En els darrers anys, la seva obra ha tingut una gran relació amb l'energia, tant des del punt de vista científic com de l'experiència mística.**

Sí, i hi ha una cosa que aquests dies m'ha fet moltíssima il·lusió. Quan desmuntàvem l'exposició *Ella, una i altra vegada* a Can Framis, ens van explicar que hi va haver un grup de persones que meditaven a la instal·lació *Becoming*. Això m'encanta, perquè trenca absolutament amb la visió que es té d'un museu, i l'espai museístic es converteix en un espai educatiu, de vida i de meditació.

**Quin creu que ha de ser el paper de l'artista en aquests moments tan convulsos que vivim?**

L'artista ha de reencantar el món perquè vivim en un món desencantat, que és el pitjor que pot passar. Tots necessitem la passió, el misteri i l'encantament per viure. I això només ho pot fer l'art. La societat seria més rica si l'aportació dels artistes fos més valorada i ben rebuda, perquè l'artista treballa per crear una riquesa col·lectiva. És part de la ceguesa d'aquesta societat que només dona valor a allò que genera un profit econòmic immediat. Però hi ha altres dimensions de l'ésser humà, venim aquí per evolucionar i aquestes dimensions no tenen l'espai que necessitarien.

**A l'obra *Àlbum portàtil* ret un homenatge a les dones que l'han marcada, i, a més, vostè sempre ha denunciat el masclisme de la societat. Però advoca més per la necessària unió entre el masculí i el femení.**

Virginia Woolf deia que, perquè hi hagi qualsevol mena de creació, és necessari que a dins nostre hi hagi una trobada entre l'home i la dona, una mena de maridatge de contraris. Tenim els dos principis, masculí i femení, a dins, i han de dialogar. Jo he vingut al planeta amb un cos de dona i m'identifico a l'exterior més amb la part femenina, però dins meu hi ha un guerrer extraordinari, una nena que balla i una vella, una dansa molt complexa de molts personatges, però, sobretot, entre el masculí i el femení.

Per això m'alegro que ara, amb el moviment LGTBQ+, hi hagi el permís absolut de navegar-ho externament com vulguis. Si aconseguíssim, col·lectivament i individualment, equilibrar en el nostre interior els dos mons, que els homes respectessin i acceptessin la seva part femenina, no hi hauria cap problema a fora, perquè ells ja ho haurien viscut a dins seu. El masclista és el que no pot dialogar amb la seva part femenina, el que es nega a plorar, el que té negats els sentiments i la cura dels altres. La part femenina, no només de les dones, sinó sobretot dels homes, ha de ser honorada, agraïda i celebrada.

**Va viure el moment del moviment feminista dels anys seixanta; va estudiar una carrera, arquitectura tècnica, on hi havia molt poques dones, i va formar part d'un grup d'artistes, els conceptuals, en el qual les dones eren minoria. Com ho vivia?**

Quan estudiava arquitectura tècnica, molts cops era l'única noia. Jo era molt tímida i era una mica fort estar envoltada només d'homes. En aquells moments, moltes dones necessitaven imposar la seva part masculina de manera exclusiva, com va fer Margaret Thatcher. A les dones que han hagut de fer això no les vull culpar gaire,



perquè tenien un panorama molt complex. O ho feien així o anaven directament a la cuina.

**Mig segle després, malgrat la darrera onada feminista, la lluita no ha acabat.**

És un tema molt complicat que no s'acaba de resoldre. Només cal que veiem les notícies que hi ha cada dia sobre dones assassinades aquí i arreu. Hi ha tanta feina a fer... Però el canvi s'ha de fer internament, com he dit. Fins que els homes no assumeixin la seva part femenina, la lluita feminista no té solució.

**A Nova York va coincidir amb una part del grup d'artistes conceptuals catalans, com Àngels Ribé, Antoni Miralda, Antoni Muntadas, Francesc Torres... Creu que s'ha reconegut prou el treball d'aquest grup?**

Malgrat que s'han vist exposicions monogràfiques o s'ha exposat la Col·lecció Tous al MACBA, Catalunya no ha reconegut l'alta qualitat del grup conceptual, i menys en aquell moment, en què pocs, com el col·leccionista Rafael Tous, ens donaven suport. El que fèiem estava a l'altura del que s'estava fent a altres països, i això no es va saber reconèixer. Fixa't en la difusió que va tenir la Movida... Li van saber treure un partit increïble. Quina diferència!

**Què ha suposat el fet d'haver viscut tants anys a Nova York? Quin impacte va tenir arribar allà el 1968?**

Soc filla d'aquell moment, d'aquella Nova York del 1968, un moment una mica hippie i utòpic, quan pensàvem realment que podíem canviar el món. Jo m'ho vaig creure, i això també m'ha configurat. De fet, el que va passar aleshores és el que ens pot arribar a salvar ara. Tot aquell esperit ara està soterrat, però hi ha molta gent que viu aquella herència, i estic convençuda que això tornarà a sortir. És cert que hi ha una frenada bestial amb la gran pujada del feixisme arreu. A més, estem vivint un moment d'atac a la llibertat individual i al respecte als altres, i sembla que ha arribat la predicció terrible d'*Un món feliç* d'Aldous Huxley i de 1984 de George Orwell. Però crec que l'esperit del 68 perviu i guanyarà.

**Se la considera pionera del videoart i l'art multimèdia. Quins records té del moment de la prehistòria d'aquests mitjans?**

Uf, es necessitaven tres o quatre persones per moure segons què. Fer la peça *Travessant llenguatges*, del 1981, que recentment s'ha pogut veure a Can Framis, va ser una odissea. És una obra de vídeo de dos canals; en una pantalla es veuen imatges de la cerimònia de Miss Univers i en l'altra, com a contrast, una filmació de dues dones a casa seva. Per fer-la, vaig demanar una beca al Ministeri, on no sabien què volia dir la paraula *vídeo*. Vaig haver d'escriure una pàgina per explicar-la. Em van donar la beca, me'n vaig anar a Nova York i m'hi vaig quedar. Fer art multimèdia en aquell moment era heroic perquè els equips eren caríssims. Amb els diners de la beca em vaig comprar un aparell d'U-matic [el primer format de videocasset], tan immens que no el podia moure, i una càmera grandiosa.



---

**“Estem vivint un moment d'atac a la llibertat individual i al respecte als altres. Però crec que l'esperit del 68 perviu i guanyarà.”**

El primer que vaig fer per provar-la va ser enfocar-me a mi mateixa, i recordo que em queien les llàgrimes de pensar el que m'havia costat aconseguir un equip propi i tenir el meu primer espai per treballar sola a Nova York.

Ara els nens petits tenen uns aparells molt més potents i precisos que aquell equip d'U-matic! Com que tenia accés directe a la teulada del pis on vivia, i des d'allà es veia en 360 graus la ciutat de Nova York, vaig col·locar-hi la càmera durant dos anys amb un cable llarg i així va néixer *From the center*, que va ser una de les primeres instal·lacions del món de 12 canals, amb 12 monitors. L'obra es va presentar a El Museo del Barrio de Nova York i després molts artistes em demanaven els monitors perquè no hi havia ningú que els tingués.

**Endinsar-se en un món tan nou i difícil en aquella època requeria un esperit investigador, com el que tenia el seu avi inventor. No ha deixat mai d'explorar noves possibilitats?**

---

**“Crec en la vida com a aventura, com a dansa, com a aprenentatge, perquè tots som creadors. Així és com em prenc la vida i la feina als 79 anys.”**

Mai, perquè soc més investigadora que una altra cosa. Em dedico a investigar la mirada, la tecnologia... Per això sempre he treballat amb persones d'altres àmbits. I sí, en tot plegat el meu avi hi té molt a veure. Ell, per exemple, va inventar unes ulleres que tenien uns prismes laterals, de tal manera que si te les posaves i miraves endavant veies l'habitació. Jo ja les tenia de petita.

Als 21 anys vaig patir un accident de cotxe molt greu i vaig estar enguixada i immobilitzada durant molt de temps; només podia veure el sostre. Un dia, el doctor Palazzí, que era qui em portava, va entrar a l'habitació i em va dir: “Joana d'Arc, et porto un regal!”. I eren unes ulleres semblants a les del meu avi, que em permetien, mirant amunt, llegir el llibre que tenia sobre la panxa. Totes aquestes coses han canviat els circuits del meu cervell i no ho he hagut de llegir, és que ho he viscut. Ja quan tenia 15 anys volia ser cineasta i m'ho van prohibir. He hagut de fer un viatge molt llarg, però quan es va presentar el film *Cartes d'Akyab* [un homenatge a les avantpassades birmanes de l'artista] a la Filmoteca, al cartell posava: “Eugènia Balcells, cineasta”. Ahà! M'ha costat 79 anys, però finalment hi ha algú que m'ha reconegut com a cineasta. Ho he aconseguit!

**Com a nascuda a Barcelona que és, voldria preguntar-li sobre l'obra més genuïnament barcelonina de la seva trajectòria, *Barcelona, postal de postals*.**

És una instal·lació semblant a una peça que vaig fer a Nova York el 1986, amb mil postals de l'Estàtua de la Llibertat, totes diferents, amb motiu del centenari del monument. És un gran *collage* que tracta un tema recurrent a la meua obra: la multiplicitat de la visió. És un trencaclosques simbòlic. En aquests moments, la peça encara està sota l'estàtua.

**I la peça de Barcelona, com la va fer?**

*Barcelona, postal de postals*, del 1991, és una obra encarregada per l'Ajuntament de la ciutat per instal·lar-la al soterrani que hi ha sota les fonts de la plaça de Catalunya. És una peça de 40 metres de llarg amb nou panells, un retrat de la ciutat de Barcelona amb més de 6.000 postals de diversos llocs: l'estàtua de Colom, l'Arc de Triomf, la Font Màgica, les Rambles, el Park Güell... Vaig tardar tres anys a fer-la, tota una aventura. Finalment, es va acabar instal·lant a l'edifici Fòrum el 2004. Havia d'estar-hi permanentment, però, quan es va decidir portar-hi el Museu de Ciències Naturals, la van treure i la van emmagatzemar. L'obra és propietat de l'Ajuntament, però la condició que vaig posar és que s'exposés públicament. Realment és una bogeria que una obra així no estigui exposada. No vull que sigui necessari que em

mori perquè es pugui tornar a veure. Per a mi, és una obra que simbolitza el meu amor per Barcelona.

**Al llarg de la seva trajectòria ha explorat a fons temàtiques com el feminisme, la fragmentació de la imatge, la cultura visual, la percepció, la llum, el cosmos... En quin tema li interessa aprofundir ara?**

Ara estic interessada a enfrontar-me a una obra que explorarà el camp quàntic, que em té totalment fascïnada perquè és una cosa que amb la ment no podem entendre. L'observador, el nostre cervell, el nostre desig i el nostre posicionament influeixen sobre la realitat. Aquí entrem en un lloc on només han entrat els místics, però que ara la física quàntica està explorant. Els nostres mòbils ja funcionen amb la quàntica. Ja estem utilitzant les qualitats de la física quàntica sense entendre-la. Molts dels grans invents contemporanis depenen del fet que una partícula es relaciona amb una altra que està en un altre lloc del planeta. Això ens obre un món immens de possibilitats.

**A l'obra *Becoming* hi ha la idea d'una dona que reneix una i altra vegada. Com ha evolucionat l'artista i la dona Eugènia Balcells?**

Hi ha una corba que regeix la nostra societat, que registra quan naixem, creixem, ens eduquem i evolucionem, i que, en arribar cap als 35 o 45 anys, ja només ens espera anar cap avall i estavellar-nos directament contra terra. Aquesta corba la tenim dins de les nostres cèl·lules. Ens l'han inoculada la publicitat i la pressió social. Però jo l'he esborrada de les meves cèl·lules i l'he substituïda per una que puja tranquil·lament, orgànicament, fins que arriba a ser paral·lela a la línia de l'infinit. Aleshores només cal fer un petit salt i canviar de dimensió.

Aquesta corba fa que no t'estavellis contra el terra perquè estem evolucionant i aprenent fins a la darrera respiració. Això vol dir que als més vells, que fa més temps que són a la corba, potser valdria la pena escoltar-los i no llençar-los com alguna cosa que molesta. A més, l'impuls vital és el mateix en un nen de tres anys, en una dona de trenta o en una persona que està al final de la seva vida. És la mateixa actitud i tots podem dialogar perquè estem dins de la mateixa corba. De l'altra manera és impossible, es crea una separació increïble entre edats; i entre sexes, ja no en parlem. Crec en la vida com a aventura, com a dansa, com a aprenentatge, perquè tots som creadors. Així és com em prenc la vida i la feina als 79 anys. I el que faig ara em sembla molt més interessant que el que feia quan era jove. Estic treballant, superviva i creant permanentment.



## Els públics de la cultura, convidats de pedra?

La crisi dels públics culturals ha convertit els espectadors en un bé molt preuat. Els gestors s'esforcen a seduir-los i, fins i tot, alguns espectadors reclamen ampliar les seves atribucions. En l'argot de la gestió cultural, s'ha passat de les polítiques d'accés —que la gent pugui anar al teatre— a l'accés als mitjans de producció —que pugui fer coses a escena. Potser la solució és que el públic passi de convidat de pedra a autor de la seva pròpia història.

**Miquel Valls** — Fa anys que es parla dels públics de la cultura. En aquest article, i per deformació professional, es farà referència majoritàriament als públics de les arts escèniques, però és una problemàtica que afecta altres disciplines artístiques (cinema, música, arts visuals...). I dic *problemàtica* perquè sovint s'ha vist així, "el problema dels públics", com si el públic tingués un problema que no afectés els altres agents de l'ecosistema cultural, com ara els artistes o els gestors. Ho resumia així Jordi Oliveras, activista cultural i responsable del projecte Indigestió, en una tertúlia el 2015: "En àmbits diferents es repeteix la idea que cal formar públics per a la cultura. Es fa des del sector dels empresaris de la cultura i també des d'alguns entorns de creadors, dient que cal transmetre a la gent les claus per poder-se relacionar amb la producció cultural. Sovint es diu que hi ha molta producció i de qualitat, però el problema és el públic".



"Accés obert", una pràctica de creació col·laborativa elaborada pel Taller de creació per a espectadors en el marc del festival Grec.

Fa anys, doncs, que aquest tema ocupa nombroses jornades professionals, debats, polítiques públiques, programes europeus i articles i comentaris en publicacions especialitzades i generalistes. Enguany farà deu anys que l'Institut Català de les Empreses Culturals va crear l'Àrea de Públics, on es dissenyen i desenvolupen estratègies de promoció dels públics culturals (també en diuen "creació de públics"). Des d'aquesta àrea s'impulsen les subvencions per a activitats professionals, que tenen com a objectiu precisament això, fidelitzar i incrementar els públics culturals a Catalunya.

Sembla, doncs, si tant espai ocupa i tanta gent i tants organismes s'hi dediquen, que el problema és dels importants. I pel que diuen els estudis, és una qüestió general (europea, almenys, no només d'aquí) i que no té a veure amb les barreres econòmiques (no vaig al teatre perquè no tinc diners), sinó més aviat d'interès (no vaig





© Teo Peiró

## La participació dels espectadors va des de trobades entre públic i artistes fins a la implicació en les programacions dels teatres.

En aquest context, i per donar alguns exemples més, durant el 2022 es van celebrar un parell de trobades sobre públics culturals a La Muriel, un espai situat al barri de Gràcia que gestionen l'actor Pau Roca i la seva companyia Sixto Paz. El que encenia la metxa dels debats era inevitablement la crisi de públics als teatres després de la pandèmia. Jaume Forés (de *Núvol*, el digital de cultura), present entre el públic, apuntava que, abans de la pandèmia, entre un 27 i un 28% de la població deia que, com a mínim, un cop l'any anava al teatre. Després de la pandèmia, aquest percentatge ha baixat fins al 20%. També entre el públic, l'emprenedor cultural Andreu Rami (del digital *Teatre Barcelona*) recordava una demolidora dada que es desprèn de l'última enquesta de l'Institut de Cultura de Barcelona: les arts escèniques interessaven a un 6% de la població de Barcelona. Hi ha un 94% de la població de la ciutat que ni regalant-li les entrades i posant-li una catifa vermella va al teatre. L'actor Pau Roca, des de la taula de ponents, deia: "Jo parlo amb molts amics que van poc al teatre, un o dos cops l'any, i tinc la sensació que no hi van perquè la gent necessita 'recuperar vida'". I seguia, "i això passa principalment pel retrobament als bars, als restaurants, a les sortides amb amics fora de la ciutat...". Tanmateix, Roca es mostrava optimista, i afirmava: "Aquesta gent tornarà".

Segons les dades de l'Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya, així ha estat: durant el primer trimestre de la temporada 2022-2023 s'ha produït un increment del 8% d'espectadors (o, el que és el mateix, 700.000 espectadors més) respecte del mateix període de la temporada anterior.

Paral·lelament a aquest moviment de promoció cultural per part de la política i els agents del sector, en aquesta última dècada hi ha hagut un segon moviment de crida a la participació dels espectadors. Roberto Fratini, professor de l'Institut del Teatre, dramaturg i teòric de l'art, es pregunta a què respon aquesta onada, que és altament compartida i consensuada a la societat: "*Participació* s'ha convertit en sinònim d'interactivitat, de capacitat d'estar junts, de fomentar un cert tipus d'unió, connexió o proximitat; perquè *participació* és sinònim de socialització, seu d'un fecund intercanvi d'experiències, opinions i sensacions; perquè la 'participació' és fins i tot un fenomen festiu". Aquest moviment participatiu s'ha concretat en mil i un formats i propostes que van, per dir-ne alguns exemples, des de les trobades entre públic i artistes fins a la implicació dels públics en les programacions dels teatres, la creació d'associacions d'espectadors, la presència de no professionals a l'escena o els espectacles de creació comunitària, com el projecte *La gata perduda* d'òpera comunitària que ha impulsat el Liceu i que es va poder veure la tardor passada amb la participació de més de 350 veïns del Raval.

al teatre perquè no m'interessa o perquè no tinc temps per anar-hi, que és dir el mateix, perquè a la gent que diu això, de coses per fer mai n'hi falten).

Un exemple: a finals del 2022, des d'Agost Produccions, organització especialitzada en la mediació cultural, vam fer un taller de sensibilització artística per a alumnes de batxillerat d'un centre educatiu del barri barceloní de la Bordeta, que s'acompanyava i es completava amb una sortida al teatre, a veure un espectacle fet i pensat per al públic jove. Doncs bé, tots els alumnes van fer el taller (bàsicament, perquè era en horari lectiu i hi estaven obligats), i poquíssims van anar a la sala aquell vespre, tot i que el teatre els regalava les entrades. Altre cop, això no va de diners. És com si aquells joves de primer de batxillerat tinguessin alguna cosa gravada a foc en el seu subconscient que els deia "això que m'estan dient no és per a mi".



L'Escola de l'espectador del teatre Grec va néixer per facilitar la comprensió dels conceptes que ajuden a descobrir el perquè i el com d'una obra de teatre, d'una coreografia o d'un espectacle.

En resum, en aquesta “era de la participació” en la qual estem immersos, els públics (o no públics) han passat a ser usuaris. O en l'argot de la gestió cultural, s'ha passat de les polítiques d'accés (que la gent pugui anar al teatre) a l'accés als mitjans de producció (que la gent pugui fer coses a escena). Però és real, tot això? És un compromís de veritat amb els públics?

### I Congrés d'Espectadors de Teatre

Durant la tardor passada es van celebrar a Barcelona dos esdeveniments internacionals d'una certa dimensió i originalitat que situaven l'espectador i el ciutadà en el centre del debat. D'una banda, un congrés d'espectadors de teatre, que tenia com a objectiu recollir les inquietuds, els reptes i els anhels del públic escènic. És a dir, un fòrum sobre els espectadors, però fent-los parlar, sense que els filòsofs, educadors, gestors culturals o artistes monopolitzessin el debat. I de l'altra, el segon esdeveniment destacat va ser Culturopolis, unes jornades internacionals organitzades per l'Ajuntament de Barcelona per reflexionar i pensar sobre els drets culturals. Ambdós esdeveniments compartien una mateixa agenda política, que passa altra vegada per la participació cultural dels ciutadans, el reconeixement de la diversitat, la creativitat, l'accés a les pràctiques culturals... Aturem-nos, però, en què va ser aquell singular congrés sobre els públics escènics.

El I Congrés d'Espectadors de Teatre, organitzat per Àfora-Focus i celebrat al teatre Romea entre el 24 i el 26 d'octubre del 2022, va aplegar prop de cinquanta persones d'arreu del món amb l'objectiu de recuperar l'energia col·lectiva després de la pandèmia. El comissari del congrés, Pepe Zapata, començava dient que els espectadors continuen sent els grans desconeguts i un enigma que tothom vol desvelar. A banda de les conferències i els tallers d'especialistes i professionals de les arts escèniques que van servir de marc conceptual —Zavel Castro, Roger Bernat, Antonella Broglia, Toni Jodar, Katya Johanson i Antonio Monegal—, el plat fort eren les intervencions

dels espectadors-congressistes, organitzades en cinc taules de debat, i la lectura del Manifest de Barcelona dels espectadors de teatre, que van elaborar durant les sessions de treball en línia prèvies a l'arribada a Barcelona. Tots els materials estan disponibles al web del congrés.

Les taules de debat van demostrar que hi ha múltiples maneres de participació dels espectadors en el fet escènic, alhora que també es va reivindicar l'espectador que només vol ser receptor, que compra l'entrada, va al teatre i torna cap a casa. Potser va faltar incloure aquest perfil d'espectadors (que és de llarg el més comú) al mateix congrés, per validar i reconèixer la seva pràctica i, d'aquesta manera, connectar amb el pols majoritari de la societat.

Si haguéssim de resumir els continguts de les experiències exposades, es podria dir que es van veure dos grans tipus de participació dels espectadors: una de caràcter més cívic o polític, i una altra de caràcter artístic. En tots dos àmbits, el marge de creixement és enorme i les institucions haurien de parar l'orella perquè tot això es pogués continuar desenvolupant. Escoles d'espectadors, comissions ciutadanes de programació o associacions d'espectadors que organitzen activitats són alguns exemples de pràctiques que van en la línia d'incidir en una major implicació del públic en allò que vol veure, en la formació i l'aprenentatge continu, i en la voluntat de teixir aliances i relacions entre espectadors, entre iguals.

Va ser interessant la defensa del model d'escoles d'espectadors, que sovint s'ha acusat d'elitista, tot apel·lant al desig d'autoformació i autoorganització dels mateixos espectadors, per iniciativa pròpia i sense respondre a cap agenda política. Entre els assistents,

---

**Hi ha dos tipus de participació dels espectadors: una de caràcter cívic o polític i l'altra de caràcter artístic. En tots dos, el marge de creixement és enorme.**



a la platea del Romea hi havia Laura Dulcet, de l'Associació d'Espectadors de Teatre del Mercat Vell de Ripollet, que fa més de 25 anys va defensar la recuperació d'un teatre abandonat i la gestió cívica de la programació, en un municipi on la part percentual del pressupost municipal que es destina a cultura és, per habitant, la segona més baixa de Catalunya. L'associació d'espectadors d'aquest teatre, juntament amb l'associació El Galliner de Manresa, vinculada al teatre Kursaal, són les iniciatives de programació escènica ciutadana més importants del país.

Pel que fa a les activitats de caràcter més artístic, a les taules rodones del I Congrés d'Espectadors de Teatre van destacar exemples d'activitats més o menys formals de trobades entre públic i artistes, la presència dels espectadors en els processos de creació i, finalment, la participació en la cocreació d'espectacles. Roberto Sánchez, espectador del Perú, assenyalava la importància de la part social dels espectadors quan van al teatre per damunt de l'artística. La gent —deia— a vegades té més ganes de compartir què li ha passat i com s'ha sentit veient una determinada proposta que no pas analitzant o coneixent com s'ha construït l'espectacle. L'enfocament de les activitats que citava aquest espectador peruà és singular, perquè habitualment l'aproximació que fa el públic envers els espectacles és molt intel·lectual o racional, i, en canvi, ell defensava una aproximació emocional, que clarament té menys reputació en l'àmbit social.

El congrés va finalitzar amb la lectura del Manifest de Barcelona dels espectadors de teatre, que incloïa algunes demandes concretes, però sobretot reflexions i preguntes al voltant de la identitat, la representativitat i el rol del públic: "Quina relació volem tenir amb els artistes? Què vol dir respondre a un espectacle? Com a espectadora, és interessant conèixer l'artista després de l'espectacle? Com podem fer que el públic tingui un paper més actiu?".

### De quins mals pateix el públic?

Més enllà dels estudis i els informes sobre els públics de la cultura, i segons l'experiència a Agost Produccions de més de deu anys en contacte amb els públics escènics, podríem dir que els espectadors pateixen d'alguns mals (sobretot quan es relacionen amb propostes de creació contemporània) i això explicaria el desig de participació i implicació activa amb el fet escènic.

Fa pocs dies, a la revista *Nativa* es va publicar un article del músic Kike Vela que se sincera així: "Com a músic i creador d'espectacles, després d'actuar mai he tingut una xerrada nutritiva i crítica amb els assistents al voltant del que acabaven de veure". Per què passa això? Com és possible que, a partir d'una peça artística, no hi pugui haver un diàleg constructiu? En el cas de les arts escèniques, una de les activitats estrella de participació del públic són les xerrades postfunció que s'organitzen després dels espectacles entre la companyia i el públic assistent. En la majoria dels casos, la xerrada està mal dissenyada, i això provoca que aflorin alguns d'aquests mals. Bàsicament, el que succeeix és que la relació continua sent jeràrquica, en un moment en què l'espectacle

ja s'ha acabat i que l'obra ja no és de l'artista, és del públic. L'artista continua ocupant el centre de la conversa i el que normalment fa és explicar la peça, com s'ha creat, què és el que pretenia dir... A més, el disseny està captat *de facto*, perquè qui s'atreveix a dir-li directament a l'artista alguna cosa negativa i en presència dels espectadors-fans? Això fa que el to habitual de la conversa sigui d'adulació cap a la companyia, a banda que l'espectador parla utilitzant grans paraules per demostrar la seva cultura i ser escoltat per la resta. Exageracions (poques) a banda, quin sentit té tot això? S'ho preguntaven els espectadors del Manifest i, com també sembla, els artistes.

Què els passa als espectadors? Si haguéssim de fer un "retrat robot" del públic d'avui, diríem que és un conjunt d'individus (bàsicament, dones) que assisteix anònimament a una sala per veure immòbil i mut el que d'altres (polítics, gestors, artistes) han pensat per a ell i que pateix de diversos mals: no ho entén, no se sent prou intel·lectual, li agradaria anar més enllà de la butaca i se sent utilitzat (se'l busca quan se'l necessita). Potser la solució passa per les iniciatives que s'esmentaven al Congrés d'Espectadors, i perquè l'espectador recuperi terreny perdut en l'aspecte polític (autogestió) i en el creatiu, que ha estat delegat als polítics-gestors i artistes. De convidats de pedra a autors de la seva pròpia història.



Espectadors-congressistes assistents al I Congrés Internacional d'Espectadors de Teatre, celebrat a Barcelona la tardor passada.

© Vincenzo Rigogliuso



Pepe Zapata, comissari del Congrés d'Espectadors, i Miquel Valls, coordinador.

© Vincenzo Rigogliuso

# Històries de la Model, les veus d'un segle de canvis

**Jordi Canyissà** — La presó Model de Barcelona va tancar les portes el 8 de juny del 2017. Just l'endemà s'haurien complert 113 anys de la seva obertura. L'evolució d'aquest centre penitenciari corre paral·lela a la història de la ciutat de Barcelona i a l'evolució política, social i urbanística del país. Una petita però molt significativa part d'allò que es va viure entre els seus murs es recupera ara en un còmic documental titulat *Històries de la Model*, amb guió del periodista Jordi de Miguel, dibuixos de la il·lustradora Susanna Martin i editat per l'Ajuntament de Barcelona.

Seguint un model de reportatge periodístic, aquest còmic de no-ficció barreja la cronologia amb les vivències de persones que van conèixer bé el recinte i que aporten la part més humana i emotiva del relat. El guionista fa de fil conductor i, amb la llibreta a la mà, visita les velles cel·les amb l'historiador César Lorenzo. Com a contrapunt, introdueix la veu de quatre homes i dones que van passar per la Model en diverses etapes i que expliquen les històries a les quals fa referència el títol.

Un dels encerts del llibre és la tria d'aquests testimonis, que representen la variada tipologia de presos que van acabar en el centre penitenciari. L'advocat August Gil Matamala va conèixer la presó de ben petit perquè hi anava a veure el seu pare, un republicà empresonat l'any 1945. En el petit August naixerà un "antifranquisme incondicional" que

canalitzarà militant clandestinament al PSUC i obrint, més tard, un bufet per a treballadors empresonats. Li quedarà gravada per sempre l'olor de la presó: "Olor de ranxo, de suor i de por".

Gil Matamala permet parlar de l'exili, de la lluita sindical, dels consells de guerra o de les tortures, mentre que la historiadora Anna Sallés rememora les manifestacions estudiantils, les protestes de principis dels anys seixanta i el paper de les dones represaliades pel franquisme. La Model va ser pensada per acollir homes, però les vivències de Sallés demostren que no sempre va ser així. La seva estada allà, mentre el seu company, el novel·lista Manuel Vázquez Montalbán, era al mòdul d'homes, permet evocar les "diferències de classe impressionants" que hi havia en funció de la procedència de les preses.

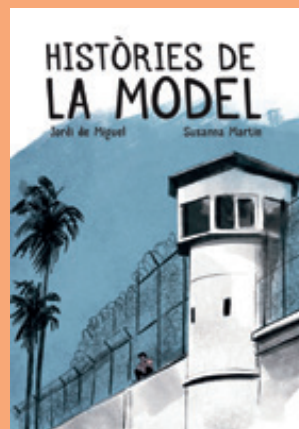
D'altra banda, el testimoni de Josep Ferrándiz, membre clandestí del Partit Comunista d'Espanya (Internacional), revela una altra part de la història: les despietades sessions de tortura de la policia de Franco a la comissaria de la Via Laietana. Irònicament, passar d'aquell espai on s'actuava sense cap garantia i anar a la Model va ser, per a Ferrándiz, "una paradoxal sort d'alliberament", malgrat que a la presó "imperava la impunitat".

Finalment, la convulsa segona meitat de la dècada de 1970 es tracta a través del Jordi, empresonat per

dos roboratoris a empreses. És l'època del *desarrollismo* i d'un creixement desestructurat als barris de l'àrea metropolitana. La pobresa i la marginalitat del carrer es traslladen a una presó excessivament massificada. Temps de tensió, protestes i motins.

L'auge de la novel·la gràfica ha permès demostrar a nous lectors que allò que sempre s'ha anomenat *còmic*, *historieta* o *tebeo* és un mitjà plenament vàlid per a qualsevol relat, també aquells que s'allunyen de la ficció. L'autobiografia va irrompre amb força a partir de la dècada dels setanta i, darrerament, han estat els reportatges periodístics els que han trobat en les vinyetes un espai propici per tocar temes com la crisi humanitària dels refugiats, els problemes mediambientals o la vida dels palestins a la franja de Gaza.

La publicació d'aquest còmic sobre la Model és un exemple més en aquesta línia, i, per fortuna, no serà un cas aïllat. *Històries de la Model* és el primer llibre de la nova col·lecció "Barcelona, memòria en vinyetes", que publica l'Ajuntament de Barcelona amb l'assessorament de l'editora especialitzada en còmic Montserrat Terrones. Una aposta per la novel·la gràfica que ja té un segon títol, dedicat a la vaga dels lloguers de l'any 1931 a la ciutat.



---

**El còmic documental de Jordi de Miguel i Susanna Martin ressegueix l'evolució de la presó barcelonina i les vivències d'algunes de les persones que hi van passar.**

---

***Històries de la Model.* Jordi de Miguel i Susanna Martin**

Ajuntament de Barcelona, 2023. 97 pàgines

---



Ara no puc, però, si segueixo, podré. Tal vegada més endavant no és tan fosc.

# Una recopilació del llegat pacifista d’Arcadi Oliveres

**Pablo Aguiar** — Arcadi Oliveres (1945-2021) va ser moltes coses: mestre, inspirador, activista, escriptor, investigador per la pau, infatigable conferenciant, agitador de ments..., però, a l’hora de plasmar per escrit el seu pensament pacifista, va ser, probablement, el més prolífic de la seva generació. Intentar recollir en un únic volum una selecció dels seus escrits sobre la pau és una tasca tan fascinant com difícil. Jordi Algué i Mar Valldeoriola van acceptar el repte, i el resultat —el llibre *Papers de pau*, editat per l’Institut Català Internacional per la Pau i Angle Editorial— és excel·lent. I ho és en diferents sentits, almenys en quatre, a parer meu.

En primer lloc, el volum no deixa de ser, d’alguna manera, una breu història del moviment per la pau a Catalunya i a Espanya, del qual Oliveres, sense cap mena de dubte, va ser un dels pioners i artífexs. Des dels anys setanta del segle passat, la seva implicació a totes i cadascuna de les reivindicacions socials vinculades al pacifisme és constant, i el llibre n’és una bona mostra: la lluita contra la pena de mort i la reivindicació de la pau als anys setanta; els agitats vuitanta i la mobilització contra l’OTAN, que tant de mal va fer, però que tan útil va resultar a l’hora de cohesionar el moviment pacifista.

D’aquella època, Algué i Valldeoriola també recuperen dels primers articles escrits sobre l’objecció fiscal, tema que després el moviment pacifista va liderar,

però que fins aquell moment era força desconegut a Catalunya. Dels anys noranta, destaquen el treball contra l’armament desproporcionat, la indústria bèl·lica i les conseqüències econòmiques de la inversió en armament, així com la defensa de la insubmissió i la reivindicació del 0,7% a cooperació per al desenvolupament. A partir del nou segle, les reivindicacions del moviment pacifista es diversifiquen, eixamplant temàtiques, i així ho recull també el volum. Resseguir els escrits d’Arcadi Oliveres ens permet conèixer l’evolució del moviment.

## Un divulgador de la pau positiva

En segon lloc, Oliveres va ser un divulgador en el sentit més ampli i noble que podem imaginar. Un divulgador de la pau. I ho feia amb una varietat de registres enorme. La diversitat dels textos recollits al volum així ho testimonia. Hi trobem des de cartes enviades al president fins a la transcripció d’alguna de les seves mítiques xerrades, textos d’anàlisi de la situació del moviment per la pau, articles de diari i escrits científics fruit de la seva tasca investigadora a la universitat. L’Arcadi era un tot terreny capaç de modular i adaptar el seu discurs, depenent del públic i l’objectiu que cercava.

En tercer lloc, quan parlem de pau sovint fem esforços per traslladar la idea d’una pau positiva. La pau negativa és entesa com l’absència de guerra, però els pacifistes no

aspirem tan sols a un món lliure de l’exercici de la violència explícita, volem anar més enllà; creiem en la pau com quelcom semblant a la idea de justícia. No és suficient l’absència de guerra, cal lluitar per assolir uns nivells de pau més amplis. Doncs bé, Oliveres i el seu pensament i acció, que tan fidelment queden recollits al llibre, tradueixen aquest concepte de pau positiva. Perquè no es va dedicar únicament a lluitar contra les guerres —que també—, sinó que la seva obra i la seva trajectòria ens permeten comprendre la necessitat d’una pau positiva en un sentit ampli.

En darrer lloc, i probablement el més important, el llibre ens permet apropar-nos a una figura tan emblemàtica com la d’Arcadi Oliveres. Per als que tantes vegades vam tenir la sort de sentir les seves conferències, rellegir alguna de les transcripcions resulta nostàlgic i evocador. En fer-ho, al meu cap rebruny la seva veu. El seu sentit de l’humor, així com la desorbitant aportació de dades i d’informació, feien d’aquelles xerrades un gaudi enorme que, gràcies a haver estat recollides en aquesta obra, podem tenir presents.

Per als que vam tenir la sort de conèixer-lo, el llibre és una manera de continuar a prop seu. Qui no va poder seguir la trajectòria d’Arcadi Oliveres al llarg de la seva vida té ara una fantàstica oportunitat de fer-ho llegint aquest llibre.



---

**El sentit de l’humor d’Arcadi Oliveres i la desorbitant aportació de dades i d’informació feien de les seves xerrades un gaudi enorme.**

---

***Papers de pau.* Jordi Algué i Mar Valldeoriola**

Institut Català Internacional per la Pau i Angle Editorial, 2022. 344 pàgines

---



Mai no sabrem d'on venen, com succeeixen ni per què els fets que, de cop i volta, fan canviar el rumb de la nostra vida.





L'obra de tinta, llapis i fil de cotó sobre paper, d'Elena del Rivero, porta el nom de *Cartes a la mare*.

## EL MACBA es posa en hora

Elvira Dyangani Ose va inaugurar, el desembre del 2022, la seva primera exposició de la col·lecció del MACBA. Després de mostres organitzades cronològicament i d'altres amb tesis de caire sociopolític, s'ha volgut posar en relleu, com indica el mateix títol, la *Intenció poètica* de les obres.

Els nens i les nenes tenen veu política? Els adults sabem quines són les seves demandes? Els polítics les tenen en compte en els seus programes? L'artista colombià Iván Argote (Bogotà, 1983) té una llarga trajectòria en el treball amb els més petits: ell mateix és fill de dos dels fundadors del partit Cambio Social i, més endavant, del Partido Socialdemócrata Colombiano, i des de l'any 2011 imparteix un taller de protesta per a infants de quatre a vuit anys. Ara com ara, l'ha fet més de vint cops en més d'una dotzena de ciutats d'Europa, l'Àfrica, Llatinoamèrica i els Estats Units. Les imatges i els documents del taller que va realitzar en un museu francès, recollits en una instal·lació titulada *Activísimme!!*, 2011-2013, són una de les troballes de la nova exposició de la col·lecció permanent del MACBA, titulada *Intenció poètica*. Està comissariada per la directora del museu, Elvira Dyangani Ose; la conservadora de la col·lecció, Antònia Maria Perelló, i les conservadores Claudia Segura i Patricia Sorroche.

N'hi ha moltes més, com *Updated*, la instal·lació de Pep Duran (Vilanova i la Geltrú, 1955) que vol trencar amb les inèrcies, perquè talla el pas al visitant i l'obliga a decidir si trepitja l'obra o si busca un camí alternatiu per entrar dins les sales. També la coneguda *Ajuda humanitària* de Núria Güell (Vidreres, 1981), una obra que neix fruit del matrimoni amb el cubà que li havia escrit la carta d'amor més bonica, perquè ell pogués obtenir la nacionalitat espanyola. Al MACBA aquest treball es pot veure en el format inèdit d'una gran instal·lació que reproduïx el menjador d'una casa. I *Helicon*, el vídeo de Fito Conesa (Cartagena, 1980) en el qual set músics invoquen la fi

---

Col·lecció del MACBA. *Preludi. Intenció poètica*

MACBA. Fins a mitjans del 2024

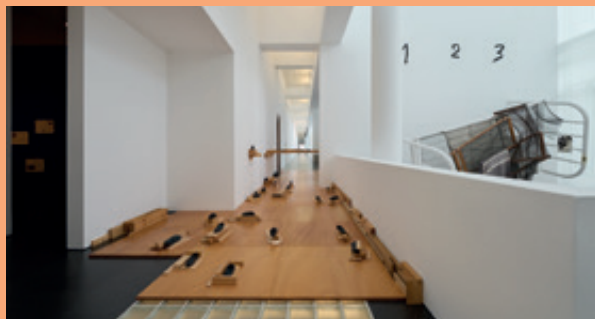
---

## El colonialisme i els temes identitaris hi són presents amb unes fotografies de Daniela Ortiz que aborden el passat negrer d'Antonio López i Joan Güell.

del món en un llac artificial creat amb restes de l'activitat minera de La Unión.

Núria Güell i Fito Conesa són dos dels artistes que s'estrenen en una exposició de la col·lecció del MACBA. També hi debuten Bernat Daviu (Fonteta, Girona, 1985), amb uns vídeos d'uns ballarins entre quadres de patums, com Gerhard Richter i Sean Scully, Regina Giménez, Mirtha Dermisache, Kristina Kostadinova, Àngela de la Cruz, Àngela Ferreira, Magdalena Jitrik, Amalia Pica i Sandra Gamarra. Així mateix, hi trobem Zoe Leonard (Nova York, 1961) amb un poema que reclama una presidenta lesbiana per als Estats Units, a més de Mar Arza, Concha Jerez i Elena del Rivero. S'hi poden veure obres noves d'altres artistes que havien passat per la col·lecció, com el mateix Iván Argote, Dora García, Laia Estruch, The Otolith Group, Tres, Jorge Ribalta i Ignasi Aballí. Aquest darrer (Barcelona, 1958) és el protagonista, juntament amb Regina Giménez (Barcelona, 1966), d'un altre dels moments més sucosos del recorregut: la instal·lació *Vitrines CMYK*, on els tints minimalistes d'ell dialoguen a través del color amb les teles còsmiques d'ella.

Les claus d'un altre d'aquests diàlegs són el colonialisme i els temes identitaris, i el protagonitzen unes fotografies de Daniela Ortiz (Cusco, Perú, 1985) en què aborda el passat negrer de personatges com Antonio López i Joan Güell, amb la catifa interactiva de Tere Recarens (Arbúcies, Girona, 1967), evocadora d'una catifa llegendària sassànida. Associacions com aquesta són fruit del plantejament renovador que Dyangani ha introduït en la col·lecció després de cinc anys d'exposicions cronològiques i de plantejar-se com sortir d'uns discursos comissarials i museogràfics que acaben "reduïts a una mena d'afàsia".



© Miquel Coll / MACBA  
La creació de Pep Duran talla el pas al visitant i l'obliga a decidir si trepitja l'obra o bé busca un camí alternatiu.

### Amb afany trencador

És possible que un museu posi les obres i les seves maneres d'experimentar el món al centre de tot?, es pregunta Dyangani Ose, seguint el poeta i filòsof martiniquès Édouard Glissant. En paral·lel a les obres exposades, l'afany trencador de Dyangani i les seves col·laboradores comissàries també es fa notar en el tractament de l'espai. Com amb la peça de Pep Duran, les comissàries es rebel·len contra les limitacions i el pes simbòlic de l'edifici de Richard Meier, per tot el que significa com a edifici icònic i com a reinterpretació de l'arquitectura del moviment modern i de Le Corbusier. La *Corner piece* de Richard Artschwager (Washington DC, 1923 - Albany, Nova York, 2013) està exposada en un lloc insospitat i, sobretot, la mostra inclou una peça de Luz Broto (Barcelona, 1982), consistent en la creació d'una nova paret que anirà creixent i que acabarà clausurant l'espai de l'exposició.

Sobre la nova mostra de la col·lecció es pot concloure que el MACBA s'ha posat en hora: en lloc del pes que han tingut tradicionalment les pràctiques artístiques dels anys seixanta i setanta en la història i els discursos del museu, ara una gran part de les 127 obres i els 88 llibres d'artista —un reflex de la tasca del Centre d'Estudis i Documentació— de gairebé un centenar de creadors són dels últims vint anys. El museu també ha satisfet amb escreix l'assignatura pendent d'acollir els artistes catalans més joves.

Dyangani i el seu equip han fet una gran tasca en l'àmbit institucional perquè han sabut donar valor a les adquisicions que l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya han fet per al museu en els últims anys, i al mateix temps a les compres de la Fundació MACBA, amb uns pressupostos que sovint no estan a l'abast de les arques públiques catalanes. El format també és insòlit en aquest museu, perquè canviarà cada sis mesos fins que l'exposició acabi a mitjans del 2024. En aquestes dues transformacions es veurà créixer el nombre de peces dels anys vuitanta, que són minoria en aquesta ocasió.

### Antoni Ribas Tur, text



© Miquel Coll / MACBA  
La catifa interactiva, obra de Tere Recarens, evoca una catifa llegendària sassànida.

Exposició comissariada per Elvira Dyangani Ose, Antònia Maria Perelló, Claudia Segura i Patrícia Sorroche  
Visites comentades cada dissabte a les 18.00 hores, a càrrec d'Avalancha, col·lectiu d'investigació artística i educativa



**Sento un amor  
furiós per tota  
aquesta merda**  
**Irene Pujadas**

Ella va pedalar just quan el semàfor es posava vermell, ell va avançar abans d'hora: va resultar-ne un accident de trànsit.

El manillar d'ell sobre el tronc d'ella, la roda d'ella sobre la tíbia d'ell; la noia va fer dues passes enrere i va desplomar-se sobre una tanca de ferro i un arbust, molt dramàticament, la barbeta amunt i el dors de la mà al front, com en una òpera.

Era de matinada, a Provença amb Sicília. Ell s'hi va acostar, cautelós, va tocar-li el diafragma i va dir: *Somebody please call an ambulance*. De darrere els arbustos van sortir tres o quatre barcelonins disposats a salvar qualssevol menys a si mateixos, àvids d'alimentar les ninetes amb una mica de sang i fetge, contents de ser d'utilitat. Els barcelonins van trucar al 112. Ella va dir: *Com a mínim m'he trencat les costelles*. Ell va acompanyar-la a l'ambulància, un home responsable. Van passar la nit a urgències entre adolescents amb comes etílics, persones amb mals al cos i a l'ànima, i ancians abandonats pels passadissos. Ella no s'havia trencat res de res. Ell tenia unes mans boniques. Van sortir de l'hospital a les sis del matí i a les sis i cinc ja s'havien arrambat ferotgement i s'havien fet un petó amb llengua.

Ell era d'Irlanda. Havia vingut a passar unes setmanes a Barcelona i se'n tornava l'endemà. *How original*, va dir ella. Ell li va dir que havia vingut, en certa manera, a fer teràpia de xoc. Era d'un poble molt petit i sempre li havien explicat llegendes horribles sobre la vida a ciutat: bojós, bruixots, segrestadors, cartells amb gent desapareguda. Li havien dit que a Barcelona cuinàvem els turistes a la cassola, que els posàvem a les paelles de mar i muntanya i els veníem als restaurants de les Rambles, anglesos menjant anglesos; li havien dit que a Barcelona hi entraves vestit i en sorties despullat; li havien dit que la gent et cridava en idiomes estranyíssims i que estava ple de pintades que convidaven tothom a fotre el camp. A ella tot això li va fer molta gràcia. Va demanar-li més detalls. Feia bo. Van trobar un forn obert. Ella va dir que ell havia de convidar als croissants, que era la taxa turística. El dia es deixondia a la ciutat de Barcelona: els comerciants escombraven i fregaven la seva parcel·la de carrer, els cambrers muntaven la paradeta a la terrassa, la gent es regalava un parèntesi entre família i feina amb un tallat de barra de bar. I de cop tornaven a ser a Provença amb Sicília, la cantonada del sinistre. Teatral, excèntrica, ella va recolzar el cos a la mateixa tanca d'abans i ell va menjar-li la boca amb molta gràcia, amb molta força i amb molta traça, i darrere del cap d'ella encara hi veia un tros de Sagrada Família.

Ella treballava de vigilant de sala a la Fundació Joan Miró. Era una cosa temporal. Va dir-li: *Acompanya'm i t'entro*. Ell tenia una d'aquelles aplicacions per llogar motos i van agafar tots els semàfors en verd, tots i cada un d'ells, un dimecres d'agost al carrer d'Aragó, a Barcelona. El vent de cara, poca gent. No van veure ni un accident, no van sentir ni un clàxon ni una ambulància. La ciutat es rendia als seus peus. Ella va dir-li que podia entrar a veure uns quants mirós i després anar a fer un cafè. Ell va estar molta estona mirant-se els quadres de la sala que ella vigilava. Primer era còndid, però després va dir, bromejant, que tot això ho hauria pogut dibuixar un nen. Un nen? Ella li va dir: *Go away*. Ella estava molt cansada, treballant de vigilant de sala a la Fundació Joan Miró, tota dreta un dimecres d'agost a la ciutat de Barcelona. Fotia una calor insuportable, aquest imbècil quasi li trenca les costelles i no havia dormit una merda. Va tornar-hi: *Go away*. Ell es va pensar que ella bromejava. Ell va dir que apreciava l'art modern. Però bromejava, ella? No bromejava. Li va dir:



© Fiona Campreciós

### **Irene Pujadas i Farré**

Nascuda a Sant Just Desvern el 1990, viu a Barcelona. Va treballar cinc anys a la revista *Butxaca* i ha escrit per a mitjans com l'*Ara Llegim*, *La Llança* o *La Lectora*. El 2020 va guanyar, *ex aequo* juntament amb Laia Viñas, el Premi Documenta amb el llibre de contes *Els desperfectes* (L'Altra Editorial). Fins al 2022 va ser una de les editores de la revista *BRANCA* i actualment treballa a Angle Editorial.



*Go away or I'll call security*, i va començar a parlar pel *walkie-talkie*. El noi va fotre el camp. Assegut al Marcelino, va aprofitar per fer el *check-in*, va mirar-se la ciutat i va sentir uns quants sentiments, sentiments estranys i profunds. Quan la noia va sortir, dues hores més tard, ell l'esperava a la porta, un home diligent. Va agafar-li la mà, va guiar-la amb gentilesa fins als jardins del costat i va menjar-li la cara amb fruïció, i també el coll i les orelles, i ella li va fotre mà ben fort, primer per fora i després per dins, i l'afer va anar caldejant-se i desplegant-se entre arbustos i pèrgoles, entre rosers, acàcies i tarongers.

Quan van plegar van callar durant una bona estona, i al final ell va dir: *It's so very hot*, i ella va estar-hi d'acord. Ella va dir-li d'anar a casa seva, que vivia a prop i que estava en possessió d'un ventilador. Van caminar Montjuïc avall, fins al Poble-sec i després fins al Paral·lel. Sentien la tristesa de després del mal sexe, també l'excitació de després del mal sexe. Eren les quatre de la tarda i la ciutat de Barcelona mandrejava: una dona passejava un caniche tallat com un arbust de Versalles; un repartidor

amb un carro de caixes intentava —en va— driblar una anciana que passejava; un home es recolzava en una paret sense cara d'esperar res ni ningú, pel simple plaer de ser-hi. Ella va mirar-se la cara d'ell i va sentir una necessitat impetuosa de menjar-l'hi tota, i ell a ella també.

Van morrejar-se llargament, mentre caminaven. Era agost, *cagon Déu!*, ja podies rajar de calor que hi havia pressa per grapejar-se, per fer-se petons, per tastar la carn dels altres.

Ella va girar la clau del pany i va cridar: *Ei*. Temptejava el terreny. De dins va venir una veu que deia: *Ei*. Ella va dir: *Vinc amb un guiri*. L'altra veu va riure i va dir: *En peores plazas hemos toreado*. Ell esperava a l'entrada del pis. Tenia por que el cuinessin a la cassola, l'última nit de la seva teràpia vacacional a la ciutat de Barcelona. Ella va convidar-lo a l'habitació i va engegar el ventilador al 3. Llavors, diverses sensacions: llanguiment, ronseria, mandra. Van dormir durant ben bé quatre hores. Ell va despertar-se perquè ella li llepava la sal de la suor. Manyagues tòrrides i lentes, pells que llisquen. Ella va asseure's al balcó i va fumar una cigarreta. Sentia el rebombori del carrer, el rum-rum dels bars de sota de casa. La nit queia i la gent sortia dels seus caus, com les cuques, i s'entregaven a la tabola, a la *parranda*, a dissoldre's en els altres. Encara feia calor i la ciutat fotia una pudor insuportable. Ella va dir: *Sento un amor furiós per tota aquesta merda*. Llavors el seu estómac va fer un crit i l'estómac d'ell va fer un gruny i van baixar a fer un kebab, sense picant; la tranquil·litat d'aquella bola de carn fent voltes per sempre.

Era fàcil entregar-se a un amor d'una nit. Ella li llepava l'oli dels llavis davant del ventilador, ell va menjar-se un tros de carn d'entre les dents d'ella, les cabelleres els voleiaven com en una pel·lícula. Ell va dir que l'endemà hauria de marxar d'hora, per fer les maletes. Ella no va

---

Eren les quatre de la tarda i la ciutat de Barcelona mandrejava: una dona passejava un caniche tallat com un arbust de Versalles.



**Els desperfectes**  
L'Altra Editorial, 2021



---

Ell va dir-li que sentia una reverència profunda per la nit que havien passat junts i que la convidava al seu poblet de County Clare, a Irlanda. S'alegrava molt de tornar a casa sencer.

dir res. Què havia de dir? Va acariciar-li el paquet mentre els bressolava la son i fins que la son va guanyar-los. A la matinada els va despertar un rebombori. Ell, alarmat: *What's going on?* Les mans a la barana del balcó, els peus tocant-se, es miraven els borrarxos, els guiris, els sarauistes, els passavolants. Ella tenia l'ull entrenat per captar carteristes.

Li anava dient: *Mira allà*, i ell deia: *What? Where?*, i al cap de dos minuts algú es posava les mans a una butxaca i feia un esclai o mirava els peus, i ja no hi tenia la bossa. Des dels balcons, en calces o en pijama, en barnús, rebentats i lleganyosos, els veïns, tots junts, es miraven l'espectacle.

Quan va acompanyar-lo al metro era molt d'hora. Va baixar amb ell fins davant les màquines. Ell va dir-li que sentia una reverència profunda per la nit que havien passat junts i que la convidava al seu poblet de County Clare, a Irlanda. S'alegrava molt de tornar a casa sencer, amb totes les extremitats intactes. Ella va menjar-li la boca amb passió, amb fúria, amb desdeny, i després va marxar sense mirar enrere. Les escales mecàniques s'havien espatllat i no ho va veure fins que ja hi era, i va haver de pujar-les caminant. Anant cap a casa tenia les galtes plenes de rímel, tenia els músculs cansats i va trepitjar un xiclet. La calor començava a estrènyer els cossos i les animetes. Un grup de gent s'havia reunit al voltant d'un gat mort; li havien posat un llençol blanc per sobre; algú parlava. La ciutat de Barcelona s'aixecava, un dia més: gent tirant galledes d'aigua al pixum, bicicletes esbroncant automòbils, comerciants aixecant persianes.





Si he quedat tan bé en aquesta foto, per què no puc tornar a començar?

## **Barcelona Metròpolis**

**Número 126**

Abril 2023

### **Direcció**

Milagros Pérez Oliva

### **Consell de redacció**

Marc Andreu, Águeda Bañón,  
Sara Berbel, Ismael Blanco, David Bravo,  
Judit Carrera, Najat El Hachmi,  
Sonia Fuertes, Mayo Fuster Morell,  
Marina Garcés, Oscar Guayabero,  
Sara Moreno Colom, Ismael Peña López,  
Milagros Pérez Oliva, Bernat Puigtobella,  
Genís Roca, Joan Manuel Tresserras

### **Coordinació editorial**

Imma Muñinos Cotaina

### **Suport de coordinació i plec de cultura**

Gemma Martí Coma

### **Edició de textos**

Gemma Martí i Mar Claramonte  
(Edicions Clariana)

### **Col·laboradors**

Pablo Aguiar, Paula Barrantes, David  
Bueno, Magí Camps, Jordi Canyissà,  
Montserrat Dolz, Sandra Escapa,  
Montse Frisach, Maria González,  
Antonio López-Gay, Isidro Maya,  
Jordi Nopca, Oriol Pàmies,  
Irene Pujadas, Antoni Ribas Tur,  
Julia Rosanna Sánchez-Valverde,  
Catalina Serra, José Ramón Ubieto,  
Miquel Valls

### **Il·lustracions**

Genie Espinosa

### **Portada**

Genie Espinosa

### **Fotografia**

Josep Aznar, Nikolaus Brade,  
Cristina Calderer, Dani Codina,  
Miquel Coll/MACBA, Paola de Grenet,  
Maria Espeus, Teo Peiró, Vincenzo  
Rigogliuso / Imatges Barcelona,  
Ajuntament de Barcelona, Nitidus  
Arquitectes SLP

### **Infografia**

Carles Javierre

### **Correcció i traducció**

textosBCN

### **Producció**

Òscar Carreño Montero

### **Distribució**

M. Àngels Alonso

### **Dipòsit legal**

B. 37.375/85

ISSN 2340-129X

### **Editor**

Ajuntament de Barcelona

### **Consell d'Edicions i Publicacions**

Jordi Martí Grau, Marc Andreu Acebal,  
Águeda Bañón Pérez, Xavier Boneta  
Lorente, Marta Clari Padrós, Núria  
Costa Galobart, Sonia Frias Rollón,  
Pau González Val, Laura Pérez Castaño,  
Jordi Rabassa Massons, Joan Ramon  
Riera Alemany, Pilar Roca Viola,  
Edgar Rovira Sebastià, Anna Giralt Brunet

### **Directora de Comunicació**

Águeda Bañón

### **Directora de Serveis Editorials**

Núria Costa Galobart

Direcció de Serveis Editorials:

Passeig de la Zona Franca, 66

08038 Barcelona

Telèfon: 93 402 31 31

*Els articles de col·laboració  
expressen l'opinió dels seus autors,  
no necessàriament compartida pels  
responsables de la revista.*

*Els continguts escrits de Barcelona  
Metròpolis es troben disponibles al lloc  
web de la publicació sota una llicència  
Creative Commons de Reconeixement-  
No Comercial-Compartir Igual 2.5  
Espanya.*

### **Web**

<http://metropolis.barcelona>

### **Twitter**

@bcnmetropolis

### **Correu electrònic**

[bcnmetropolis@bcn.cat](mailto:bcnmetropolis@bcn.cat)

### **Butlletí electrònic**

Ompliu aquest formulari per rebre  
el butlletí de la revista:

[http://comunica.barcelona.cat/  
newsletters/metropolis/ca](http://comunica.barcelona.cat/newsletters/metropolis/ca)

# Dossier

## Adolescents sota pressió

Preu: 6 euros



42-51

### Entrevista

**Francesc Serés**

“Durant el procés hem jugat amb foc i ens hem cremat”  
de Magí Camps

4-9

**David Bueno**

El cervell dels adolescents, una època de canvi i transformació  
10-14

**Sandra Escapa**

La soledat no desitjada: quan estar connectat no és suficient  
16-19

**Julia Rosanna**

**Sánchez-Valverde**

El parany del discurs que porta els joves a la precarietat  
20-25

**José Ramón Ubieta**

Adolescències híbrides: entre la presència i la virtualitat

26-30

**Paula Barrantes  
i Maria González**

Des d'on mirem la sexualitat adolescent?

32-35

**Montserrat Dolz**

Benestar i resiliència per a un creixement saludable  
36-40

**Isidro Maya**

El poder transformador del voluntariat en l'adolescència

52-56

### Visions urbanes

**Impacte de la migració qualificada i els nòmades digitals en la transformació de Barcelona**

d'Antonio López-Gay

58-64

### Visions urbanes

**La biblioteca més gran de Catalunya, nova locomotora cultural**

de Jordi Nopca

66-74

### Barcelona en dades

**Hub de tecnologia digital**

d'Oriol Pàmies i Carles Javierre

77-95

### Plec de cultura

**Debat. El futur dels museus. A la recerca de (nous) públics?**

**Entrevista. Eugènia Balcells**

**Tendències. Els públics de la cultura, convidats de pedra?**

**Libres. Històries de la Model / Papers de pau**

**Exposicions. El MACBA es posa en hora**

96-99

### Relat

**Irene Pujadas**

Sento un amor furiós per tota aquesta merda

Versión castellana  
[www.metropolis.barcelona/es](http://www.metropolis.barcelona/es)

English version  
[www.metropolis.barcelona/en](http://www.metropolis.barcelona/en)



**Ajuntament  
de Barcelona**

**www.  
metropolis.barcelona**

**Número il·lustrat per  
Genie Espinosa**

**Insert fotogràfic de  
Maria Espeus**